

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA

Centrul de formare continuă, învățământ la distanță și cu frecvență redusă

Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării

Specializarea: Administrație Publică

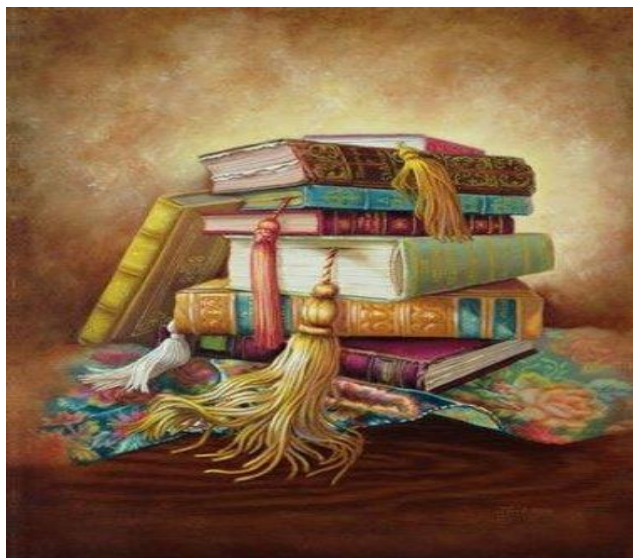
Drept pentru administrația publică

Lect. univ. dr. Daniel Buda

Tutore curs Lect. dr. Ana Elena Ranta

Anul I

SEMESTRUL II

Cluj-Napoca, 2018-2019

I. Informații generale

Date de contact ale titularului de curs:

Nume: Buda Daniel
Birou: I/4
Telefon: 0264431361
Fax: 0264431361
E-mail:
Consultații:

Date de identificare curs și contact tutori:

Drept pentru administrația publică
URL2314
Anul II semestrul I
Disciplină la alegere
Tutore : Lect. dr. Ana Elena Ranta
anaelena_ranta@yahoo.com

1. Condiționări și cunoștințe prerechizite

Inscrierea la cursul de față nu este condiționată de promovarea altei discipline.

2. Descrierea cursului

Cursul cuprinde prezentarea principalelor concepte introductive în studiul dreptului, în general, și a dreptului civil, în special. În primul rând, cursul realizează o introducere în studiul dreptului, în sensul de a-i ajuta pe studenți să-și formeze o imagine de ansamblu cu privire la sistemul de drept, ramurile acestuia, noțiunile specifice dreptului, pentru a înțelege importanța studierii acestuia, pentru a-și însuși terminologia de specialitate și a instituții specifice dreptului, pe o parte, și pentru a facilita procesul de interpretare și aplicare a normelor juridice, pe de altă parte. În acest sens, cursul explică structurarea dreptului, clasificarea acestuia, elementele componente, relația dintre instituții, norme, principii și ramuri de drept, specificitatea ramurilor, ca aspecte care vor contribui la buna înțelegere a contextului aplicării normelor specifice. În cea de-a doua parte, cursul realizează prezentarea principalelor noțiuni și concepte specifice dreptului civil, ca aspecte de asemenea, necesare a fi dobândite de un viitor funcționar public, pentru a-i permite buna înțelegere și respectare a drepturilor persoanelor și în definitive, o eficientă aplicare a

legii. Ambele părți ale cursului asigură dobândirea de către studenți a terminologiei necesare în vederea studierii altor discipline ale dreptului pe parcursul anilor de studiu, unele făcând parte din dreptul public, altele din dreptul privat, astfel încât să contribuie la pregătirea temeinică unui viitor funcționar public. Apreciem că terminologia și cunoștințele dobândite vor constitui instrumente de lucru în activitățile ce urmează a fi desfășurate după absolvirea facultății, dată fiind implicarea directă a funcționarilor publici în procesul de aplicare a normelor juridice.

3. Organizarea temelor în cadrul cursului

Informația relevantă pentru fiecare modul se regăsește în prezentul suport de curs, iar pentru detalii în ceea ce privește fiecare temă discutată, se recomandă studenților studierea literaturii de specialitate, mai precis studierea lucrărilor care au fost utilizate ca surse bibliografice pentru acest curs.

Ordinea studierii temelor este determinată de necesitatea înțelegerii noțiunilor specifice, noțiuni care vor constitui baza procesului de asimilare a cunoștințelor din cadrul temelor/modulelor care vor urma.

Temele de curs sunt structurate în două module, fiecare organizate pe secvențe de studiu, astfel:

Modulul – Aspecte introductive în studiul dreptului

Unitatea I - Sistemul dreptului. Sensurile, accepțiunile și etimologia termenului “drept”. Diferențe și similitudini între dreptul public și dreptul privat.

Unitatea II - Concepte fundamentale în teoria generală a dreptului: norma juridică, izvoarele dreptului, raportul juridic, răspunderea juridică.

Modulul II - Aspecte introductive în studiul dreptului civil

Unitatea I – Principiile, izvoarele și normele juridice civile. Aplicarea generală a legii civile. Raportul juridic civil.

Unitatea II – Actul juridic civil – definire, clasificare, condiții, efecte.

Unitatea III - Nulitatea actului juridic civil. Probele. Prescripția extinctivă

4. Formatul și tipul activităților implicate de curs

Studentul are libertatea de a-și gestiona singur, fără constrângeri, modalitatea și timpul de parcurgere a cursului. Parcurgerea cursului și asimilarea cunoștințelor nu presupune activități obligatorii, altele decât cele precizate în calendarul disciplinei

care sunt activitățile tutoriale și realizarea temelor propuse. Totuși se recomandă parcurgerea materialului înainte de întâlnirile tutoriale, ca pregătire prealabilă a înțelegerii materiei discutate în cadrul acestor întâlniri, precum și din perspectiva pregătirii în vederea susținerii examenului. Pe parcursul semestrului, studentul va trebui să participe la activitățile de predare care vor avea loc de două ori de-a lungul semestrului și care vor fi anunțate din timp de către secretariatul ID. Chiar dacă prezența la curs nu este obligatorie, aceasta va contribui la o mai bună înțelegere a conceptelor cheie. Pe parcursul semestrului studenții vor elabora două teme care vor trebui predate/incărcate pe platforma Moodle, până la împlinirea termenelor precizate. Formele de evaluare și notare în vederea promovării acestei discipline sunt examenul și cele două teme la care ne-am referit anterior, descrise în fișa disciplinei.

5. Materiale bibliografice obligatorii:

Bibliografie:

Suport de curs Drept pentru administrația publică disponibil pe platforma e-learning a FSPAC (Moodle).

Beleiu G., *Drept Civil Român. Introducere în Dreptul Civil. Subiectele Dreptului Civil*, Ediția a XI-a revăzută și adăugită de Conf. univ. dr. Marian Nicolae și Conf. univ. dr. Petrică Trușcă, Universul Juridic, București, 2007;

Beleiu G., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ediția a VI-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Editura Șansa, București, 1999;

Bodoașcă T., Nour S., Cionca I. A., *Drept civil. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Boroi G., *Drept civil. Partea generală. Persoanele*. Editura All Beck, București, 2001;

Boroi G., Anghelescu C. A., *Curs de drept civil, Partea Generală, Ediția a 2-a revizuită și adăugită*, Editura Hamangiu, București, 2012;

Boroi G., *Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ediția a III-a, revizuită și adăugită*, Editura Hamangiu, București, 2008;

Boroi G., Stănciulescu L., *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2012;

Cosma D., „*Teoria generală a actului juridic civil*”, Editura Științifică, București, 1969;

Ionașcu A., *Drept civil. Partea generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963;

Lupan E., *Introducere în dreptul civil*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 1999;

Manda C., *Drept administrativ. Tratat elementar, Ediția a IV-a, revăzută și adăugită*, Editura Lumina Lex, București, 2007;

Mureșan M., Ciacli P., *Drept civil: Partea generală; Curs universitar*, Editura Cordial-Lex, Cluj-Napoca, 2000.

Popa N, Eremia M. C., Cristea S., *Teoria generală a dreptului, Ediția a II-a, revizuită și adăugită*, Editura All Beck, Colecția Curs Universitar, București, 2005;

Popa N., *Teoria generală a dreptului, Ediția 3*, Editura C.H. Beck, București, 2008;

Codul Civil (Legea 287/2009 privind Codul civil);

Legea nr. 213/1998 privind bunurile proprietate publică, actualizată;

6. Materiale și instrumente necesare pentru curs.

Pe lângă prezentul suport de curs, se impune ca instrument suplimentar de lucru utilizarea Noului Cod Civil și forme adnotate ale acestuia, pentru a avea acces la comentarii pe marginea jurisprudenței în materie. De asemenea, se recomandă consultarea următoarelor lucrări de specialitate:

- Beleiu G., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, Ediția a VI-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă*, Editura Șansa, București, 1999;
- Bodoașcă T., Nour S., Cionca I. A., *Drept civil. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2012;
- Popa N, Eremia M. C., Cristea S., *Teoria generală a dreptului, Ediția a II-a, revizuită și adăugită*, Editura All Beck, Colecția Curs Universitar, București, 2005;
- Popa N., *Teoria generală a dreptului, Ediția 3*, Editura C.H. Beck, București, 2008;

Se impune de asemenea, utilizarea platformei Moodle și luarea la cunoștință a tuturor materialelor oferite ca suport de curs, fișe și teme de control. Pentru întrebări suplimentare care apar în procesul de învățare, studenții sunt încurajați să se adreseze cadrului didactic prin e-mail sau Moodle.

7. Obiectivele cursului.

Obiectiv general: Cursul își propune să realizeze o introducere în studiul dreptului, în sensul de a-i ajuta pe studenți să-și formeze o imagine de ansamblu cu privire la noțiunile specifice dreptului, de a înțelege importanța studierii acestuia, de a cunoaște clasificarea ramurilor dreptului, conceptele cu care operează dreptul, în

vederea însușirii de către studenți a terminologiei de specialitate și a instituțiilor specifice dreptului și a utilizării corecte a acestora. Toate conceptele studiate sunt parte integrantă din pregătirea unui viitor funcționar public, aceste elemente constituind instrumente de lucru în activitățile ce urmează a fi desfășurate după absolvirea facultății.

Obiectivele specifice:

- Înțelegerea de către studenți a importanței studierii conceptelor specifice domeniul dreptului pentru activitățile pe care le desfășoară funcționarii publici.
- Înțelegerea de către studenți a conceptelor de bază cu care operează științele juridice.
- Utilizarea corectă a noțiunilor, conceptelor și instituțiilor juridice, cu precădere a noțiunilor pe care le necesită activitățile din domeniul funcției publice
- Facilitatea înțelegerii și aprofundării disciplinelor juridice pe care studenții le vor studia pe parcursul anilor de studiu
- Însușirea regulilor de aplicare a normelor juridice în timp, în spațiu și cu privire la persoane
- Însușirea noțiunilor de bază privitoare la norma juridică, raportul juridic, răspunderea juridică
- Explicarea conceptelor fundamentale ale dreptului, a principiilor și funcțiilor dreptului;
- Explicarea și înțelegerea procesului de tehnică legislativă, a relației drept-stat;
- Analiza normelor juridice și a izvoarelor dreptului;
- Analiza raportului juridic și a răspunderii juridice;
- Corelarea cunoștințelor teoretice cu abilitatea de a le aplica în practică;
- Înțelegerea principalelor concepte ale diferitelor discipline de drept.
- Corelarea cunoștințelor teoretice cu abilitatea de a le aplica în practică.

8. **Calendarul cursului.** Întâlnirile dintre studenți și profesor vor avea loc în sediul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării. Orarul și sălile vor fi anunțate prin e-mail de către secretariatul ID. Este important ca înaintea

fiecărei întâlniri cu profesorul studenții să citească cel puțin o dată modulele și secvențele de studiu din suportul de curs care urmează să fie predate și discutate. Acest lucru îi va ajuta să înțeleagă mai bine ceea ce profesorul le va preda și să pună întrebări acolo unde nu înțeleg anumite concepte. În acest fel se va optimiza folosirea timpului destinat celor două întâlniri cu studenții. Data examenului final va fi anunțată la ultima întâlnire cu profesorul și va fi transmisă tuturor studenților, prin email, de către secretariatul ID al facultății.

În cadrul întâlnirilor față în față studenților li se vor explica cerințele cu privire la redactarea temelor de control, propuse în vederea verificării a cunoștințelor și a susținerii procesului de învățare. Cerințele temelor de control descrise în fișa disciplinei, urmează a fi urmând a fi încărcate pe platforma Moodle, unde de asemenea, studenții vor încarca temele de control cu rezolvarea acestora, în săptămânile precizate în calendarul disciplinei. Temele de control, mai precis conținutul acestora, vor fi formulate în acord cu conceptele teoretice prezentate în cadrul activităților tutoriale. În cadrul acestor întâlniri se va anunța data exactă până la care studenții trebuie să încarce temele pe platforma Moodle(va exista un interval de cel puțin o săptămână între anunțarea temei și data predării lucrării). Data examenului final va fi anunțată la ultima întâlnire cu profesorul și va fi transmisă tuturor studenților, prin email, de către secretariatul ID al facultății.

9. Politica de evaluare și notare

Nota finală va fi calculată în următorul mod: Cunoștințele dobândite în cadrul acestui curs vor fi evaluate în cadrul unui examen având o pondere de 50% din nota finală, la care se vor adăuga notele obținute ca urmare a realizării și evaluării celor două teme individuale, fiecare având o pondere de 25% din nota finală, care vor fi predate pe platforma Moodle, la sfârșitul săptămânii precizate în calendarul disciplinei, la data anunțată în prealabil, cu cel puțin o săptămână înainte.

Tipul de evaluare utilizat în cadrul examenului este testul în cadrul căruia studenții vor avea de răspuns la întrebări grilă și întrebări deschise, încercându-se să

se acopere toate unitățile conținutului prezentat în suportul de curs. Rezolvarea a jumătate din numărul grilelor are ca rezultat promovarea examenului cu nota minimă.

Studentii pot participa la examen în vederea măririi notei dacă la prima examinare au obținut nota 5. În situația în care nota obținută la examenul pentru mărire este mai mică decât cea obținută anterior se păstrează nota de la prima examinare. Studenții care participă la examen în vederea măririi de notă vor rezolva subiectele formulate pentru respectiva examinare, comune cu ale studenților care participă la reexaminare în vederea promovării examenului.

10. Elemente de deontologie academică

Constituie *fraudă* orice acțiune, încercare, metodă sau mijloc utilizate de către student, în scopul promovării examenului sau în scopul rezolvării cerințelor examenului. În situația constatării fraudei, studentul va fi eliminat de la examen, fiind ulterior convocat în fața comisiei de etică și disciplină în vederea discutării propunerii de exmatriculare.

Este acceptată formularea și adresarea de întrebări pe tot parcursul colaborării dintre profesor și studenți în vederea clarificării și explicării conținutului științific, precum și în vederea pregătirii examenului. Comunicarea dintre studenți și profesor se poate realiza prin intermediul e-mail-ului, platformei Moodle sau în cadrul orarului de consultații.

11. Studenți cu dizabilități

În ceea ce privește studenții afectați de dizabilități motorii este admisă posibilitatea de a comunica prin intermediul e-mail-ului, iar în ceea ce privește problematica studenților cu dizabilități intelectuale, aceștia pot beneficia de suplimentarea timpului afectat pentru examenul scris sau pot fi examinați oral, în funcție de situația specifică în care se afla. Facultatea oferă studenților cu dizabilități motorii posibilitatea de a avea acces la sălile de curs. Clădirea este prevăzută cu un lift care permite accesul la etajul IV al clădirii. Dacă un student cu dizabilități motorii nu poate ajunge în sala în care se susține examenul, acesta poate susține examenul într-o sală aflată la parterul facultății. În plus, se manifestă disponibilitatea din partea profesorului să ofere consultații într-un loc accesibil pentru student sau să comunice prin telefon. În cazul în care un student se confruntă cu alte tipuri de

dizabilități, acesta se recomandă ca acesta să ne aducă la cunoștință situația specific în care se află, pentru a putea fi luate măsuri de sprijin.

12. Strategii de studiu recomandate

În vederea realizării unei pregătiri corespunzătoare în general, și pentru promovarea cu succes a examenului la această disciplină în special, studenții trebuie să acorde aceeași importanță tuturor modulelor și unităților în care este organizat conținutul. În primul rând se recomandă luarea la cunoștință a obiectivelor cursurilor, a modalității în care este structurat conținutul, și a termenilor cheie. Procesul de asimilare a cunoștințelor, la această disciplină se bazează pe înțelegerea noțiunilor și conceptelor în vederea utilizării corecte a acestora, în scopul dobândirii unui limbaj propriu disciplinei, și ulterior, utilizarea corectă a terminologiei, precum și rezolvarea unor situații care apar în practică.

Studenții sunt încurajați să-și verifice nivelul cunoștințelor dobândite utilizând întrebările formulate în acest scop pentru fiecare modul al disciplinei și ținând seama de noțiunile cheie identificate pentru fiecare modul sau unitate a suportului de curs.

SUCCESS

Secvența I: Sistemul dreptului. Sensurile, accepțiunile și etimologia termenului “drept”. Diferențe și similitudini între dreptul public și dreptul privat.

I. Cuprinsul secvenței

1. Sensurile, accepțiunile și etimologia termenului “drept”.
2. Sistemul dreptului. Componente.
3. Diferențe și similitudini între dreptul public și dreptul privat.
4. Principiile dreptului.

II. Obiectivele secvenței

- Înțelegerea de către studenți a conceptelor de bază cu care operează științele juridice
- Facilitatea înțelegerii și aprofundării disciplinelor juridice pe care studenții le vor studia pe parcursul anilor de studiu.
- Însușirea sensurilor, accepțiunilor și expresiilor în care apare termenul “drept”,
- Înțelegerea modalității de structurare a sistemului dreptului și cunoașterea componentele acestuia.
- Înțelegerea corectă a diferențelor și similitudinilor între dreptul public și dreptul privat
- Însușirea conceptului de principiu de drept și a importanței acestora.

III. Cuvinte cheie

Drept, drept subiectiv, drept obiectiv, drept material, drept procesual, drept pozitiv, știința dreptului, principiu de drept, dreptul public și dreptul privat, ramura de drept, instituții de drept, norma de drept.

1. Sensurile, accepțiunile și etimologia termenului “drept”.

Termenul “drept” cunoaște sensuri variate în care poate fi înțeles și utilizat, atât în limbaj juridic, cât și în limbajul specific altor științe. Este un fenomen social dinamic, aflat într-o permanentă evoluție și dezvoltat sub influența caracteristicilor perioadelor istorice parcurse și a spațiilor și popoarelor care l-au creat.

Având în vedere importanța sa ca domeniu și rolul său în modelarea și ordonarea comportamentului uman, dreptul i-a preocupat de-a lungul timpului pe filozofi și pe marii gânditori. Analiza și cercetarea acestui fenomen complex a determinat apariția unor curente, idei și principii, orientări.

Termenul drept a fost inițial definit de moraliști și filozofi, încă din antichitate. Amintim în acest sens pe Aristotel, Platon și Cicero. Ulterior, dreptul a constituit o preocupare pentru filozofii și moraliștii epocii medievale și ai revoluțiilor burgheze, dintre care îi amintim pe Hugo Grotius, Thomas d'Aquino, Montesquieu, J. Locke și J.J. Rousseau. Definirea dreptului din perspectivă filozofică se concentrează pe ideea de echitate, dreptate, justiție.

În sens filozofic, romanii defineau dreptul, pornind de la filozofia stoică, ca fiind îndatorirea de a trăi onest (“honeste vivere”), de a da fiecăruia ceea ce i se cuvine (“suum jus cuique tribuere”), de a nu dauna altei persoane (“alterum nos laedere”).

Această definiție filozofică dată dreptului a fost considerată imperfectă, deoarece nu face o distincție între drept și morală, unele din principiile enunțate nefiind o distincție de domeniul strict al dreptului.

În limbajul filozofic, termenul drept desemna, aşadar mai mult o valoare fundamentală a societăţii, un ansamblu de reguli de conduită cu rol de stabilire a ceea ce este just sau injust, un mijloc de realizare a dreptăţii, al egalităţii şi echităţii.

Concomitent cu studierea dreptului de către filozofi, a avut loc şi analiza sa de către jurisconşulţii romani: Gaius, Ulpian, Papinian etc. Celsius, de exemplu, definea dreptul ca fiind arta binelui şi a echităţii, a egalităţii (“Jus est ars boni et aequi”). Această definiţie rămasă celebră, reflectă realitatea aceluşi timp, când dreptul se afla sub tutela moralei, a onestităţii, scopul său primordial fiind realizarea binelui ce se identifica cu valorile morale.

În sens juridic, termenul drept nu presupune din partea subiecţilor cărora li se adresează o adeziune internă, de conştiinţă, ci supunerea acestora la normele de conduită juridice ce reglementează relaţiile sociale, ca relaţii interumane.

În sens juridic, termenul drept desemnează totalitatea regulilor de conduită emise de puterea publică, reguli a căror respectare este obligatorie pentru toţi destinatarii lor.

Pentru început este necesar să realizăm distincţia dintre accepţiunea filozofică şi accepţiunea juridică a termenului “drept”. În ceea ce priveşte limbajul juridic de specialitate termenul “drept” este utilizat uneori ca termen singular, de sine stătător, sau asociat cu alţi termeni sau expresii exprimând astfel conţinuturi informaţionale diferite.

Datorită implicaţiilor dreptului asupra relaţiilor sociale şi a complexităţii acestora, răspunsul la întrebarea *Ce este dreptul?* poate comporta *utilizarea mai multor perspective sau puncte de vedere*. Indiferent de varietatea răspunsurilor posibile, termenul drept poate fi înţeles în două sensuri, acestea acoperind două realităţi distincte, acestea fiind *sensul filozofic şi sensul juridic al termenului*.¹

Astfel, **în sens filozofic**, pornind de la concepţiile lui Aristotel, Platon şi Tomas d’Aquino, dreptul **este îndatorirea de a recunoaşte sau a da fiecăruia ceea ce i se cuvine şi ceea ce îi aparţine**.

Încercând să definim termenul drept **din perspectivă juridică**, trebuie să ţinem seama **de dimensiunea obiectivă (dreptul obiectiv) şi de dimensiunea subiectivă (dreptul subiectiv) a termenului**. Prin **drept obiectiv înţelegem totalitatea**

¹ A se vedea – Gheorghe Boboş, Teoria generală a dreptului, Editura Dacia Cluj-Napoca, 1997, pag.5-6.

*normelor de conduită impuse în cadrul vieții sociale, pentru a căror respectare poate fi utilizată forța de constrângere a statului. Înțeles astfel, dreptul obiectiv exprimă faptul că normele juridice sunt independente de subiectele raporturilor juridice concrete. Prin drept subiectiv se înțelege prerogativa sau îndrituirea subiecților participanți în cadrul unui raport juridic, (ca titular sau subiect concret în cadrul unui raport social determinat), **cu alte cuvinte - ceea ce aceștia pot să ceară sau să pretindă de la ceilalți subiecți de drept.** Spre exemplu, sunt drepturi subiective drepturile civile (dreptul de proprietate, de succesiune, drepturile de creanță etc), precum și drepturile constituționale (dreptul la viață, la muncă, învățătură, la vot etc).*

***Drepturile subiective decurg din dreptul obiectiv, adică din lege.** În anumite limbi există termeni distincți pentru a utiliza cele două sensuri ale noțiunii de *drept*; în limba engleza, spre exemplu, cuvântul *law* desemnează dreptul obiectiv (legea sau norma), iar cuvântul *right* se referă la dreptul subiectiv.*

Pe lângă accepțiunile precizate mai sus, termenul „drept” mai are și alte accepțiuni, cele mai des utilizate fiind:** drept pozitiv, drept material sau substanțial, drept procesual sau procedural, stat de drept, ordine de drept, ramură a dreptului, sistem al dreptului, știință a dreptului, drept intern – drept internațional, drept public, drept privat. **De asemenea, termenul „drept” a mai fost utilizat și pentru a exprima activitatea de aplicare a legilor cu înțelesul de a face dreptatea sau de a înfăptui dreptatea.

*Expresia de **drept pozitiv** se folosește pentru a face referire la totalitatea normelor de drept care sunt în vigoare la un moment dat într-o țară și care se aplică în acest spațiu.*

***Prin drept substanțial sau material** se înțelege ansamblul acelor categorii de norme juridice care au un conținut normativ propriu-zis, adică „normează”, stabilesc conduite, fapte, acțiuni ale subiecților într-un raport juridic.*

Expresia "**drept procesual**" (sau **procedural**) exprimă categoria normelor juridice care cuprind în conținutul lor proceduri, modalități, mijloace **prin care se aplică normele dreptului substanțial sau material**. De exemplu, Codul civil sau Codul penal cuprind norme ale dreptului material sau substanțial, în timp ce Codul de procedură civilă și Codul de procedură penală cuprind norme de drept procesual. În unele acte normative mai ample (Legi, Ordonanțe guvernamentale, Hotărâri ale guvernului sau în Hotărâri ori Decizii ale organelor locale) normele de drept material (substanțial) și cele de drept procesual sunt cuprinse în corpul aceluiași act normativ. În acest caz normele de drept procesual (de procedură) sunt formulate de regulă în partea finală a celui act normativ sau sunt elaborate în acte separate ce poartă, în mod frecvent, denumirea de „instrucțiuni” sau „acte de aplicare”.

Termenul „drept” este utilizat în mod frecvent și în accepțiunea de „**știință a dreptului**” sau de „științe juridice”. Prin știința dreptului se înțelege acea ramură a științelor socio-umaniste care are ca obiect cercetarea, explicarea și interpretarea ansamblului de norme juridice precum și ale activității legate de elaborare și aplicarea dreptului. Termenii “drept” și, respectiv, “juridic” sunt în esență sinonimi. Totuși, prin drept (ca drept obiectiv) se înțelege ansamblul de norme juridice existente în societate, prin termenul “juridic” se exprimă nu doar ansamblul de norme ale dreptului, ci, deopotrivă, activitățile și instituțiile legate de elaborarea, interpretarea și aplicarea dreptului. Așadar, termenul “juridic” are o sferă mai largă de cuprindere decât termenul “drept”.

Explicarea fenomenului „drept” a constituit din timpuri vechi o preocupare legitimă atât a specialiștilor dar și a individului, a cetățeanului, deoarece dreptul are interferențe complexe cu activitatea și interesele omului în societate sau stat.

Primele explicații referitoare la fenomenului „drept” au apărut încă în antichitate, în operele și scrierile unor filosofi, împărați sau juriști ai epocii, mai cu seamă din antichitatea română. Acestea au fost continuate apoi în cadrul operelor filosofice sau juridice din Evul Mediu, în special în perioadele renascentistă, iluministă și a revoluțiilor burgheze. În epoca modernă și contemporană dreptul s-a conturat ca ramură distinctă a științelor socioumaniste; până la acest moment, „dreptul” era explicat din perspectiva moralei, filosofiei, eticii, istoriei,

sau politiciii. Asa se explica multitudinea de înțelesuri, acceptiuni sau definiții pe care le cunoaste acesta notiune.

Analizand din perspectiva **etimologica**², termenul sau cuvântul „drept” își are originile în cuvântul latinesc „directum”– „directus” al cărui sens original, exprima însă ideea de „linie dreaptă” sau de ceva „direct”. Evoluand, cuvântul „drept” a început a exprima ideea de „conducere” sau „cârmuire dreaptă” a oamenilor, pentru a dirija conduita acestora sau faptele lor, potrivit normelor sau legilor. Tot din limba latina vine și cuvântul *Lex* care insemna lege sau normă de drept.

2. Sistemul dreptului. Componente. Normele juridice reprezintă o anumită unitate în ansamblul lor, având legătură unele cu altele și grupate într-un sistem. Unitatea normelor de drept și concordanța internă a acestora sunt determinate de structura economică și socială a societății respective.

Norma juridică, ca elementul structural fundamental al oricărui sistem de drept, **este regula de conduită cu caracter obligatoriu, instituită sau recunoscută de puterea publică, a cărei respectare este asigurată, la nevoie, prin forța coercitivă a statului.**

Nici o norma nu-și poate găsi aplicabilitatea dacă este ruptă de ansamblul celorlalte norme. În cadrul acestui ansamblu sau unități a dreptului, normele se ordonează potrivit unor anume criterii, în două categorii distincte, și anume în *instituții de drept* și *ramuri de drept*.

Instituția juridică cuprinde totalitatea normelor juridice care reglementează o anumită categorie de raporturi sociale, astfel, luând naștere o categorie distinctă de raporturi juridice, de exemplu, institutia dreptului de proprietate este alcătuită sau formată de normele juridice care reglementează proprietatea. Anumite institutii de drept, caracterizate printr-o anumite complexitate, isi pot imparti normele in mai multe subgrupe, care

² A se vedea Veronica Reboreanu Teoria generala a dreptului

astfel alcatuiesc la randul lor o institutie juridica; aceste institutii mai restranse, nu trebuie confundate cu elementele componente ale institutiei de drept, intrucat nu reprezinta un tip aparte de relatii sociale.

Ramura de drept este o grupare mai larga de norme si institutii juridice care sunt legate intre ele prin obiectul lor comun, anumite principii comune, luand nastere astfel, o entitate structurală distinctă³.

Literatura de specialitate subliniaza ca principalul criteriu de grupare a normelor juridice este caracterul relatiilor sociale pe care ramura de drept le reglementeaza.

Delimitarea unei ramuri de drept de altele este un demers complex care nu se poate realiza prin utilizarea unui singur criteriu. De aceea, pe langa criteriul precizat, literatura de specialitate mai aminteste si de metoda pe care statul o alege pentru a reglementa diferite categorii sociale, astfel incat, anumite ramuri care au un obiect comun, sa se delimiteze in ramuri de drept distincte. Cu toate acestea, delimitarea ramurilor de drept are un caracter relativ, fiind greu de precizat care este gradul de diferentiere dintre categoriile de relatii sociale care sa creeze posibilitatea reglementarii prin norme distincte.

Stiintele juridice se clasifica in stiinte cu caracter teoretic (spre exemplu, Filozofia dreptului), cu caracter istoric (spre exemplu, Istoria dreptului romanesc) si de specialitate sau de ramura (spre exemplu, dreptul administrativ, dreptul civil, dreptul familiei, dreptul penal).

3. **Diferente si similitudini intre dreptul public si dreptul privat.** Este cea mai importantă și cea mai veche clasificare a dreptului, realizata după criteriul utilității și al interesului ocrotit, public (“jus publicum”) sau privat (“jus privatum”).

Referindu-ne la sfera **dreptului public** pot fi identificate urmatoarele caracteristici:

³ G. Bobos, op. cit. pag. 178.

- normele juridice, instituțiile și ramurile dreptului care fac parte din dreptul public au ca obiect reglementarea raporturilor dintre guvernanți și persoanele fizice sau juridice private; cel puțin unul dintre subiectele raportului juridic este organ al autorității de stat;
- părțile raportului juridic de drept privat nu poate deroga de la normele dreptului public mod unilateral sau prin convenție între ele, deoarece normele de drept public sunt imperative;
- subiectele sau părțile raporturilor de drept public se afla în poziție de subordonare, adică de inegalitate juridică, autoritatea publică fiind supraordonată particularilor, poziție care îi dă posibilitatea și îi creează capacitatea de a impune persoanei civile, private sau organului ori agentului public subordonat o anumită conduită. Altfel spus, în sfera dreptului public raporturile se desfășoară pe verticală, în timp ce în sfera dreptului privat avem imaginea desfășurării lor pe orizontală, că raporturile dintre subiectele nesubordonate, care se găsesc pe poziție de egalitate juridică, chiar dacă una din părți este organ sau agent al statului, dar care, în acel raport, nu acționează în calitate de “autoritate”, ci de titular al unor drepturi și obligații subiective; normele dreptului public urmăresc sau au ca scop asigurarea interesului general public, în timp ce normele dreptului privat asigură realizarea intereselor proprii ale particularilor, adică realizarea drepturilor și obligațiilor subiective ale acestora; prin normele dreptului public sunt reglementate acele raporturi sociale în care există – de regulă – o singură și unilaterală manifestare de voință, aceea a autorității, pe când, prin normele dreptului privat sunt reglementate raporturile care au la bază acordul de voință al părților; normele dreptului public au un grad de generalitate mai largă, reglementând conduita tuturor cetățenilor sau străinilor aflați în spațiul de suveranitate al statului, pe când normele dreptului privat au o sferă de aplicabilitate mai restrânsă, vizând, de regulă, anumite categorii de persoane, titulari ale unor drepturi și obligații subiective determinate.
- în sfera dreptului public intră ramuri de drept cum sunt: dreptul constituțional, dreptul financiar, dreptul administrativ, dreptul penal, dreptul internațional public etc.

În comparație cu dreptul public, **dreptul privat** are ca și caracteristici, următoarele:

- cuprinde ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile care se stabilesc între persoane fizice și/sau juridice, luate ca particulari, ca titulari de drepturi și obligații subiective.
- raporturile de drept privat izvorăsc din voința părților sau subiectelor, care se află pe poziție de egalitate juridică.
- în sfera dreptului privat intră ramuri ale dreptului cum sunt: dreptul civil, dreptul comercial, dreptul familiei, dreptul muncii, dreptul procesual civil, dreptul internațional privat etc.

4. Principiile dreptului.

Principiile dreptului sunt acele idei generale, cu caracter călăuzitor sau director, care orientează elaborarea și aplicarea normelor juridice într-o ramură de drept sau nivelul întregului sistem de drept dintr-o țară sau chiar pe plan internațional.⁴ Astfel, acestea reprezintă sinteza cunoștințelor și experiențelor umane decantate într-un domeniu pe care se întemeiază existența și evoluția acestora.⁵

Principiile generale ale dreptului sunt, pe de o parte, rezultatul experienței societății și, pe de altă parte, reflectă cerințele obiective ale evoluției societății.⁶

Numai în măsura în care sunt astfel recunoscute, respectarea lor poate asigura sistemului juridic în care sunt formulate unitate, echilibru, coerență și, totodată, și “primenirea sa permanentă”.⁷

⁴ Romul Petru **VONICA**, *Introducere generală în drept*, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 42 și urm.; Radu I. **MOTICA**, Gheorghe **MIHAI**, *Teoria generală a dreptului*, Editura ALL Beck, București, 2001, p. 57 și urm.

⁵ 2 Andrei **SIDA**, *Introducere în teoria generală a dreptului*, “Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2002, p. 62 și urm.

⁶ 3 Nicolae **POPA**, *Teoria generală a dreptului*, Editura AllBeck, București, 2002, p. 106.

⁷ *Ibidem*.

Principiile dreptului prezintă grade diferite de generalitate, în funcție de sfera de cuprindere a domeniului de referință. Cea mai accesibilă delimitare a principiilor, din acest punct de vedere, este în *principii generale*, reflectări abstracte care sintetizează sfere aplicabile unor întregi ramuri ale științei sau domenii mai largi aflate în atenție, și *principii concrete*, care se referă la părți relativ distincte ale unor domenii guvernate de principiile generale.

Principiile generale dau măsura sistemului de drept, lor subordonându-se întreaga tehnică juridică, cu activitățile de normare, interpretare și realizare a dreptului. Principiile concrete decurg din principiile generale și constituie suportul de materializare a acestora.⁸

O altă delimitare a principiilor dreptului constă în: principii ale sistemului dreptului intern și principii ale sistemelor de drept internațional. În planul dreptului internațional, o categorie aparte o constituie principiile generale și concrete ale dreptului conturate la nivelul Uniunii Europene.⁹

Principiile dreptului pot îmbrăca diverse forme, cum sunt:

- în cadrul unor texte normative, deci fiind expresă afirmate;
- exprimate în doctrina, fiind interpretate reglementări juridice;
- prin sintetizarea anumitor valori consacrate în societate.

De aici derivă și forța de obligativitate juridică a acestora: imperativitatea principiilor se desprinde fie direct din “litera” normei, când sunt expres formulate într-un act normativ, fie indirect din “spiritul” actelor normative, prin analizarea rațiunii, scopului ori finalității normelor de drept.¹⁰

Chiar dacă sunt formulate și precizate la modul diferit în legislația națională, regională sau internațională, prin însăși existența lor, cu caracter pe zi ce trece mai imperativ, se recunoaște considerarea mediului ca făcând parte din patrimoniul comun al umanității.¹¹

⁸ Andrei **SIDA**, *op.cit.*, p. 62 și urm

⁹ Pentru dezvoltări privind aspectele teoretice ale principiilor dreptului, a se vedea Andrei **SIDA**, *op.cit.*, p. 62-69.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Mircea **DUȚU**, *Dreptul mediului*, Tratat, vol. I, Editura Economică, București, 1998, p. 84.

Înțelesul noțiunii de “principiu” se delimitează de înțelesul altor noțiuni asemănătoare, cum ar fi noțiunile de “concept”, “axiomă”, “postulat”, “normă generală”.

Categorii de principii ale dreptului pot fi clasificate în:

- principii generale sau fundamentale
- principii comune mai multor ramuri de drept
- principii de ramură ale dreptului.

AUTOEVALUARE:

1. *Explicați etimologia dreptului*
2. *Definiți dreptul subiectiv!*
3. *Ce înțelegeți prin dreptul obiectiv?*
4. *Care sunt componentele sistemului de drept?*
5. *Explicați următoarele concepte: ramura de drept, instituție de drept, normă de drept!*
6. *Definiți principiile dreptului și explicați importanța acestora!*
7. *Precizați diferențele dintre dreptul public și dreptul privat!*

Secvența II: Concepte fundamentale în teoria generală a dreptului:
norma juridică, izvoarele dreptului, raportul juridic, răspunderea
juridică.

I. Cuprinsul secvenței

1. *Norma juridică.*
2. *Elaborarea normelor juridice. Tehnica juridică normative.*
3. *Izvoarele dreptului.*
4. *Acțiunea normei juridice în timp, în spațiu și asupra persoanelor.*
5. *Raportul juridic.*
6. *Răspunderea juridica.*

II. Obiectivele secvenței

- Însușirea noțiunilor de bază privitoare la norma juridică
- Analiza raportul juridic
- Analiza izvoarelor dreptului
- Explicarea și înțelegerea procesului de tehnică legislativă, a relației drept-stat.
- Analiza normelor juridice.
- Analiza raportului juridic și a răspunderii juridice.

III. Cuvinte cheie

Norma social, norma juridică, structura normei juridice, raport juridic, tehnica juridică, structura actului normativ, izvoarele dreptului, raspunderea juridică-forme

Concepte fundamentale în Teoria generală a dreptului

I. Norma juridică

I.1. Noțiunea de “normă socială”

În general, orice activitate socială se desfășoară pe baza unor reguli. Existența și utilizarea regulilor se impune datorită necesității acestora, necesitatea decurgând din faptul că la realizarea unei activități participă mai multe categorii de persoane, acestea deosebindu-se prin vârstă, sex, profesie, roluri sociale diferite. De asemenea, în decursul timpului și o dată cu dezvoltarea societății, s-au acumulat anumite experiențe, astfel că, s-au cristalizat și au fost formulate reguli care să contribuie la desfășurarea diferitelor procese sau activități sociale.

Toate activitățile sociale se desfășoară pe baza unor reguli de conduită, a unor norme de comportament ce stabilesc tipul conduitei umane. Normele sociale sunt creația oamenilor, iar complexitatea și varietatea relațiilor sociale pe care le reglementează, precum și diversitatea sancțiunilor ce se aplică în cazul încălcării lor, fiind factori de determinare a varietății acestora.

Termenul „normă”, din punct de vedere etimologic, provine din cuvântul grecesc „nomos” care înseamnă ordine.

Normele sociale **[1]** pot fi definite ca fiind acele reguli de conduită care stabilesc cum trebuie să acționeze sau să se comporte membrii societății în anumite condiții date, pentru ca acțiunea lor să fie eficientă (să producă rezultate) și pozitivă (apreciată pozitiv).

I.2. Clasificări ale normelor sociale

Normele sociale sunt foarte diferite și variate¹². Varietatea normelor constă în multitudinea domeniilor de acțiune, precum și multitudinea raporturilor dintre oameni sau

¹² A se vedea G. Bobos, op. cit pag 190-191.

dintre oameni și natura. În cadrul acestora putem distinge: norme morale, norme juridice, comportamentale, religioase, politice etc.

Diversitatea acțiunilor umane și a relațiilor sociale, generează o varietate de norme sociale.

Normele sociale se pot clasifica [2] în următoarele categorii generale, în funcție de domeniile în care acționează, astfel:

- **norme acționale** – ce vizează activitatea oamenilor în raporturile lor cu natura și societatea. În această categorie de norme sociale sunt incluse: norme de ordin tehnico-productiv, ecologic, economic, administrativ, societar etc.

- **norme comportamentale** – ce vizează comportamentul indivizilor în societate, în cadrul raporturilor dintre individ și colectivitate, dintre grupuri și categorii sociale. Aceste norme includ: normele morale, politice, juridice, civice, etc.

- **norme organizaționale** – care privesc mecanismul de funcționare al structurilor organizaționale (al instituțiilor sociale, al organizațiilor) cu caracter politic, juridic, cultural, educațional, militar etc.

Normele sociale au rol în menținerea ordinii sociale, a capacității societății de a controla conduita indivizilor, de a asigura continuitatea activității și vieții sociale, în scopul stabilirii și menținerii unei stări de echilibru. [3] Normele sociale prescriu modelul de comportament al indivizilor în condiții sociale determinate, cu scopul de a obține un rezultat eficient și dezirabil.

I.3. Definirea noțiunii de normă juridică și caracteristicile generale ale normelor juridice.

Deoarece se adresează conduitei umane, normele juridice sunt parte integrantă a normelor sociale.

Norma juridică, ca elementul constitutiv al dreptului, reprezintă regula de conduită generală, obligatorie impersonală, tipică și permanentă, instituită sau sancționată de puterea publică (de stat) în scopul asigurării ordinii sociale, a cărei respectare este asigurată la nevoie prin forța de constrângere a statului. [4] Norma juridică este elementul primar al dreptului, elementul său constitutiv. Astfel, normele juridice nu sunt simple recomandări sau indicații, fiind comportamente impuse de stat cu caracter obligatoriu, a căror aplicabilitate este

asigurata prin constiinta juridical, iar in cazul nerespectarii lor intervine aplicarea constrangerii prin forta coercitiva a statului.

Ea este etalonul conduitei umane impusă de puterea publică, este acel comandament juridic ce previne și sancționează comportamentul deviant, garantând astfel viabilitatea valorilor societății. Normele juridice împreună cu relațiile juridice (ce se nasc în baza lor), alcătuiesc ordinea de drept (ordinea juridică), parte componentă a ordinii sociale, garant al afirmării, menținerii și al realizării echilibrului social. Ordinea de drept este nucleul ordinii sociale, deoarece comandamentul juridic este condiția esențială a echilibrului social. Normele juridice sunt reguli de conduită care reglementează toate domeniile vieții sociale, economice și politice și care, ocrotesc toate valorile morale și materiale împotriva oricăror atingeri ce li se pot aduce.

Pornind de la definiția dată dreptului, aceea că este format dintr-un “ansamblu de norme juridice”, se poate spune că, norma juridică este o “celulă” a dreptului, iar dreptul este ansamblul acestora.

Norma de drept nu se prezintă ca o simplă regulă de conduită, ea are un conținut mult mai bogat decât aceasta în sensul că, poate cuprinde și unele principii generale de drept, definiții, descrieri de instituții juridice, explicarea unor termeni. Norma juridică se adresează unor subiecte generice, cărora le controlează, dirijează sau le limitează libertatea, prin stabilirea de obligații, prohibiții sau permisiuni. Norma juridică conține ceea ce trebuie să facă un subiect de drept, ceea ce are dreptul să facă, i se recomandă sau este obligat să facă.

Normele juridice pot fi caracterizate astfel:

a. *Au caracter general și impersonal.* Caracterul *general* semnifica faptul ca se aplica unui numar nedeterminat de situatii, prescriind o conduita tipica generica. Norma juridica se aplica atata timp cat este in vigoare, in mod nelimitat, daca vor fi intrunite conditiile prevazute in dispozitia sa. In raport cu norma juridica (cu caracter tipic si generic) statul apreciaza conduite determinate in situatii concrete si, dupa caz, aplica diferitele tipuri de raspundere juridica, daca se constata abaterea sau nerespectarea normei juridice. Prin caracterul *impersonal* al normelor juridice intelegem faptul ca acestea nu se adreseaza unor

persoane determinate, prescriind un comportament sau o conduita de principiu, impusa tuturor sau incidentă unui subiect generic, unor categorii de persoane. Normele juridice sunt impersonale, adică sunt incidente asupra tuturor indivizilor ce îndeplinesc condițiile prevăzute în ipoteza lor.

Unele norme sunt adresate tuturor cetățenilor unui stat, altele se adresează doar anumitor categorii (spre exemplu funcționarilor, pensionarilor, tinerilor), altele adresându-se numai unor categorii de instituții, organizații sau organe ale statului. Și în aceste situații caracterul impersonal al acestor norme se păstrează, chiar și atunci când norma juridică se referă la un organ unipersonal (cum ar fi funcția de secretar de stat, ministru, director), deoarece nu se referă la persoana fizică ce ocupă respective funcție, ci se referă la funcție, în mod abstract.

Caracterul, general al normei juridice o deosebește de actul individual, care este concret, personal. Astfel, există și situații când se creează norme juridice pentru un caz determinat, pentru o situație individuală cum ar fi, de exemplu, normele juridice dintr-un decret prezidențial prin care sunt decorate sau avansate în funcție anumite persoane strict determinate.

b. *Au un caracter volitiv.* Caracterul volitiv al normelor juridice constă în faptul că acestea depind de voința omului deoarece sunt generate de către voința omului și sunt influențate de către acesta, fiindu-le imprimată diferite particularități, termene sau corelații cu alte norme. Caracterul volitiv al normei juridice înseamnă că aceasta reprezintă voința legiuitorului, impusă tuturor destinatarilor. Legiuitorul nu elaborează normele juridice după bunul său plac, el este obligat în reglementarea relațiilor sociale să țină seama de cerințele realității obiective, de voința destinatarilor acestora. Spre deosebire de normele juridice interne care sunt produsul voinței generale, normele juridice externe sunt rezultatul voinței comune a statelor.

c. Normele juridice determină apariția sau ***nasterea unor efecte sau consecințe juridice*** și a unor noi relații sau raporturi sociale. Există însă situații în care efectele juridice se produc sau sunt generate indirect de norma juridică (care este abstractă și impersonală), ele fiind de fapt rezultatul unui fapt licit sau ilicit (a unei manifestări de voință)

căruia i se atribuie o semnificație juridică prin aplicarea normei de drept independent de vointa omului (spre exemplu calamitățile, nașterea, moartea, curgerea timpului)

Norma de drept generează efecte juridice, constând în nașterea, modificarea sau stingerea de drepturi și obligații pentru subiectele de drept aflate în relație juridică.

d. Normele juridice se *adresează doar persoanelor care dispun de discernământ*, deoarece conduita umana este generată de vointa omului, ori dacă persoana nu poate aprecia importanța consecințelor pe care le produce conduita sa, din pricina vârstei sau a faptului că este afectată de o boală mintală, atunci aceasta persoană nu va răspunde pentru fapta săvârșită.

e. Normele juridice au un **caracter obligatoriu** ceea ce semnifică faptul că în cazul nerespectării lor poate interveni aplicarea răspunderii juridice. Obligatorietatea este un caracter esențial al normei juridice ce rezultă din aceea că, norma juridică nu este o simplă indicație sau dorință, ci ea reprezintă o poruncă, o dispoziție obligatorie a cărei eludare este interzisă, un comandament impus de autoritatea publică, un imperativ a cărui respectare este obligatorie. Caracterul obligatoriu al normelor juridice este impus de instanțe exterioare subiecților destinatari.

Fără caracterul obligatoriu, normele de drept, și-ar pierde scopul lor de norme sociale menite să stabilească ordinea de drept în societate. Obligatorietatea normei juridice este dictată de scopul său, acela de a da garanții necesare societății că valorile ei vor fi apărute și garantate, asigurându-se ordinea socială dorită de legiuitor [6]. Pentru ca obligatorietatea normei juridice să fie eficientă, ea se bucură de garanții statale, de intervenția unei forțe de constrângere.

Ea constituie o garanție fundamentală a exercitării drepturilor subiective către titularii acestora, precum și a tragerii la răspundere juridică a celor ce le nesocotesc.

În legătură cu caracterul obligatoriu al normei de drept, se impun următoarele precizări: - normele juridice sunt obligatorii, indiferent dacă sunt imperative, prohibitive sau permissive; - nu există grade de obligatorietate în raport de forța juridică a actului în care este cuprinsă norma de drept; - caracterul de obligatorietate nu este corelat de frecvența aplicării normei juridice, de faptul că ea se aplică mai des sau mai rar.

f. **Norma juridică are un caracter coercitiv.** Regula în drept este că, acesta se realizează de bună-voie, iar excepția o constituie constrângerea care îmbracă haina răspunderii juridice și care intervine în cazul nerespectării normei juridice. Blaise Pascal afirma că „Justiția fără forță este neputincioasă”. Caracterul coercitiv este inherent normei de drept, el o individualizează și o deosebește de celelalte norme sociale (morale, etice, religioase). Mijloacele de realizare a constrângerii sunt variate și multiple și aparțin în special justiției și administrației.

g. Normele juridice beneficiază de **aplicabilitate imediată**, adică produc efecte între momentul intrării lor în vigoare și cel al ieșirii lor din vigoare.

h. **Norma juridică are caracter prescriptiv.** Caracterul prescriptiv al normei juridice constă în faptul că ea stabilește, fixează sau autorizează o anumită conduită pentru destinatarii săi, adică prescrie un comportament ce constă într-o acțiune sau inacțiune umană conformă cu un anumit scop. Norma juridică prescrie o conduită obligatorie, imperativă, fiind o normă prescriptivă și nu declarativă. De exemplu, norma juridică care stabilește obligația de a repara prejudiciul cauzat, nu constituie o descriere a unei realități, ci prescrierea unui comportament, acela de a repara prejudiciul cauzat.

I.4. Structura (elementele) normei juridice¹³

Norma juridică are o structură tehnico-legislativă (externă) și o structură logico-juridică (internă) [9]. Structura tehnico-legislativă (externă), este construcția externă a normei juridice, modul în care ea este exprimată într-un act normativ, partea dinamică și externă a acesteia. Actul normativ cuprinde mai multe norme juridice, având o anumită structură tehnică. Astfel, elementele de bază ale unui act normativ sunt: articolul (ce include în structura sa, aliniatul), care se grupează în secțiuni, secțiunile se grupează în capitole, iar capitolele în titluri.

¹³ A se vedea Ghoerghe Bobos, Corina Buzdugan, Veronica Reboreanu, op. cit pag. 337-447.

Structura logico-juridică (internă), este partea stabilă și internă a normei juridice, ce indică elementele componente ale acesteia. Din punct de vedere al structurii logice, norma juridică este alcătuită din trei elemente: ipoteza, dispoziția și sancțiunea. Aceste elemente structurale se găsesc, de regulă, în orice normă juridică, putând fi identificate pe baza unei analize logice. Sunt însă situații când aceste elemente structurale nu sunt descrise în această ordine sau se găsesc dispart, urmând a fi deduse pe cale de interpretare 10 sau prin coroborarea mai multor norme. Pentru interpretarea și aplicarea corectă a normelor juridice, trebuie să se țină seama atât de structura logico-juridică cât și de structura tehnico-legislativă a acestora.

Elementele normei juridice sunt: ipoteza, dispoziția și sancțiunea.

Norma juridică reprezintă o construcție abstractă compusă din cele trei elemente; acestea nu întotdeauna se regăsesc în același loc, respectiv în același articol al actului normativ, capitol sau act normativ. În aceste situații, atunci când se pune problema soluționării unui caz concret, sarcina identificării elementelor componente ale normei în același izvor sau în alte izvoare de drept revine organului aplică norma respectivă.

1.5. Elementele normei juridice

1. Ipoteza normei juridice este acea parte a normei juridice în care sunt formulate condițiile, împrejurările, situațiile, categoria de subiecte, starea subiectivă a subiectelor, locul, timpul, modalitatea etc. în care se desfășoară conduita, fapta, acțiunea, inacțiunea, dreptul, obligația etc. reglementate prin norma respectivă sau la care se referă conținutul dispoziției. Aceste elemente circumstanțiază fapta, putând constitui circumstanțe atenuante sau agravante, după caz. Ipoteza normei juridice este un element structural important și necesar, deoarece conferă dispoziției efectivitate, califică fapta și făptuitorul stabilind atât calitatea cât și cantitatea sancțiunii juridice.

Ipoteza normei juridice poate fi clasificată după anumite criterii:

A. După criteriul **preciziei cu care este formulată**, ipoteza poate fi:

- ipoteză strict determinate (stabilește în mod expres condițiile în care urmează să se aplice dispoziția normei juridice).
- ipoteză relativ determinată (subînțeleasă); astfel de ipoteză există atunci când condițiile, împrejurările de aplicare a dispoziției normei juridice nu sunt prevăzute cu exactitate, precis, ele se subînțeleg, rezultă din contextul reglementării.

Exemple de ipoteză determinate:

- a) art.38 din Codul familiei prevede că: “Instanța judecătorească poate desface căsătoria prin divorț atunci când, datorită unor motive temeinice, raporturile dintre soți sunt grav vătămăte și continuarea căsătoriei nu mai este posibilă”. Împrejurarea în care se poate desface căsătoria o constituie așadar, existența unor motive temeinice.
- b) Un alt exemplu în acest sens, este cel oferit de art.8 din Codul penal care prevede că: “Legea penală română nu se aplică infracțiunilor săvârșite de către reprezentanții diplomatici ai statelor străine, sau de alte persoane, care conform convențiilor internaționale, nu sunt supuse jurisdicției penale a statului român”. În acest exemplu, ipoteza este determinată, ea stabilește precis care sunt categoriile de persoane exceptate de la jurisdicția noastră penală.
- c) În art.53 din Codul familiei care prevede că: „Copilul născut în timpul căsătoriei are ca tată pe soțul mamei” și în art.62 care stabilește că: „Copilul din căsătorie ia numele de familie comun al ambilor părinți”, ipoteza este de asemenea, absolut determinată.

Exemple de ipoteze relative determinate:

- a) De exemplu, art.174 din Codul penal prevede că: “Uciderea unei persoane se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani și interzicerea unor drepturi”.
- b) Art.89 Cod penal prevede că „Lipsirea de libertate a unei persoane în mod ilegal se pedepsește cu închisoare de la 1 lună la 5 ani”. În aceste norme juridice, împrejurarea săvârșirii faptei și subiectul care o săvârșește nu sunt indicate precis,

din contextul reglementării se subînțelege că indiferent de făptuitor și de împrejurările în care acesta a acționat, va fi sancționat de lege.

B. După gradul de complexitate a împrejurărilor, a condițiilor cuprinse de legiuitor în ipoteză, ea există:

- ipoteză simplă(precizează o singură împrejurare, o singură modalitate tipică în raport cu care se aplică dispoziția normei juridice)
- ipoteză complex(precizează mai multe situații, împrejurări care fie întrunite cumulativ, fie alternativ, determină incidența dispoziției).

Exemple de ipoteză simplă:

- a)** art.225 din Codul penal care prevede că: “Tâlhăria săvârșită în paguba avutului obștesc se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani, interzicerea unor drepturi și confiscarea parțială a averii”;
- b)** la art.332 Cod penal, ipoteza are tot forma simplă: “Absența nejustificată de la unitate sau serviciu care depășesc trei zile, a oricărui militar se pedepsește cu închisoare de la unu la 7 ani”.

Exemple de ipoteză complexa:

- a)** art.7 din Codul familiei indică situațiile în care este oprită căsătoria, respectiv: între cel ce adoptă sau ascendenții săi pe de o parte și cel adoptat ori descendenții acestuia pe de altă parte; între copiii celui ce adoptă și cel adoptat sau copiii acestuia; între cei adoptați de aceeași persoană.
- b)** Art.37 din Codul familiei care stabilește împrejurările de încetare a căsătoriei: ”Căsătoria încetează prin moartea unuia dintre soți sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre ei. Căsătoria se poate desface, în cazuri excepționale, prin divorț”, constituie un exemplu de ipoteză complexă.
- c)** Un alt exemplu folosit frecvent în literatura de specialitate pentru a exemplifica ipotezele complexe, alternative, este cel prevăzut în art.209 din Codul penal:” Furtul săvârșit în următoarele împrejurări: de două sau mai multe persoane împreună; de o persoană având asupra sa o armă sau o substanță narcotică; într-un

loc public; într-un mijloc de transport în comun, pe timp de noapte, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 15 ani”.

Subiectele la care se referă ipoteza normei juridice pot avea calitate diferită: ”toți”, “oricine”, “nimeni”, “infractorul” etc. Spre exemplificare, art.1718 din Codul civil, prevede că: “Oricine este obligat personal este ținut de a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale mobile și imobile, prezente și viitoare”. Iar, art.43. din Constituție dispune că: “Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire”. La fel, art.16 alin.2 din Constituție prevede că: „Nimeni nu este mai presus de lege”.

2. **Dispoziția** normei juridice este elementul din structura normei juridice care nu poate lipsi din conținutul unui text-articol de lege, fiind cea mai importanta parte a normei juridice. Importanta dispoziției normei juridice consta in faptul ca acesta prevede conduita care trebuie urmată in cazul ipotezei formulate. Altfel spus, in cadrul dispoziției sunt formulate conduita, acțiunea sau inacțiunea, drepturile si obligatiile subiectelor vizate in mod generic de norma juridica respectiva și care trebuiesc respectate de cei cărora li se adresează.

În funcție de anumite criterii, dispoziția normei juridice se clasifică astfel:

a) După modul de formulare, dispozițiile pot fi:

- Dispoziții absolut determinate - care stabilesc categoric drepturile și obligațiile celor vizati, le stabilește o conduită precisă de la care nu se poate deroga;
- Dispoziții relativ determinate - care lasă la aprecierea subiectelor raportului juridic conduita ce trebuie urmată, putând alege o variantă sau alta de conduită care prevăd alternative de conduită pentru subiectul generic. Dispozițiile normelor penale sunt, de regulă, subînțelese, drepturile și obligațiile corelative ale destinatarilor genere fiind stabilite.

b. După conduita prescrisă, dispozițiile normelor juridice se grupează în:

Dispoziții onerative - care obligă subiectul de drept să săvârșească o acțiune - tip. De exemplu, art.28 Codul familiei prevede că: ”Soții sunt obligați să poarte în timpul căsătoriei numele comun declarat”; sau art.29, stabilește că ”Soții sunt obligați să contribuie în raport cu mijloacele fiecăruia, la cheltuielile căsătoriei”. Art.989 Cod civil prevede că: “Orice faptă a omului care cauzează altuia prejudicii, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara”. Aceste dispoziții sunt dispoziții imperative, obligatorii, pentru că impun executarea unei acțiuni fără a se putea deroga.

- Dispoziții prohibitive - care interzic o anumită conduită - tip, care obligă subiectul de drept să se abțină de la săvârșirea unor acțiuni. Sunt semnificative exemplele legate de unele interdicții privind încheierea căsătoriei. Astfel, art.5 din Codul familiei prevede că: “Este oprit să se căsătorească bărbatul care este căsătorit sau femeia care este căsătorită”. Art.6. Codul familiei dispune că: ” Este oprită căsătoria dintre rudele în linie dreaptă, precum și între cele în linie colaterală până la al patrulea grad inclusiv”. Art.27 alin.4 din Constituția României prevede că: „Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise în afară de cazul infracțiunilor flagrante.”

Dispozițiile prohibitive pot fi exprimate prin expresii categorice de interdicție, cum ar fi: ”este interzis”, “este oprit”, sau ele pot rezulta în mod logic [12].

Dispozițiile prohibitive și dispozițiile onerative sunt dispoziții imperative, fiind comandamente a căror nerespectare atrage sancțiunea juridică.

- Dispozițiile permissive - sunt acele dispoziții care lasă la latitudinea subiectelor de drept să-și aleagă conduita pe care să o urmeze; ele nu impun dar nici nu interzic săvârșirea anumitor acțiuni. De exemplu, potrivit art.856 Cod civil, “Orice persoană majoră poate dispune de bunurile sale prin testament”; sau art.685 din Codul civil prin dispoziția sa permisivă, oferă două alternative de acceptare a succesiunii: “Succesiunea poate fi acceptată curat și simplu sau sub beneficiu de inventar. Codul familiei cuprinde norme juridice cu dispoziții permissive, ca de exemplu, art.54 prevede că: “Paternitatea poate fi tăgăduită dacă este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului”; art.57 Codul familiei prevede, astfel: “Copilul conceput și născut în afara căsătoriei poate fi recunoscut de către tatăl său”; art.1170 din Codul civil

român, prin dispoziția sa permisivă stabilește: „Dovada se poate face prin înscrisuri, prin martori, prin prezumții, prin mărturisirea uneia din părți și prin jurământ.” Codul muncii (Legea nr.53/2003) prevede la art.146 alin.1 astfel: „Concediul de odihnă poate fi întrerupt la cererea salariatului, pentru motive obiective.” În general, pentru redactarea dispozițiilor permissive, legiuitorul folosește expresii ca: “poate”, “sunt în drept” etc.

Dispozițiile permissive reglementează cu precădere, instituția familiei și a contractelor. Aceste norme juridice sunt lipsite de un element structural, respectiv, sancțiunea, astfel încât, atunci când subiecții cărora li se adresează nu vor adopta conduita precizată, aceștia nu sunt sancționați.

- Dispozițiile supletive - sunt considerate ca fiind o varietate a dispozițiilor permissive, deoarece, ca și acestea, lasă la latitudinea subiectelor de drept să opteze pentru conduita pe care să o urmeze, iar dacă nu se hotărăsc, instanța de judecată va interveni și va suplini voința lor. În acest sens, Codul familiei prevede în art.40. că în situația desfacerii căsătoriei prin divorț, soții se pot învoi cu privire la numele purtat în timpul căsătoriei (respectiv soțul care a purtat în timpul căsătoriei numele celuilalt soț să-l poarte și după divorț). Dacă însă, ei nu se învoiesc (deci nu utilizează libertatea oferită de norma juridică), sau dacă instanța nu a încuviințat acest lucru, atunci fiecare dintre ei va purta numele avut înainte de căsătorie. De asemenea, art.36. din Codul familiei cu privire la împărțirea bunurilor comune în caz de divorț dispune că: soții se pot învoi și pot conveni asupra împărțirii bunurilor comune, dar în situația în care se ivesc neînțelegeri, instanța de judecată va dispune evaluarea acestor bunuri și împărțirea lor în conformitate cu legea.

Caracteristica importantă a normelor supletive o constituie așadar, faptul că, atunci când subiectele de drept nu folosesc libertatea, permisivitatea acordată de legiuitor, norma juridică le va suplini această voință, dispunând imperativ.

- Dispozițiile de stimulare - sunt acele dispoziții care prevăd recompensarea, încurajarea unei conduite deosebite. Aceste dispoziții se întâlnesc în general, în normele juridice care reglementează raporturile sociale de muncă și prevăd anumite mijloace de recompensare materială și morală cum ar fi: premii, recompense materiale, distincții, decorații, ordine etc. Dispozițiile permissive, de stimulare și de recomandare nu au sancțiune juridică ca și element structural.

c) După sfera lor de aplicare și după gradul lor de generalitate, dispozițiile se clasifică în:

- Dispoziții generale - au o sferă largă de aplicare și de obicei guvernează, de regulă, o anumită ramură de drept.
- Dispozițiile speciale - au o sferă mai restrânsă de aplicare, și, guvernează, de regulă, o categorie de relații dintr-o ramură de drept.

Dispozițiile generale pot fi transformate în dispoziții speciale și invers, pentru că o dispoziție poate fi specială în raport cu o dispoziție generală, dar poate fi generală și în raport cu o dispoziție care are sfera de aplicare mai restrânsă decât a ei (de exemplu o dispoziție de excepție). Deosebirea dintre cele două categorii de dispoziții prezintă interes pentru că, de aceasta se ține seama în aplicarea regulilor “specialul derogă de la general, generalul nu derogă de la special” [13].

- Dispozițiile de excepție - reprezintă o completare a dispozițiilor generale sau speciale. Astfel, art.4 din Codul familiei stabilește: “Este permis bărbatului care a împlinit 18 ani și femeii care a împlinit vârsta de 16 ani să se căsătorească. Cu toate acestea, pentru motive temeinice, se poate încuviința căsătoria femeii care a împlinit 15 ani”. Se consideră că, dispozițiile de excepție sunt bazate pe intenția legiuitorului de a apăra mai eficient anumite valori. Aceste dispoziții sunt numite uneori “dispoziții derogatorii”, deoarece ele cuprind o reglementare ce derogă de la reglementarea cuprinsă într-o dispoziție generală sau specială.

3. Sancțiunea este elementul structurii normei juridice prin intermediul careia este formulează consecința încălcării sau nerespectării dispoziției acelei norme în ipoteza sau ipotezele date. Este de asemenea măsura de constrângere prevăzută de norma respectivă, care urmează să fie aplicată de organul de stat competent celui sau celor care au încălcat dispoziția, astfel fiind materializată răspunderea juridică a celui care nu a respectat acea norma.

Aplicarea sancțiunii se realizează de către organe cu competente în acest sens.

Sancțiunile se clasifică după mai multe criterii, dintre care cele mai întâlnite sunt ramura de drept careia îi aparțin și gradul de generalitate.

a) după ramura de drept în care se aplică, sancțiunile se pot clasifica astfel:

- *sancțiuni penale* care se aplică pentru săvârșirea faptelor care constituie infracțiuni
- *sancțiuni civile* care, de regulă, constau în despăgubirile care trebuie plătite de autorul producerii unor daune în patrimoniul altor persoane; nulitățile sunt o altă categorie de sancțiuni civile prin care se anulează actele încheiate fără respectarea unor condiții de fond sau de formă;
- *sancțiuni contravenționale* care se aplică pentru săvârșirea de contravenții
- *sancțiuni disciplinare* care se aplică pentru nerespectarea obligațiilor de serviciu; sunt specifice dreptului administrativ și dreptului muncii.

b) după gradul de generalitate clasifică sancțiunile în:

- *sancțiuni absolut determinate* (precizate în mod expres de legiuitor, fără ca organul de aplicare a sancțiunii să le poată modifica)
- *sancțiuni relativ determinate* (prevăzute în lege între un quantum minim și unul maxim, urmând ca organul de aplicare a sancțiunii să stabilească quantumul exact între aceste limite)
- *sancțiuni alternative* (legiuitorul prevede pentru săvârșirea unui fapt mai multe sancțiuni, dintre care, în funcție de circumstanțele atenuante sau agravante, organul de aplicare a sancțiunii va aplica una dintre acestea)
- *sancțiuni cumulative* (legiuitorul prevede, pentru săvârșirea unei fapte, mai multe sancțiuni, toate acestea trebuind aplicate de către organul de aplicare a sancțiunii).

II. Elaborarea normelor juridice. Tehnica juridică normativă

În dreptul contemporan modern și, implicit în dreptul românesc, actul normativ este principalul izvor de drept. Existența actului normativ în sistemul izvoarelor formale ale

dreptului este rezultatul activitatii desfasurate de organe specializate, abilitate de Constitutie si legile cu cumpetenta normative, sa elaboreze sau sa construiasca norme juridice cu caracter obligatoriu. Aceste organe poarta denumirea de organe legiuitoare sau legislative, diind investite cu competeta de a reglementa relatiile sociale cele mai importante din societate, organizand astfel ordinea juridica a statului, prin normele juridice pe care le elaboreaza.

Activitatea organelor legislative este organizatata si se desfasoara in conformitate cu anumite reguli de tehnica juridica, fiind o activitate deosebit de complexa. In acest demers, un rol important il are cunoasterea stiintifica sau altfel spus teoria juridical, pe langa procedeele tehnice si modalitatile practice de constructie normative.

Noțiunea de “elaborare” a normei juridice.

Activitatea de modelare a continutului regulilor de drept sau de exprimare a acestora intr-o forma specifica este denumita in litatratura noastra de specialitate prin intermediul a doi termeni, si anume tehnică juridică si tehnica legislativa. Unii autori apreciaza ca acesti doi termeni sunt sinonimi, nefacand nici o distictie intre cei doi termeni, alti autori, in schimb, apreciaza ca cei doi termeni au un continut distinct.¹⁴

Astfel, tehnica juridica cuprinde totalitatea conceptelor si a procedeeleor logice aplicate in drept, care faciliteaza introducerea in normele de drept a cerintelor vietii materiale, caracteristice ale unui stat si unei perioade istorice anume.

Tehnica legislativ este o parte constitutive a tehnicii juridice si reprezinta metodele si procedeele utilizate de organele competente ale statului in procesul de elaborare, de construire a normei juridice si actelor normative.

Principii în tehnica de elaborare a normei juridice.

1. Principiul fundamentarii științifice activitatii de elaborare a normelor juridice. Activitatea de legiferare reclama cunoasterea aprofundata a realitatii sociale si a celei juridice, care poate fi realizata prin investigatii si cercetari ample de natura aconomica, sociologica, criminologica, de psihologie sociala. Aceste investigatii sunt necesare pentru ca organele legislative sa poate realiza legaturile si corelatiile necesare cu domenii adiacente sau cu

¹⁴ A se vedea Traian Ionascu, Eugen Barasch, Despre relative independenta a unor aspecte ale formei in drept. Problema constantelor dreptului, in “Studii si cercetari juridice”, nr. 2/1964

problematica de fond. Din pacate exista destul de multe situatii in care acest principiu al fundamentarii stiintifice nu este respectat, iar in consecinta actele normative elaborate au fost apoi rapid modificate sau abrogate, deoarece acestea nu au tinut seama de trebuintele sociale reale.

Fundamentarea stiintifica a unui proiect legislative ar trebui sa cuprinda urmatoarele etape: descrierea detaliata a situatiilor de fapt, analiza motivatiilor care impun reglementarea domeniului respective, anticiparea sau determinarea posibilelor efecte ale viitoarelor reglementari, evaluarea costului social al adoptarii si punerii in practica a viitoarei reglementari, stabilirea oportunitatii adoptarii actului normative¹⁵.

2. Principiul respectarii unității de sistem a dreptului si suprematia legii se refera la faptul ca trebuie avuta in vedere cerinta aca noul act sa fie integrat organic in sistemul normelor de drept, pentru a-si atinge finalitatea si pentru a avea eficienta.

In acest sens trebuie respectate urmatoarele reguli: proiectul actului normative trebuie sa se coreleaza cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de acelasi nivel; daca este elaborate pe baza unui act de nivel superior, actul nu poate depasi limitele competentei statuate prin acel act neputand contravene dispozitiilor acestuia; proiectul trebuie corelat cu reglementari comunitare si cu reglementari internationale la care Romania este parte.¹⁶

3. Principiul accesibilitatii si economiei de mijloace in elaborarea actelor normative se refera, in esenta la efortul de a asigura receptarea usoara a respectivului act normative de catre cei carora li se adreseaza, sau altfel spus in procesul de redactare a actului normative trebuie sa se tina seama de necesitatea intelegerii cu usurinta a textului acestuia de catre destinatari.¹⁷

4. Principiul asigurarii unui raport intre dinamica si statica dreptului. In continutul raporturilor sociale se produc multiple mutatii cu o frecventa evidenta, dreptul capata o dimensiune dinamica, normele avand misiunea de a pune in ordine aceasta plaja de manifestarea a raporturilor juridice si trebuind sa reglementeze domenii noi. Pe de alta parte,

¹⁵ C. Voicu, op. cit, pag. 197

¹⁶ A se vedea, Gh. Bobos, C. Buzdugan, V. Rebreanu, op. cit. pag.308-311

¹⁷ Idem, pag. 311.

dreptul are o dimensiune statica reprezentata de traditie si de ansamblul normelor si institutiilor juridice reglementate in perioade anterioare. Astfel, intre cele doua dimensiuni trebuie realizat si mentinut un echilibru stabil.

O dinamica prea mare a modificarilor sau abrogarilor poate avea ca consecinta lipsa de interes a destinatarilor, iar stabilitatea sau inflexibilitatea prea mare a normelor poate constitui un obstacol major in procesul de dezvoltare a societatii.

Etape în tehnica de elaborare a normei juridice:

Procesul de elaborare a actelor normative parcurge urmatoarele etape:

1. Inițierea actelor normative. Proiectul de lege se elaboreaza ca urmare a exercitarii dreptului de initiative legislative, in conformitate cu Constitutia, celelalte categorii de acte normative fiind elaborate de autoritati publice competente sa le initieze, potrivit Constitutiei. In cadrul acestei faze este inclusa si procedura de consultare si procedura de avizare.

2. Dezbaterea proiectelor. Aceasta etapa se realizeaza in diverse modalitati prevazute de Constitutie, Regulamentele Camerelor Parlamentului, hotarari de guvern sau legi, in functie de tipul de act normativ care se elaboreaza.

3. Adoptarea actelor normative se realizeaza de asemenea, in mod diferit, dupa cum este supus adoptarii un tip de act sau altul.

4. Asigurarea publicității. Pentru a intra in vigoare, legile, hotararile guvernului, ordonantele (simple si cele de urgenta), deciziile primului-ministru, actele normative ale autoritatilor centrale autonome, ordinele si instructiunile emise de conducatori ai autoritatilor centralade specialitate se publica in Monitorul Oficial, partea I.

Printre actele normative referitoare la normele de tehnică legislativă pentru elaborarea acctelor normative se numără:

- Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor

normative; Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 139 din 31 martie 2000.

- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 6/2003 pentru modificarea art. 31 alin. (5) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative; Publicată în M.Of. nr. 114 din 24 februarie 2003

- Legea nr. 189/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative; Publicată în M.Of. nr. 463 din 24 mai 2004.

- Hotărârea Guvernului nr. 555/2001 pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile pentru supunerea proiectelor de acte normative spre adoptare Guvernului; Publicată în M.Of. nr. 334 din 22 iunie 2001.

Structura formală a actelor normative este alcătuită din următoarele părți constitutive:

1. Titlul este elementul prin care se identifica, însoțit de un număr. Acesta trebuie să fie scurt și sugestiv. Spre exemplu, Legea administrației publice locale, nr. 215 din 2001.

2. Formula introductivă este modalitatea de indicare a temeiului constituțional sau legal al respectivei reglementări. De realizare printr-o propoziție care conține denumirea autorității emitente și precizarea hatarării de a emite sau de a adopta respectivul act normativ. Spre exemplu, pentru adoptarea actelor guvernului este utilizată formularea: ”În temeiul art. 108 din Constituția României republicată, Guvernul României adoptă prezenta hotărâre”

3. Preambulul actului normativ are ca scop punerea în temă în legătură cu motivația social-politică a elaborării acestuia. Necesitatea includerii preambulului se apreciază după caz, în schimb, în cazul ordonanțelor de urgență includerea sa este obligatorie.

4. Dispozițiile sau principiile generale sunt acele prevederi prin care se determină obiectul, scopul, sfera relațiilor care sunt reglementate, definirea unor concepte.

5. Dispozițiile de conținut sau speciale formează în mod concret substanța actului normativ, în care se regăsesc regulile care stabilesc drepturile și obligațiile, sunt precizate incompatibilitățile, excepțiile, sunt definite comportamente și sunt precizate sancțiuni în caz de nerespectare a normei juridice.

6. Dispoziții tranzitorii cuprind prevederi legate de intrarea în vigoare a actului normativ, relațiile respectivului act cu alte reglementări și de asemenea alte precizări pe care legiuitorul le considera necesare.

III. Izvoarele dreptului

1. Noțiunea de izvor de drept.

Izvoarele dreptului reprezintă unul din elementele definitorii ale oricărui sistem de drept. Norma juridică nu poate deveni obligatorie pentru colectivitate dacă nu îmbracă o anumită formă de exprimare.

În sens strict juridic, conceptul de izvor de drept este folosit pentru a arăta formele de exprimare a normelor juridice – acte normative, obiceiul juridic, practica judiciară, etc. În general se acceptă că expresia „izvor de drept” este sinonimă cu aceea de „formă de exprimare a dreptului”.

Izvoarele de drept sunt forme concrete de exprimare a normelor juridice care acționează în cadrul unui sistem de drept în diferite etape ale evoluției sale. Astfel, izvoarele de drept sunt modalitatea principală prin care dreptul devine cunoscut de cei al căror comportament îl reglează¹⁸.

2. Clasificarea izvoarelor de drept.

¹⁸ C. Voicu, op. cit. pag. 174

Izvoarele dreptului diferă de la un sistem juridic la altul, însă majoritatea sistemelor de drept cunosc o pluralitate de izvoare. Pot fi clasificate din mai multe perspective, clasificări ale izvoarelor fiind realizate de către mai mulți autori de specialitate¹⁹.

Astfel, izvoarele dreptului pot fi clasificate după cum urmează:

1. După modalitatea de aducere la cunoștință publică, pot fi identificate *izvoare scrise și izvoare nescrise*. De exemplu, legea și celelalte acte normative cu caracter de lege, precum și actele normative subordonate legii sunt izvoare scrise iar obiceiul este izvor nescris. Cutuma sau obiceiul este izvor material de drept iar importanța studierii acestora constă în descrierea modului în care se formează dreptul pozitiv și în explicarea specificului unui sistem juridic național.

2. După modalitatea de instituire sau recunoaștere, identificăm *izvoare de drept oficiale și izvoare neoficiale*; de exemplu, obiceiul și doctrina sunt izvoare neoficiale, legile și jurisprudența sunt izvoare oficiale. Notiunea de doctrină semnifică opiniile exprimate de către specialiști în știința juridică, fie teoreticieni, fie practicieni, opiniile având ca rol informative. Prin jurisprudență înțelegem activitatea de aplicare a dreptului înfaptuită de organele judiciare indiferent de locul și rolul pe care îl ocupa, prin soluțiile rămase definitive.²⁰

3. Din perspectiva caracterului sursei normative, izvoarele se clasifică în *izvoare directe și izvoare indirecte*. Izvoare directe sunt actele normative, izvoare indirecte sunt obiceiul și normele elaborate de organizații nestatale, numindu-se indirecte deoarece trebuie validate de autoritățile de stat competente.

¹⁹ A se vedea în acest sens, Gh. I. Mihai și Radu I. Motica “Fundamentele dreptului”, București, 1997, pag. 138-152, și I. Craiovan – “Teoria generală a Dreptului”, București, 1998, pag. 222-236

²⁰ Pentru detalii, a se vedea, Gh. Bobos, C. Buzdugan, V. Rebreanu, op. cit. pag. 263-267.

4. După criteriul raportului dintre conținut și formă, putem distinge între

a) *izvoare materiale ale dreptului (în sens material)*; exprima condițiile vieții economice, sociale, politice, culturale sau ideologice; aceste condiții sau factori dau conținut normelor juridice concrete în care se exprima nevoile și exigentele reale ale vieții; desemnează factorii de configurare a dreptului, acel ansamblu de realități sociale care influențează voința socială generală exprimată prin norme;

b) *izvoare formale ale dreptului (în sens formal)* – se refera la modalitatea concretă de exprimare a dreptului, fiind forma exterioară pe care o îmbracă acesta, pentru a se impune colectivității (altfel spus, forma pe care o îmbracă dreptul în ansamblul normelor sale). Forma dreptului este: *internă* (vizează cum sau ce exprimă norma juridică) și *externă* (arată „haina” pe care o îmbracă norma juridică – lege, decret, hotărâre).

În doctrină, în opinia majoritară sunt identificate ca izvoare formale ale dreptului:

1. - *obiceiul juridic*,
2. - *precedentul judiciar și practica judiciară*,
3. - *actul normativ*,
4. *doctrina*.

1. Obiceiul juridic (cutuma). Obiceiul juridic este considerat cel mai vechi izvor de drept, reprezentând *o regulă de conduită nescrisă care s-a format prin repetarea unei practici în decursul timpului, fiind acceptată cu rang de lege de comunitate*.

Obiceiul este rezultatul unei experiențe de viață a unei comunități, apărând sub forma diferitelor tradiții, practici care au reprezentat principala modalitate de ordonare a relațiilor sociale în concordanță cu interesele comunității respective.

Rolul obiceiului juridic ca izvor de drept a fost diferit. În dreptul românesc actual, obiceiul juridic (cutuma) este izvor de drept numai în mod excepțional, atunci când legea trimite expres la obicei.

2. Precedentul judiciar este o soluție (hotărâre) pronunțată de o instanță într-o speță similară anterioară. Practica judiciară (jurisprudența) este formată din totalitatea hotărârilor judecătorești pronunțate de către instanțe.

Dreptul contemporan românesc nu acordă jurisprudenței calitatea de izvor de drept. În conformitate cu principiul separației puterilor în stat, puterea judecătorească nu are competența să creeze legea, deci să legifereze, având doar rolul de a o aplica.

3. Actul normativ este izvorul de drept realizat de către organele puterii publice învestite cu competență normativă. Denumirile pe care le poartă actele normative sunt diferite, în funcție de organul puterii de stat care îl emite. În cadrul actelor normative, locul primordial îl ocupă *legea*, celelalte acte normative (*decrete, hotărâri și ordonanțe ale guvernului, ordine ale miniștrilor, etc.*) având o poziție subordonată față de lege, fiind elaborate în vederea executării legilor.

În sens larg, termenul de lege desemnează însuși dreptul scris, adică totalitatea actelor normative.

În sens restrâns, legea este acel act normativ care reglementează cele mai importante relații sociale și dispune de forță juridică superioară celorlalte acte normative, fiind adoptat de puterea legislativă după o procedură riguros reglementată.

Principalele trăsături ale legii sunt următoarele: a) numai puterea legislativă este competentă să adopte legi; b) legea are competență de reglementare primară, originară – ea reglementând cele mai importante relații sociale, celelalte acte normative întemeindu-se pe lege și subordonându-se acesteia, având o natură secundă, derivată; c) legea

are întotdeauna caracter normativ, normativitatea legii rezidă în forța obligatorie și în caracterul ei general; d) legea se distinge de celelalte acte normative și prin procedura specifică de elaborare, a cărei respectare este obligatorie ca o condiție a validității ei. Procedura de elaborare a legilor cuprinde următoarele etape: *inițiativa legislativă, dezbaterea proiectului de lege, votarea proiectului de lege, promulgarea și publicarea legii*.

Clasificarea legilor se face în funcție de mai multe criterii.

Dupa *autoritatea lor juridică în sistemul normativ*, legile sunt constitutionale, organice și ordinare. *Legile constituționale* stabilesc principiile fundamentale pentru viața socială și de stat, organizarea și funcționarea ordinii într-un stat. Constituția este legea fundamentală a unui stat, constituită din norme juridice, învestite cu forță juridică supremă, și care reglementează acele relații sociale fundamentale care sunt esențiale pentru instaurarea, menținerea și exercitarea puterii. Prin intermediul *legilor organice sunt* reglementate cele mai importante domenii ale vieții sociale și de stat, având o poziție distinctă față de ierarhia legislativă. Domeniile care fac obiectul reglementării prin legi organice sunt expres prevăzute în Constituție (art. 73 alin. 3). *Legile organice* sunt adoptate cu majoritatea absolută a membrilor fiecărei Camere. *Legile ordinare* reglementează celelalte domenii care nu sunt supuse normării prin legi constituționale sau organice. Procedura de adoptare a legilor ordinare este diferită de cea a legilor organice, fiind necesar doar votul majorității membrilor prezenți din fiecare Cameră a Parlamentului. În funcție de domeniul reglementării juridice, distingem între: *legi cu caracter civil penal, comercial, financiar, etc.*

O alta clasificare distinge între legile generale și legile speciale. *Legile generale* reprezintă dreptul comun, iar *legile speciale* reglementează o situație particulară în raport cu legile genrale. În caz de concurs între legea generală și legea specială se aplică aceasta din urmă.

Parlamentul, prin legi, nu poate reglementa multitudinea de situații care apar în viața de zi cu zi a societății, astfel încât este necesară o intervenție normativă și din partea altor organe de stat.

Actele normative subordonate legii, trebuie să respecte următoarele cerințe:

- nu trebuie să cuprindă dispoziții contrare celorlalte legi;
- nu pot reglementa relații sociale care sunt supuse normării prin lege;
- trebuie să se înscrie în limitele competenței materiale și teritoriale ale organelor de stat care le emit,
- trebuie să fie adoptate în forma și cu procedura prevăzută pentru fiecare din ele.

Actele normative subordonate legii au denumiri și forme diferite în sistemul de drept al fiecărui stat.

În România, distingem următoarele categorii de acte normative subordonate legii:

- 1) *decretele* – sunt acte ale șefului statului (Președintelui), au, de regulă, caracter concret, individual. Anumite decrete prezidențiale *au caracter normativ* – reglementând anumite situații limitativ prevăzute în Constituție și legi, precum: declararea mobilizării, instituirea stării de urgență, declararea războiului. Semnate de Președinte, acestea trebuie contrasemnate de Primul-ministru;
- 2) *hotărârile cu caracter normativ ale Guvernului* – prevăd măsuri de aplicare a legilor în domenii diferite;
- 3) *Ordonanțele Guvernului* – acte de delegare legislativă, fiind emise numai pe baza unei legi de abilitare. *Ordonanța de Urgență* reprezintă o formă de reglementare specială a Guvernului, ce o poate realiza în cazuri speciale.
- 4) *ordinele, instrucțiunile miniștrilor și ale celorlalți conducători ai organelor centrale ale administrației de stat* în măsura în care acestea au caracter normativ, fiind adoptate în baza prevederilor exprese ale legii;
- 5) *actele organelor locale ale administrației de stat (Hotărâri ale Consiliului local, Hotărâri ale Consiliului județean, Ordinele Prefectului, Dispozițiile Primarului)* sunt izvoare de drept dacă au caracter normativ.

4. Doctrina este alcătuită din *analizele, interpretările, opiniile pe care oamenii de specialitate le dau fenomenului juridic*. Doctrina este de fapt chiar *știința dreptului*. Rolul doctrinei este unul teoretico-explicativ, interpretările științifice venind atât în ajutorul legiuitorului, cât și a magistratului, în procesul de creare, respectiv aplicare a dreptului. În dreptul românesc actual, doctrina nu are calitatea de izvor de drept.

IV. Acțiunea normei juridice în timp, în spațiu și asupra persoanelor

Norma juridică produce efecte juridice într-o anumită perioadă, mai îndelungată sau mai scurtă, aplicându-se pe teritoriul statului care a edictat-o, asupra persoanelor aflate pe acest teritoriu.

1. Acțiunea normei juridice în timp. În ceea ce privește acțiunea în timp a normei juridice pot fi identificate trei momente, și anume intrarea în vigoare, durata de valabilitate în care norma se afla în vigoare producând efecte juridice și ieșirea din vigoare.

1. Intrarea în vigoare a normei juridice.

Potrivit art. 78 al Constituției modificată “Legea se publică în Monitorul Oficial al României și intră în vigoare la 3 zile de la data publicării sau la o dată ulterioară prevăzută în textul ei”. Astfel, intrarea în vigoare a normei juridice este legată de necesitatea aducerii ei la cunoștința tuturor celor care trebuie să o respecte. Aceasta se face, de regulă, prin publicarea actelor normative într-o publicație oficială.

În România, intrarea în vigoare a normei de drept are loc fie la trei zile de la data publicării în Monitorul Oficial, fie la o dată ulterioară (de ex.: la 30 zile de la publicare sau la data de 1 ianuarie 2006) stabilită de legiuitor în textul ei.

2. Durata de valabilitate a normei juridice.

Obiectivul intrării în vigoare a normei juridice este reglementarea relațiilor sociale viitoare, astfel, norma juridică nu *retroactivează* (nu se aplică situațiilor nascute anterior intrării ei în vigoare, și nici nu *ultraactivează* (nu se aplică situațiilor ivite după ieșirea sa din vigoare).

Cu toate acestea, exista o serie de *exceptii de la principiul neretroactivității* normei juridice stabilite în mod expres de către legiuitor (adică situații când se admite aplicarea retroactivă a legii).

Una dintre excepții se referă la *legile interpretative*, care se aplică de la data intrării în vigoare a legii pe care o interpretează. Aceasta nu instituie noi norme, ci doar explică sau detaliază sensul legii la care face trimitere, alături de aceasta din urmă, corp comun. O a doua excepție este *retroactivitate expresă* și se referă la *prevederea expresă că legea se aplică și unor fapte săvârșite anterior*. O a treia situație de excepție o constituie *legea penală mai favorabilă*. Această excepție se referă la situația în care este posibil ca unui subiect de drept ce a comis o infracțiune, sub imperiul unei legi vechi, înlocuită de o lege nouă, să i se aplice aceeași reglementare apreciată ca fiind mai blândă.

În principiu, norma juridică nu *ultraactivează*, deci, nu se poate aplica după ce a ieșit din vigoare. Și acest principiu comportă două situații de excepție, și anume: *legile temporare* (ale căror situații de aplicare și data până la care acționează, sunt determinate) se aplică tuturor faptelor apărute sub acțiunea lor, chiar dacă aceste legi nu mai sunt în vigoare și *legile penale mai favorabile*.

3. Încetarea acțiunii în timp a normei juridice. Poate interveni prin abrogare, ajungere la termen, cădere în desuetudine.

a) *Abrogarea (ieșirea din vigoare) a normei juridice* este actul prin care se dispune încetarea acțiunii în timp a normei juridice, act care poate fi realizat numai de către organul care a emis norma abrogată sau de către un organ ierarhic superior, și numai printr-un act de aceeași valoare juridică, respectiv superior²¹.

Abrogarea poate fi clasificată astfel:

²¹ A se vedea Gh. Bobos, C. Buzdugan, V. Rebreanu, op. cit. pag.387

a. abrogare totală (se abrogă întregul act normative) si abrogare parțială (se abrogă doar părți dintr-un act normative);

b. abrogare expresă directă (legiuitorul precizează în mod expres actul normativ sau articolele acestuia care se abrogă) si abrogare expresă indirectă (legiuitorul nu precizează articolele sau actul normativ abrogat, ci utilizează formula “orice dispoziție contrară se abrogă”); abrogare tacită (legiuitorul reglementează în alt mod relațiile sociale, fără să precizeze în vreun fel sau altul abrogarea altor act normative).

b) *Desuetudinea sau căderea în desuetudine*, constituie o altă formă de ieșire din vigoare a normelor juridice, potrivit căreia norma juridică deși este în vigoare nu se mai aplică, deoarece relațiile sociale care au generat apariția ei au dispărut. Această modalitate de scoatere din vigoare a normei juridice este cunoscută și sub denumirea de perimare.

c) *Ajungerea la termen sau expirarea termenului de valabilitate* pentru situațiile pentru care au fost adoptate, în cazul normelor cu termen sau temporare.

2. Acțiunea normelor juridice în spațiu și asupra persoanelor

Acțiunea normelor juridice în spațiu și asupra persoanelor este supusă principiului teritorialității. Norma juridică se aplică pe teritoriul unui stat, adresându-se tuturor persoanelor aflate în limitele acestui teritoriu. Acțiunea normei juridice în spațiu este în corelație cu competența teritorială a organului de stat care o emite, trebuind să facem distincție între statele unitare și statele compuse.

Principiul teritorialității nu este absolut, acceptându-se faptul că pe teritoriul unui stat, datorită nevoii de a menține și dezvolta relații cu alte state – pot exista, în anumite condiții, persoane și locuri asupra cărora nu se aplică normele juridice ale statului respectiv. Aceste situații formează *excepțiile extrateritorialității*, excepții care nu afectează principiul suveranității puterii de stat, pentru că acestea se aplică cu respectarea principiilor

democratice ale dreptului internațional și al egalității suverane a statelor, al reciprocității și al liberului lor consimțământ.

Excepțiile de la principiul teritorialității (de extrateritorialitate) sunt:

- imunitatea diplomatică și consulară constă în exceptarea personalului diplomatic de la jurisdicția statului de reședință, constând în inviolabilitatea personală, inviolabilitatea clădirilor reprezentanței diplomatice și a mijloacelor de transport. Aceștia sunt exceptați de la jurisdicția penală, civilă și administrativă a statului unde sunt acreditați.
- regimul juridic al unor categorii de străini (persoane care, aflate pe teritoriul unui stat, au cetățenia altui stat sau sunt lipsite de cetățenie, apatrid); sunt consacrate trei forme de regim juridic aplicabil străinilor: regimul național (străinii se bucură de aceleași drepturi); regimul special (drepturile străinilor sunt stipulate în acorduri internaționale sau în legislația națională); regimul clauzei națiunii celei mai favorizate (statul de reședință acordă străinilor un tratament la fel de avantajos ca și cel recunoscut cetățenilor unui stat terț, considerat ca favorizat).

V. Raportul juridic

1. Conceptul de raport juridic. Raportul juridic este un raport social, o relație de cooperare și de coexistență între oameni, stabilit în scopul realizării necesităților lor variate.

Raportul juridic este un raport social ce se naște pe baza normelor juridice între două sau mai multe subiecte de drept, titulare de drepturi și obligații juridice corelative, a căror realizare este asigurată la nevoi prin forța de constrângere a statului. Raportul juridic este raportul social care cade sub incidența normelor juridice, este relația socială reglementată de norma juridică. În cadrul raportului juridic, participanții sunt titulari de drepturi și obligații, prin a căror exercitare se realizează de fapt finalitatea normei juridice.

Raportul juridic este un raport specific, ce apare ca o realizare a normelor juridice ce intervin în reglementarea conduitei umane. Oamenii intră în raporturi juridice dependent de voința lor (pentru că doresc realizarea unor interese personale sau îndeplinirea unor obligații impuse de dispoziția normei juridice), sau independent de voința lor (ca urmare a producerii unor fapte exterioare.)

2. Caracteristicile raportului juridic. Spre deosebire de celelalte raporturi sociale, raporturile juridice au câteva caracteristici proprii, și anume:

a) Raportul juridic este un raport social. Raportul juridic este aceea relație socială considerată de către legiuitor ca trebuind să producă efecte juridice.

Relațiile constitutive ale realității sociale sunt multiple, ele sunt reglementate de reguli morale, de conviețuire socială și de reguli de drept, constitutive ale realității juridice. După subiectul lor, relațiile sociale se pot stabili între subiecți individuali sau colectivi; după plasarea lor în spațiu, există relații interne și externe; iar după obiectul lor, există relații patrimoniale sau nepatrimoniale. Acest caracter rezultă din faptul că raportul juridic este un raport ce se stabilește între oameni, (persoane fizice, persoane juridice, sau între persoane fizice și juridice). Raportul juridic este un raport social, o legătură interumană reglementată de o normă de drept, care are rol în orientarea conduitei umane, fiind în același timp și un factor de socializare deosebit de important.

b. Raportul juridic este un raport volitional. El poate fi considerat ca fiind un raport juridic dublu volitional deoarece întrunește atât voința statală stipulată în norma juridică cât și voința subiecților participanți la raportul juridic. Fiind un raport între oameni,

raportul juridic este un raport de voință. Caracterul volițional este dat de faptul că intervine, pe de o parte, voința legiuitorului, exprimată în norme juridice, iar, pe de altă parte, voința subiectelor de drept, participanți la raportul juridic. În acest sens, se poate admite dublul caracter volițional al raporturilor juridice (decurgând atât din norma juridică, precum și din voința subiectelor raportului juridic concret).Importanța voinței subiectelor raportului juridic variază în funcție de categoria de raporturi juridice. Astfel, pentru raporturile de drept privat care sunt dominate de principiul libertății sau autonomiei de voință, este esențială în general voința părților, simpla manifestare a actului de voință individual declanșează raportul juridic (de exemplu, în cazul contractului de vânzare-cumpărare). În schimb, pentru raporturile juridice de drept public, este determinantă voința de stat, ca voință generală (de exemplu, în raporturile de drept constituțional).

c) Raportul juridic este un raport valoric. Raportul juridic este un raport de promovare și de apărare a valorilor esențiale ale societății. Valorile sociale sunt stipulate, ocrotite și promovate prin intermediul normelor juridice pe care statul le elaborează, deci, pe calea normativității juridice. Cel mai important mijloc de realizare a acestor valori îl constituie desfășurarea relațiilor sociale în conformitate cu normele juridice. Raporturile juridice sunt considerate ca fiind instrument de transmitere a conținutului valoric al normelor juridice în planul relațional social concret. Ca modele valorice, ele își găsesc concretizarea în raporturile juridice.

d) raportul juridic este reglementat prin norme de drept

e) *raportul juridic este un raport de suprastructură*, pentru că suportă influența și influențează la rândul său celelalte raporturi sociale (raporturi materiale, raporturi ideologice, etc.). Ca raporturi de suprastructură, raporturile juridice se pot manifesta într-un grad de interdependență relativă față de raporturile materiale, putând ființa și ca o creație a normei de drept.

f) Raportul juridic are o structură tripartită, alcătuită din părți (subiecte), conținut și obiectul raportului juridic.

3. Condițiile raportului juridic. Există două condiții de existență a raportului juridic, și anume:

a) să existe norma juridică care să reglementeze respective relație socială; Norma juridică constituie condiția, premisa fundamentală și indisolubilă a nașterii unui raport juridic. Ea determină calitatea de subiect de drept și stabilește faptele juridice ce nasc, modifică sau sting raporturi juridice. Se consideră că, raporturile juridice reprezintă modalitatea cea mai frecventă de realizare a normei juridice, de aplicare a dispozițiilor acesteia în viața socială. Norma de drept care este tipică, generală și impersonală, se individualizează, se concretizează în cadrul raporturilor juridice. Realizarea normelor juridice prin intermediul raporturilor juridice, reprezintă latura dinamică a reglementării juridice.

b) să existe faptul juridic, respectiv acțiunea umană sau evenimentul care determină apariția, modificarea sau stingerea (încetarea) unui raport juridic potrivit prevederilor normei de drept. Nașterea raporturilor juridice concrete este rezultatul producerii unor împrejurări de fapt, a unor situații prevăzute de ipoteza normei juridice. Fără intervenția acestor împrejurări (acțiuni omenești sau evenimente), normele juridice nu creează, raporturi juridice. De exemplu, pentru nașterea unui raport juridic de muncă, este necesar în primul rând, manifestarea de voință a celui ce dorește să se angajeze în muncă, manifestare exprimată printr-o cerere de angajare, care dacă este acceptată, se va naște un raport juridic de muncă între angajat și angajator. Nu orice împrejurări constituie fapte juridice ci, numai cele de a căror existență normele de drept leagă consecințe juridice.

Raporturile juridice pot fi consecința atât a unor fapte dependente de voința omului cât și a unor fapte independente de voința omului. De exemplu: nașterea unei persoane generează raporturi juridice de familie; căsătoria generează raporturi juridice de căsătorie; moartea unei persoane poate naște, modifica sau stinge raporturi juridice de succesiune etc.

Faptele juridice pot fi definite ca fiind acele acțiuni omenești sau evenimente care potrivit normelor juridice dau naștere, modifică sau sting raporturi juridice. După caracterul volițional al faptelor juridice, respectiv după cum sunt produse dependent sau independent de voința omului, acestea se grupează în două categorii: evenimente și acțiuni.

1) *evenimentul*. Evenimentele *sunt acele împrejurări care nu depind de voința omului, dar ale căror rezultate conduc la nașterea sau modificarea unor raporturi juridice*. În această categorie se includ fenomenele naturale (calamitățile), nașterea, moartea, etc. Nu orice eveniment produce efecte juridice. Legiuitorul a selecționat doar un număr limitat de împrejurări, și anume pe cele care prin consecințele ce le produc au legătură cu ordinea juridică. Evenimentele nu constituie fapte juridice prin ele însele, ci numai cauze ce declanșează acțiuni umane ce nasc, modifică sau sting raporturi juridice. De exemplu, incendiul produs unei case de un trăsnet naște un raport juridic privind despăgubirile, între persoana asigurată și societatea de asigurări, trăsnetul fiind cauza care a generat acest raport juridic. Alt exemplu ar putea fi nașterea unei persoane este un eveniment ce determină apariția unor raporturi juridice între noul născut și părinții acestuia, care sunt obligați să-l întrețină, îngrijească și să-l educe; moartea, este un eveniment, o cauză ce determină stingerea unor raporturi juridice (cele în care defunctul este titular de drepturi și obligații), sau apariția unor raporturi juridice de succesiune atunci când de pe urma acestuia rămân anumite lucruri materiale.

În categoria evenimentelor sunt incluse atât fenomenele naturale cât și evenimentele sociale (calamități naturale, nașterea, moartea etc.). Nu orice evenimente produc efecte juridice, și deci fac parte din categoria faptelor juridice, ci numai cele legale, cele care au legătură cu ordinea juridică.

2) *acțiunile omenești*. Acțiunile sunt manifestări de voință ale oamenilor care produc efecte juridice – nasc, modifică sau sting raporturi juridice – ca urmare a reglementării lor prin norme de drept. Acțiunile pot fi atât fapte de comisiune cât și fapte de omisiune.

După raportul lor cu normele juridice în vigoare, după cum sunt sau nu în conformitate cu acestea, acțiunile se clasifică în:

a) *licite* – sunt actele oamenilor săvârșite cu respectarea și în conformitate cu cerințele normelor juridice, sau *ilicite* – sunt acele acte ale oamenilor prin care se încalcă prevederile normelor juridice;

b) *acțiuni comise* sau *acțiuni omise*; acțiunile ilicite sunt actele umane prin care se încalcă prevederile normelor juridice.

Un loc important în cadrul acțiunilor îl ocupă actele juridice, ca varietate a faptelor juridice. **Acțiunea** – ca “act juridic” – acțiunile juridice licite, care sunt săvârșite în conformitate cu normele de drept și cu scopul direct, manifest de a produce efecte juridice. Noțiunea sau înțelesul termenului “act” – decurge din contextul în care este utilizat: act normativ, act de aplicare, act juridic și pot fi clasificate în *inscrisuri* care dovedesc sau probează fapte juridice și manifestări de voință producătoare de efecte juridice. Ele reprezintă manifestarea de voință (orală, scrisă sau în altă formă) făcută cu intenția de a naște, modifica sau stinge un raport juridic.

Actele juridice se clasifică în mai multe categorii, în funcție de anumite criterii, astfel:

- după numărul părților care își manifestă voința, actele juridice pot fi: acte juridice unilaterale, bilaterale și multilaterale;
- după scopul urmărit de părți, actele juridice se grupează în: acte juridice oneroase (presupun contraprestații pentru prestația făcută, de exemplu: contractul de vânzare-cumpărare) și acte juridice gratuite (care nu presupun astfel de contraprestații, de exemplu: testamentul și donația);
- după organul de la care emană, distingem: acte juridice oficiale (emise de un organ de stat sau organizație obștească, sau sunt recunoscute de către acestea) și acte neoficiale (emană de la o persoană particulară, de exemplu: testamentul);
- după amploarea efectelor juridice produse, actele juridice se grupează în: acte juridice normative (legea, hotărârile guvernamentale) și acte juridice individuale (hotărâri judecătorești etc.).

4. Elementele sau structura raportului juridic:

Elementele constitutive ale raportului juridic sunt:

- a) – *subiectele*;
- b) – *conținutul*;
- c) – *obiectul*.

a) Subiectele raportului juridic

1. Noțiune.

Având în vedere că este un raport social, subiectele raportului juridic sunt persoanele, titulari de drepturi și obligații juridice, considerați fie individual - persoane fizice, fie organizați ca persoane juridice.

Un raport juridic se naște prin participare a cel puțin două subiecte de drept, dar pot fi identificate multe cazuri în care în cadrul unui raport juridic participă mai multe subiecte de drept, situație în care vorbim de pluralitatea subiectelor de drept. Unele dintre subiecte sunt, în cadrul aceluiași raport, titulari de drepturi, altele de obligații sau, în mod corelativ, atât de drepturi, cât și de obligații.

Deci, prin subiectele raportului juridic *înțelegem participanții la raporturile juridice, care sunt titulari de drepturi și obligații.*

2. Capacitatea juridică – premisă a calității de subiect de drept.

Calitatea unei persoane de a fi subiect de drept sau subiect al unui raport juridic este legată sau condiționată de deținerea de către aceasta persoană a *capacității juridice*.

Individul ca subiect de drept participă la raporturi juridice ca titular de drepturi și obligații, în baza recunoașterii acestei calități de către normele de drept.

Astfel, capacitatea juridică este aptitudinea generală și abstractă, stabilită de lege, în funcție de vârsta și discernământul persoanei, de a dobândi sau de a-și exercita drepturi și obligații într-un raport juridic; este deci, o condiție *sine qua non* pentru ca o persoană să poată participa în raporturi juridice.

Structura capacității juridice este alcătuită din două elemente:

a) **capacitatea de folosință** – aptitudinea generală și abstractă a subiectului de drept *de a avea drepturi și obligații juridice*;

b) **capacitatea de exercițiu** – aptitudinea subiectului de drept *de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile juridice*, prin încheierea de raporturi juridice.

3. Clasificarea subiectelor raporturilor juridice.

Subiectele raporturilor juridice se clasifică în:

- a) *persoane fizice (subiecte individuale)*;
- b) *persoane juridice (subiecte colective)*.

a) Persoana fizică – subiect de drept.

Persoanele fizice sunt cele care participa cu precădere la încheierea raporturilor juridice. În cadrul raporturilor juridice la care participa ca titular de drepturi și obligații, persoanele își exercită drepturile și își satisfac interesele legitime garantate de Constituție și legi.

În principiu, cetățenii statului pot să participe la toate raporturile juridice, bucurându-se în acest sens de capacitate juridică generală. Cetățenii pot intra în raporturi de

drept atât între ei, cât și cu statul, cu organele statului, cu organizațiile economice sau cu organizațiile nestatale. În anumite limite, pot participa ca subiecte de drept străinii și apatrizii. Participarea acestora în raporturi juridice se află în competența de reglementare juridică națională. În România, străinii au aceleași drepturi fundamentale ca și cetățenii români, excepție făcând drepturile politice. În baza Convenției privind statul apatrizilor (în vigoare din 1960), aceștia sunt asimilați cu cetățenii străini care intră pe teritoriul altui stat.

În sistemul românesc de drept, *capacitatea de folosință* începe de la nașterea persoanei și încetează o dată cu moartea acesteia, iar capacitatea de exercitiu deplina începe la majoratul persoanei, când aceasta împlinește 18 ani. Astfel, nu au capacitate de exercițiu: *minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani și persoana pusă sub interdicție*. Actele juridice ale acestora se încheie prin reprezentanții lor legali. Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani *are capacitate de exercițiu restrânsă*. Actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea prealabilă a părinților sau a tutorelui.

b) Personele juridice - subiecte colective de drept.

Din această categorie fac parte:

- 1) *statul* – ca subiect de drept, în mod direct și în nume propriu, îndeosebi în raporturile de drept internațional public și în acelea de drept constituțional. În raporturile civile el se manifestă ca subiect de drept prin intermediul Ministerului de Finanțe și prin organele sale financiare teritoriale;
2. *organele de stat* – sunt subiecte de drept în raporturile juridice în cadrul atribuțiilor stabilite de lege și pe baza sarcinilor ce le au de îndeplinit. Raporturile juridice în care intră organele de stat sunt raporturi de competență, care determină capacitatea acestor organe. Organele de stat au drepturi și obligații pe care le exercită în virtutea sarcinilor ce rezultă din actele normative ce sunt puse la baza activității lor;
3. *persoanele juridice* - ca subiecte distincte. Principalele elemente constitutive ale persoanei juridice sunt: să aibă organizare de sine stătătoare; să dispună de un patrimoniu propriu, distinct de cel al persoanelor care o compun; să aibă un scop și o activitate licite. Persoana juridică *dobândește capacitate de folosință de la data înregistrării*. Persoana juridică nu poate avea decât drepturi care corespund scopului ei stabilit prin lege, act de înființare sau statut.

b) **Conținutul raportului juridic** este ansamblul drepturilor și obligațiilor corelative ale subiecților în relația dată, drepturi și obligații care sunt prevăzute de norma juridică.

1. **Drepturile părților sau subiecților raportului juridic.** Dreptul subiectiv constă în posibilitatea unui subiect de a avea o anumită comportare, de a acționa într-un anumit fel și de a pretinde de la ceilalți subiecți ai raportului juridic, o conduită corespunzătoare care să ducă la satisfacerea dreptului său.

Dreptul subiectiv, oferă titularului său următoarele posibilități cumulative, care sunt ocrotite juridicește:

- o anumită conduită față de dreptul său (de a se bucura sau de a dispune de el);
- posibilitatea de a pretinde din partea subiectului obligat o conduită corespunzătoare;
- posibilitatea de a recurge la forța de constrângere a statului pentru apărarea dreptului său.

Dreptul subiectiv numit și îndrituire, decurge din dreptul obiectiv (care este ansamblul drepturilor și obligațiilor cuprinse în normele juridice) care constituie suportul dreptului subiectiv.

Clasificarea drepturilor subiective:

a) după gradul de opozabilitate:

- drepturi absolute – cele cărora le corespunde obligația tuturor subiecților de a le respecta (dreptul la viață, la nume, la proprietate, la libertate);
- drepturi relative – cele care sunt opozabile numai unei anumite persoane, subiect al raportului respectiv.

b) după criteriul conținutului lor:

- drepturi patrimoniale – cele care au caracter economic și care pot fi exprimate în bani:
- reale
- de creanță;
- drepturi nepatrimoniale – cele care nu au un caracter economic și nu pot fi exprimate în bani;

c) după natura raporturilor în cadrul cărora iau naștere:

- drepturi de natură civilă
- drepturi de natură penală
- drepturi de natură administrativă
- drepturi de natură financiară
- drepturi rezultat din raporturi de muncă etc.

2. *Obligațiile părților* – corelativul dreptului în cadrul raportului juridic.

Obligația corelativă dreptului subiectiv, reprezintă îndatorirea (de a da, a face, sau a nu face ceva), pe care subiectul pasiv al raportului juridic trebuie să o îndeplinească și pe care subiectul activ, poate să o pretindă pe baza prevederilor normei juridice. Obligația juridică este îndatorirea subiectului pasiv de a avea o comportare corespunzătoare conduitei subiectului activ (dreptului subiectiv corelativ), comportare ce poate fi impusă la nevoie prin forța de constrângere a statului.

Obligația juridică se caracterizează prin următoarele elemente: a) este o îndatorire ce corespunde dreptului subiectiv al subiectului pasiv a raportului juridic; b) îndatorirea subiectului pasiv constă într-o conduită impusă de subiectul activ; c) conduita subiectului pasiv constă într-o prestație pozitivă (a da, a face ceva) sau într-o abținere (a nu face ceva); d) neîndeplinirea obligației de către subiectul pasiv, dă posibilitatea subiectului activ de a apela la forța coercitivă a statului.

c) **Obiectul raportului juridic** este elementul în legătură cu care subiecții sau părțile raportului juridic își stabilesc drepturile și obligațiile corelative. Obiectul raportului juridic desemnează scopul, interesul sau finalitatea realizării drepturilor și obligațiilor din conținutul acestuia, și care constau, de cele mai multe ori, în dobândirea sau înstrăinarea unor bunuri, obținerea unor servicii etc. Obiectul raportului juridic îl constituie în general fenomenul în legătură cu care subiectele își stabilesc sau revendică anumite drepturi și

obligații prevăzute în normele de drept. (conduita umană, lucrurile sau bunurile materiale, valorile personale nepatrimoniale, rezultatul creației intelectuale etc.)

Consta în conduita umană, ce se realizează de către subiecții participanți la raportul juridic ca urmare a exercitării drepturilor și îndeplinirii obligațiilor impuse. Conduita umană este obiectul la care se referă conținutul raportului juridic, respectiv, drepturile și obligațiile subiectelor. Conduita umană (acțiunile-inacțiunile), privește frecvent anumite bunuri, obiecte din lumea exterioară, acestea reprezentând obiectul indirect al raportului juridic, deoarece ele se referă la conduita umană ca obiect direct al raportului juridic.

Specificul raportului juridic de constrângere

Raportul juridic de constrângere este o categorie specială de raporturi juridice care se formează ca urmare a săvârșirii unor fapte ilicite și care antrenează răspunderea juridică și aplicarea sancțiunii. Specificul raportului juridic de constrângere decurge din specificul sau particularitatea

elementelor acestuia, adică din:

1. Calitatea specială a subiecților acestui raport:

a) statul – întotdeauna prezent ca reprezentant al autorității publice care prin organele și aparatul specializat al acestuia are competența de a exercita tragerea la răspundere și, respectiv, constrângerea prin aplicarea sancțiunii;

b) autorul faptei ilicite

2. Conținutul raportului juridic de constrângere – drepturile și obligațiile corelative ale statului (prin organele sale abilitate) și ale autorului faptei ilicite.

3. Obiectul raportului juridic de constrângere – constă în sancțiunea care se aplică de către subiectul “stat” (prin organele abilitate în acest sens) subiectului “autor al faptului ilicit”.

VI. Răspunderea juridică

Noțiunea de “răspundere juridică”. Răspunderea juridică este un complex de drepturi și obligații conexe, prevăzute de normele juridice, drepturi și obligații care iau naștere ca

urmare a săvârșirii unei fapte ilicite, și care constituie cadrul de realizare a constrângerii de stat, adică de aplicare a sancțiunii.

Răspunderea juridică – parte componentă a răspunderii sociale.

Caracteristicile răspunderii juridice

- a) are ca temei nerespectarea sau încălcarea unei norme de drept.
- b) Este legată în mod direct de activitatea exclusivă a unor organe de stat competente
- c) Este o răspundere general-obligatorie, mai promptă și mai eficientă decât celelalte forme ale răspunderii sociale
- d) Consecințele răspunderii juridice pot fi deosebit de grave, antrenând sancțiuni privative de libertate sau, în unele sisteme de drept, mergându-se până la pedeapsa capitală.
- e) În stabilirea răspunderii și vinovăției se împletesc atât evaluările de ordin strict juridic, cât și cele de ordin moral, de echitate, umanitarism etc.

Principiile răspunderii juridice:

- *principiul răspunderii pentru fapta săvârșită cu vinovăție*; se poate aplica o sancțiune autorului faptei doar atunci când este vinovat de nerespectarea unei norme juridice și doar în limitele vinovăției sale;
- *principiul răspunderii personale*; răspunderea juridică acționează direct numai față de persoana vinovată de săvârșirea faptei ilicite. Excepții: exemplul prevederilor art. 1000 Cod civil: răspunderea părinților pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori care locuiesc cu dânsii; răspunderea comitenților pentru faptele prepușilor; răspunderea institutorilor și artizanilor pentru prejudiciile cauzate de elevii, respectiv, ucenicii care se află sub supravegherea lor ș.a.
- *Principiul justeței sancțiunii*; sancțiunea aplicată trebuie să fie proporțională cu gravitatea faptei, cu gradul de pericol social al faptei, cu atitudinea faptuitorului etc.
- *Principiul celerității tragerii la răspundere*; sancțiunea trebuie aplicată autorului faptei ilicite cât mai aproape de momentul săvârșirii faptei pentru a-și putea atinge scopul urmărit: reparatoriu, educativ, preventiv).

Elementele și condițiile răspunderii juridice:

1. **Să existe subiectul răspunderii juridice**, care să aibă:

a) **capacitatea juridică de a răspunde** – aptitudinea persoanei fizice de a fi chemată să răspundă în fața organelor jurisdicționale pentru fapta ilicită săvârșită și de a suporta consecințele juridice pe care le implică aplicarea constrângerii de stat; Capacitatea de a răspunde implică existența discernământului și a unui complex de atribute juridice.

b) **libertatea de a acționa** – adică să fi acționat în cunoștință de cauză, neobligat de nimeni și nimic asupra căii de urmat etc.

2. **Să existe conduita ilicită** – conduita prin care este încălcată norma de drept.

3. **Să existe vinovăția** – starea subiectivă ce îl caracterizează pe autorul faptei ilicite în momentul încălcării normei de drept. Constă în atitudinea psihică și de conștiință negativă față de interesele sau valorile ocrotite prin normele de drept. Apare ca o înlănțuire a manifestărilor pe linia dintre conștiință – voință – acțiune. Este condiția esențială pentru aplicarea sancțiunii.

4. **Să existe legătura causală dintre fapta ilicită și rezultatul dăunător** – una din condițiile fundamentale ale răspunderii juridice. Apare ca legătura dintre cauză și efect.

Modalitățile săvârșirii faptei ilicite sunt:

a) acțiunea

b) inacțiunea

Formele vinovăției:

- **intenția** (sau dolul) – acțiunea ilicită este orientată în mod voit spre a produce efectul ilicit;

- **culpa** – autorul faptei ilicite nu prevede consecința faptelor sale deși putea și trebuia să le prevadă sau, chiar dacă le prevede speră să nu se vor produce. Modalitățile culpei sunt: neatenția, neglijența, neprevăderea, nepriceperea, superficialitatea etc.

Formele răspunderii juridice se conturează în funcție de domeniu sau ramura de drept în care a fost încălcată norma juridică, pe lângă alți factori ce trebuie avuți în vedere (valorile sociale lezate, gradul de pericol social al faptei ilicite, modalitățile de săvârșire a faptei ilicite, vinovăția autorului ș.a.)

Fiecărei forme de conduită ilicită îi corespunde o formă a răspunderii juridice, astfel:

1. infracțiunea – atrage răspunderea penală
2. producerea unui prejudiciu – atrage răspunderea civilă
3. săvârșirea unei contravenții – atrage răspunderea contravențională
4. abaterea disciplinară – atrage răspunderea disciplinară. Abaterea disciplinară presupune întrunirea a două condiții: calitatea de salariat cu contract de muncă și încălcarea unei obligații de serviciu.

AUTOEVALUARE

1. Definiți normele sociale.
2. Definiți noțiunii de normă juridică.
3. Care sunt caracteristicile generale ale normelor juridice. Explicați-le!
4. Precizați elementele normei juridice și explicați fiecare dintre aceste elemente.
5. Cum se clasifică ipoteza normei juridice? Utilizați mai multe criterii!
6. Clasificați dispoziția normei juridice după criteriul modului de formulare!
7. Clasificați dispoziția normei juridice după criteriul conduitei prescrise și explicați categoriile de norme juridice.
8. Definiți și clasificați sancțiunea normei juridice. Utilizați mai multe criterii de clasificare!
9. Explicați noțiune de raport juridic!
10. Definiți noțiune de răspundere și precizați formele acesteia!

- 1 1 . *Explicați noțiunea de conținut al raportului juridic.*
- 1 2 . *Definiți și clasificați drepturile subiective și obligațiile.*
- 1 3 . *Definiți noțiunea de capacitate juridică și explicați cele două modalități ale acesteia!*
14. *Precizați și explicați principiile în tehnica de elaborare a normei juridice!*
15. *Prezentați părți constitutive din structura formală a actelor normative!*
16. *Care sunt etapele în tehnica de elaborare a normei juridice?*
17. *Definiți noțiunea de izvor de drept!*
18. *Precizați și explicați izvoarele formale ale dreptului!*
19. *Explicați principalele spectre privind acțiunea normei juridice în timp!*
20. *Care sunt condițiile raportului juridic? Precizați-le și explicați-le!*

Secvența I: Principiile, izvoarele și normele juridice civile. Aplicarea generală a legii civile. Raportul juridic civil.

I. Cuprinsul secvenței

1. Principiile dreptului civil.
2. Izvoarele dreptului civil.
3. Aplicarea generală a legii civile.
4. Raportul juridic civil.

II. Obiectivele secvenței

- Să prezinte conceptele specifice dreptului civil în vederea consolidării limbajului juridic al studenților
- Însușirea noțiunii de normă juridică civilă, a tipologiei acesteia,
- Explicarea aspectelor principale privind aplicarea legii civile
- Însușirea noțiunii de raport juridic civil, a elementelor acestuia: părțile, conținutul și obiectul.
- Înțelegerea noțiunilor de drepturi subiective și obligații civile.

III. Cuvinte cheie

Principiile dreptului civil, normă juridică civilă, norme permissive, norme supletive, raport juridic civil, raport juridic civil, părțile raport juridic civil, conținutul raport juridic civil, obiectul raport juridic civil, drept absolut, drept relative, bunuri.

1. PRINCIPIILE DREPTULUI CIVIL

În dreptul civil sunt aplicabile trei categorii de principii:

- Principiile fundamentale ale dreptului român (principiul separației puterii în stat, principiul libertății și egalității, principiul echității și justiției)
- Principiile generale ale dreptului civil (principiul proprietății; principiul bunei-credințe etc.)
- Principiile instituțiilor dreptului civil (principiul consensualismului etc.)

de reținut!

1.1. Principiile fundamentale ale dreptului român:

- Sunt **idei de bază** ce se regăsesc în întreaga legislație a României, fiind consacrate de legea fundamentală, precum și de alte legi mai importante.
- Sunt **aplicabile tuturor ramurilor de drept**, deci și dreptului civil.
- Au o **importanță atât teoretică cât și practică**: *sub aspect teoretic*, aceste principii exprimă relațiile directe dintre concepțiile politice și juridice, iar *sub aspect practic*, orientează activitatea legiuitorului, având și un important rol în aplicarea dreptului, ele fiind considerate spiritul legii, spirit în care trebuie să fie administrată litera legii.

de reținut!

1.2. Principiile generale ale dreptului civil sunt idei călăuzitoare pentru întreaga legislație civilă, vizând toate instituțiile dreptului civil. Acestea sunt:

- ✓ Principiul proprietății;
- ✓ Principiul egalității în fața legii civile;
- ✓ Principiul îmbinării intereselor personale cu interesele generale;
- ✓ Principiul garantării și ocrotirii drepturilor subiective civile;
- ✓ Principiul bunei-credințe.

Principiul proprietății este consacrat prin **art. 44 și art. 136 din Constituția României** și dezvoltat de normele dreptului civil. Normele juridice civile reglementează diferite aspecte referitoare la dreptul de proprietate, inclusiv mijlocul specific de ocrotire a lui (acțiunea în revendicare).

Principiul egalității în fața legii civile este consacrat cu caracter general prin **art. 4 alin. (2) și art. 16 din Constituție**. De asemenea, acest principiu este reiterat prin dispozițiile **art. 30 Cod Civil**: *Rasa, culoarea, naționalitatea, originea etnică, limba, religia, vârsta, sexul sau orientarea sexuală, opinia, convingerile personale, apartenența politică, sindicală, la o categorie socială ori la o categorie defavorizată, averea, originea socială, gradul de cultură, precum și orice altă situație similară nu au nicio influență asupra capacității civile.*

Este un principiu aplicabil atât persoanelor fizice cât și persoanelor juridice.

Principiul îmbinării intereselor individuale cu interesele generale este consacrat de o serie de dispoziții din Codul Civil. Acesta este aplicabil atât persoanelor fizice, cât și persoanelor juridice.

- ✓ **Art. 11 Cod civil** stabilește că nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale *„de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri”*;
- ✓ **Art. 14 alin. (1) Cod civil** dispune că *„orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile civile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri”*;
- ✓ **Art. 60 Cod civil** prevede că *„persoana fizică are dreptul să dispună de sine însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri”*;
- ✓ **Art. 187 Cod civil** stabilește că *„orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general”*.

Principiul garantării și ocrotirii drepturilor subiective civile este consacrat de o serie de dispoziții cuprinse în Constituție, în Codul Civil, dar și într-o serie de acte legislative europene.

- **Art. 26 Cod civil** „*drepturile și libertățile civile ale persoanelor fizice, precum și drepturile și libertățile civile ale persoanelor juridice sunt ocrotite și garantate de lege*”.
- **Art. 26 din Pactul internațional privind drepturile civile și politice ale omului** (la care România a aderat prin Decretul nr. 212/1974) dispune că „toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii (...)”.
- Garantarea drepturilor subiective civile este prevăzută și de **Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale** (ratificată de România prin Legea nr. 30/1994).
- ✓ In cazul încălcării dreptului subiectiv civil, se poate obține restabilirea acestuia prin intermediul procesului civil.

Principiul bunei-credințe este consacrat prin art. 14 alin. 1 din Codul Civil și este aplicabil atât persoanelor fizice, cât și persoanelor juridice.

- **Art. 14 alin. 1 Cod civil** dispune că „*orice persoană fizică sau juridică trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile civile cu bună-credință, (...)*”.
- De reținut că art. 14 alin. 2 Cod Civil instituie o prezumție legală relativă a bunei-credințe, care poate fi răsturnată prin proba contrară.
- Buna-credință se manifestă sub forma intenției directe, a diligenței, a leicității și a abținerii de la producerea vreunui prejudiciu în executarea obligațiilor.
- Raporturile juridice trebuie să fie întemeiate pe buna-credință, încredere și onestitate.

de reținut!

1.3.Principiile instituțiilor dreptului civil. Sunt **idei de bază care au o vocație mai redusă** decât principiile generale ale dreptului civil care au vocație generală. Astfel, principiile instituțiilor dreptului civil se aplică la unele situații particulare.

Spre exemplu:

- ✓ Principiul consensualismului care privește forma actului juridic;
- ✓ Principiul chemării la moștenire a rudelor din ordinea claselor de moștenitori legali;
- ✓ Principiul proximității gradului de rudenie între moștenitorii din aceeași clasă ;
- ✓ Principiul egalității între rudele din aceeași clasă și de același grad chemate la moștenire.

2. Izvoarele dreptului civil

de reținut!

2.1. Norma de drept civil ar putea fi definită ca regula generală și abstractă care reglementează conduita subiectelor în raporturile juridice civile. Normele de drept civil poartă denumirea de surse (izvoare) de drept civil.

Notiunea „izvor de drept civil” are două înțelesuri (sensuri):

- Desemnează condițiile materiale de existență care generează normele dreptului civil (**sens material**)
- Desemnează formele specifice de exprimare a dreptului civil (**sens formal**).

Formele de exprimare a izvoarelor de drept civil. Normele juridice civile îmbracă forma generică de acte normative, adică acte ce emană de la organele de stat investite cu prerogativa legiferării, prerogativă stabilită în mod expres prin Constituție. Legea se

publică în Monitorul Oficial al României și intră în vigoare la 3 zile de la data publicării sau la o dată ulterioară prevăzută în textul ei.

Art. 1 alin. 1 Cod Civil reglementează izvoarele propriu-zise ale dreptului civil, și anume:

- **Legea**
- **Uzanțele**
- **Principiile generale ale dreptului.**

De reținut! În dreptul intern au aplicabilitate și reglementările Uniunii Europene (dreptul comunitar), precum și tratatele internaționale privind drepturile omului.

a) Legea ca izvor al dreptului civil cuprinde:

- **Legile**, acele acte normative adoptate de Parlament. În doctrina și în practica judiciară se face deosebire între legea fundamentală, care este Constituția, și celelalte legi, numite legi ordinare și legi organice.
- **Hotărârile și Ordonanțele, inclusiv Ordonanțele de Urgență ale Guvernului**, adică acele acte normative adoptate de Guvern.
- **Actele normative** emise de diferite organe centrale sau locale ale administrației publice. (spre exemplu **ordine ale prefectilor, hotărâri ale consiliilor locale**).

De reținut! Legea este preeminentă și predominantă în sistemul izvoarelor dreptului!

b) Uzantele

Prin uzanțe se înțelege obiceiul – cutuma și uzurile profesionale. Uzanțele sunt izvoare secundare ale dreptului. Numai uzanțele conforme ordinii publice și bunelor moravuri sunt recunoscute ca izvoare de drept.

- **Obiceiul – cutuma** constituie o practică îndelungată, înrădăcinată și continuă, pe care cei ce o aplică o consideră obligatorie.
- **Uzurile profesionale** sunt acele reguli care reglementează raporturile stabilite între **membrii unei profesii, sau, după caz, între membri și clienți, cu ocazia exercitării profesiei.**

Exemple de uzanțe: art. 613 alin. 1 Cod Civil, art. 662 alin. 2 Cod Civil.

c) **Principiile generale ale dreptului**

Principiile generale ale dreptului, vor constitui izvor de drept numai în acele situații nereglementate de lege ori de uzanțe în care există dispoziții legale asemănătoare.

De reținut! În cazurile neprevăzute de lege se aplică uzanțele, iar în lipsa acestora, dispozițiile legale privitoare la situații asemănătoare, iar când nu există asemenea dispoziții, principiile generale ale dreptului.

Clasificarea normelor dreptului civil

Normele dreptului civil pot fi:

- **Norme dispositive:**
 - Norme supletive
 - Norme permissive
- **Norme imperative**
 - Norme onerative
 - Norme prohibitive

De reținut! Normele de drept civil dispositive sunt acele norme juridice care suplinesc voința părților, mai mult sau mai puțin exprimată, sau acele norme de la care părțile se pot abate fără ca acest lucru să atragă vreo sancțiune juridică.

- ✓ **Norme dispositive permissive** - acele norme care le conferă părților posibilitatea de a-și alege o anumită conduită. Prin urmare, normele permissive nu impun o anumită conduită, alegerea acesteia fiind lăsată la latitudinea părților. Ex. art. 1698 alin. 1 Cod Civil, art. 1780 alin. 1 Cod Civil.
- ✓ **Norme dispositive supletive** - acele norme care suplinesc voința părților în măsură în care aceasta nu a fost exprimată. Aceste norme stabilesc o anumită conduită, care este obligatorie pentru părți numai în cazul în care acestea, nu au prevăzut, prin voința lor, o altă conduită. Ex. art. 1670 Cod Civil.

De reținut! Normele de drept civil imperative sunt acele norme juridice care impun subiectelor de drept civil o acțiune sau le obligă la o abstențiune și care, sub sancțiune, nu permit să se deroge de la ele sau să nu se aplice.

- ✓ **norme imperative onerative** - prevăd expres obligația pentru părți de a avea o anumită conduită. Ex. art. 1204 Cod Civil, art. 1011 Cod Civil.
- ✓ **norme imperative prohibitive** – interzic expres o anumită conduită a părților. Ex. art. 1634 alin. 6 Cod Civil.

3. Aplicarea legii civile

Legea civilă acționează concomitent sub trei aspecte:

- O anumită durată – **aplicarea legii civile în timp**
- Pe un anumit teritoriu – **aplicarea legii civile în spațiu**
- Cu privire la anumite persoane – **aplicarea legii civile asupra persoanelor**

3.1. Aplicarea legii civile în timp

- **Art. 6 alin. 1 teza I Cod Civil** stabilește că legea civilă se aplică *în intervalul de timp cât este în vigoare*. Legea civilă nu are putere retroactivă.
 - ✓ **Principiul neretroactivității legii civile** – regula juridică potrivit căreia o lege civilă se aplică numai situațiilor care se ivesc în practică după intrarea ei în vigoare, iar nu și situațiilor anterioare.
 - ✓ **Principiul aplicării imediate a legii civile noi** – regula de drept conform căreia, de îndată ce a fost adoptată, legea civilă nouă se aplică tuturor situațiilor ivite după intrarea ei în vigoare.

Excepție – ultraactivitatea legii civile vechi – care înseamnă aplicarea la unele situații determinate, a legii civile vechi, deși a intrat în vigoare o nouă lege civilă.

3.2. Aplicarea legii civile în spațiu

- *Aspect intern* – Art. 7 Cod Civil - Actele normative adoptate de autoritățile și instituțiile publice centrale se aplică pe întreg teritoriul țării, afară de cazul în care se prevede altfel. Actele normative adoptate, în condițiile legii, de autoritățile și instituțiile administrației publice locale se aplică numai în raza lor de competență teritorială.
- *Aspect internațional* – Art. 8 Cod Civil și prevederile cuprinse în Cartea a VII-a din Codul civil (art. 2.557- art. 2.663) – vizează ipoteza raporturilor civile cu element de extraneitate.

3.3. Aplicarea legii civile asupra persoanelor

- Norme de drept civil cu vocație generală de aplicare – aceste norme se aplică atât persoanelor fizice cât și persoanelor juridice. Ex. art. 1357 Cod Civil referitor la răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie.
- Norme de drept civil care se aplică doar persoanelor fizice – ex. Prevederile legale referitoare la raporturile de familie.
- Norme de drept civil care se aplică doar persoanelor juridice – ex. Prevederile legale din Cartea I, Titlu IV- Persoana juridică, din Codul Civil.

4. RAPORTUL JURIDIC CIVIL

- Definiție. Caractere. Izvoare. Structura.
- Părțile raportului juridic civil
- Conținutul raportului juridic civil

- Obiectul raportului juridic civil

4.1. Definiție. Caractere. Izvoare. Structura.

de reținut!

Definiție: Prin raportul juridic civil se înțelege relația socială, patrimonială sau nepatrimonială, reglementată de norma de drept civil.

de reținut!

Caractere:

- **Raport social** – raportul juridic civil se stabilește între oameni, priviți fie în calitate de subiect individual, fie în calitate de subiect colectiv.
- **Raport volitional** - acest caracter rezultă pe de o parte din norma de drept civil, normă ce exprimă voința de stat, iar pe de cealaltă parte, din voința părților actelor juridice civile.
- **Poziția de egalitate juridică a părților** - niciuna dintre părțile unui raport juridic civil nu este subordonată celeilalte.

de reținut!

Izvoarele raportului juridic civil sunt constituite din acele acte sau fapte de care legea civilă leagă nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice civile concrete.

Faptele juridice, izvoare ale raporturilor juridice civile, se clasifică în:

- I. **Evenimente și Fapte omenesti, comise/omise, cu intentie/fara intentie.**
- II. **Actiuni licite și Actiuni ilicite**

De reținut!

Structura raportului juridic civil. Prin structura raportului juridic civil înțelegem elementele constitutive ale raportului juridic civil.

Elementele constitutive ale raportului juridic civil sunt:

- Părțile - persoanele fizice ori juridice, în calitate de titular de drepturi subiective sau de obligații civile.
- Conținutul – este dat de totalitatea drepturilor subiective civile și a obligațiilor civile pe care le au părțile unui raport juridic civil.
- Obiectul – constă în conduita părților, adică în acțiunile sau inacțiunile la care sunt îndrituite părțile sau pe care sunt ținute să le respecte.

4.2. Părțile raportului juridic civil

De reținut!

- **Persoana fizică** - reprezintă, potrivit normelor de drept civil, subiectul individual de drept, omul, privit ca titular de drepturi și obligații civile.
 - Minorii <14 ani
 - Minorii 14-18 ani
 - Persoanele fizice ≥ 18 ani
- **Persoana juridică** - reprezintă din punct de vedere civil, subiectul colectiv de drept, un colectiv de oameni care, întrunind condițiile cerute de lege (să aibă o organizare de sine stătătoare, să aibă un patrimoniu propriu și să aibă un scop determinat), este titular de drepturi subiective și obligații civile.
 - Pj privat
 - Pj de stat
 - Pj mixte

Determinarea subiectelor raportului juridic civil - reprezintă cunoașterea părților unui raport juridic civil care se face diferit, în funcție de drepturile absolute sau relative pe care un raport le are în conținutul său.

- **Raporturile care au în conținutul lor numai drepturi absolute** (*erga omnes*) sunt acele raporturi în care este cunoscut sau determinat doar subiectul activ, care este însuși titularul dreptului subiectiv civil absolut (ex. proprietarul unui bun). În cadrul acestui raport juridic civil, subiectul pasiv este format din toate celelalte subiecte de drept civil, acesta fiind nedeterminat.
- **Raporturile care au în conținutul lor numai drepturi relative** sunt acele raporturi în care este determinat atât subiectul activ, care se numește, de regulă, creditor, cât și cel pasiv care se numește, de regulă, debitor. ex: contractul de împrumut.

De reținut

Pluralitatea subiectelor raportului juridic civil. Raporturile juridice civile cu pluralitate de subiecte sunt acele raporturi juridice civile care se stabilesc între mai multe persoane, fie ca subiecte active, fie ca subiecte pasive.

Pluralitatea subiectelor raportului juridic civil poate fi:

- ✓ Pluralitate activă
- ✓ Pluralitate pasivă
- ✓ Pluralitate mixtă

De reținut!

Schimbarea subiectului raportului juridic civil. Este posibilă doar în cazul raporturilor civile patrimoniale, fie ele reale sau obligaționale.

În cazul **raporturilor juridice civile reale**, poate interveni o schimbare a subiectului activ printr-un mod legal de transmitere a bunului, ce formează obiectul dreptului real. Ex: contractul de vânzare de bunuri mobile sau imobile, moștenire legală sau testamentară.

În cazul **raporturilor juridice civile obligaționale**, poate interveni o schimbare atât a subiectului activ (creditorului) cât și a subiectului pasiv (debitorului). Subiectul activ poate fi schimbat, spre exemplu prin cesiune de creanță (art. 1566 alin. 1 NCC), prin subrogație personală (art. 1593-1598 NCC) etc, iar subiectul pasiv poate fi schimbat, spre exemplu, prin stipulație pentru altul (contractul în folosul unei terțe persoane - art. 1284-1288 NCC), poprire, preluarea datoriei (art. 1599-1608 NCC) etc.

De reținut!

Capacitatea civilă a subiectelor raportului juridic civil. Capacitatea civilă a persoanei este alcătuită din:

- **Capacitatea de folosință** este aptitudinea persoanei, fizice sau juridice, de a avea drepturi și obligații civile.
- **Capacitatea de exercițiu** este aptitudinea persoanei fizice de a încheia singură acte juridice civile, respectiv aptitudinea persoanei juridice de a-și exercita drepturile civile și de a-și îndeplini obligațiile corelative prin încheierea de acte juridice de către organele sale de administrare.

4.3. Conținutul raportului juridic civil

Conținutul raportului juridic civil este alcătuit din **drepturile subiectului activ (A)** și din **obligațiile subiectului pasiv (B)** între care se naște raportul juridic, adică din drepturile și obligațiile părților raportului juridic civil.

A. Dreptul civil care aparține subiectului activ se mai numește și **drept subiectiv civil**.

Drepturile subiective civile se împart în :

- Drepturi subiective : 1. Absolute; 2. Relative
- Drepturi subiective:
 - Patrimoniale: a) reale; b) de creanță
 - Nepatrimoniale
- **Drepturi subiective absolute** - acele drepturi datorită cărora titularul lor poate avea o anumită conduită fără a avea nevoie de concursul unei alte persoane pentru a și-l realiza (ex. drepturile reale).
- **Drepturi subiective relative** - acele drepturi în virtutea cărora titularul lor poate pretinde subiectului pasiv o conduită determinată, fără de care dreptul său nu s-ar putea realiza, tipice pentru drepturile relative, fiind drepturile de creanță.

Drept subiectiv absolut : erga omnes, subiect activ cunoscut, subiect pasiv necunoscut

Drept subiectiv relativ : subiect activ și pasiv cunoscut, opozabil doar subiectului pasiv

De reținut!

Drepturi patrimoniale - conținutul lor poate fi evaluat în bani; au caracter patrimonial drepturile reale și drepturile de creanță.

- **Drepturile reale** sunt acele drepturi care pot fi exercitate de titularul lor fără a avea nevoie de concursul unei alte persoane. Drepturile reale se împart în drepturi reale principale (dreptul de proprietate publică și dreptul de proprietate privată,

dezmembrămintele dreptului de proprietate privată etc.) și drepturi reale accesorii (dreptul de ipotecă, dreptul de gaj, privilegiile, dreptul de retenție).

- **Drepturile de creanță** sunt acele drepturi în temeiul căruia subiectul activ (creditorul) poate pretinde subiectului pasiv (debitorul) să aibă o anumită conduită (să dea, să facă sau să nu facă ceva). La fel ca și în cazul drepturilor reale, drepturile de creanță pot fi principale sau accesorii (ex. dreptul creditorului de a pretinde de la debitor dobânda aferentă creanței principale.)

Drepturi reale	Drepturi de creanță
Asemănări	
Sunt drepturi patrimoniale	
Au subiectul activ determinat	
Deosebiri	
Erga omnes - subiect pasiv nedeterminat	Subiectul pasiv determinat
Obligația generală de a nu se aduce atingere	Obligația de a da, a face sau de a nu face
Limitate	Nelimitate
Este însoțit de prerogativa urmăririi și de prerogativa preferinței	

De reținut!

Drepturile nepatrimoniale sunt acele drepturi al căror conținut nu poate fi evaluat în bani.

În categoria drepturilor personale nepatrimoniale intră:

- **Drepturi care privesc existența și integritatea fizică și morală** a persoanei (dreptul la viață, la sănătate, onoare, cinste, reputație).
- **Drepturi de identificare a persoanei** (dreptul la nume, la pseudonim, stare civilă); pentru persoana juridică (dreptul la sediu, dreptul la denumire).
- **Drepturi ce decurg din creația intelectuală** - drepturi nepatrimoniale ce izvorăsc din creația artistică sau din opere literare ori științifice - și din invenție.

De reținut!

B. Obligațiile civile. Potrivit art. 1164 NCC, obligația este o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată.

- obligația de a da - este îndatorirea de a constitui sau de a transmite un drept (ex. obligația vânzătorului de a transmite dreptul de proprietate asupra imobilului vândut).
- obligația de a face este îndatorirea de a executa o lucrare, de a presta un serviciu ori de a preda un lucru (ex. obligația vânzătorului de a preda lucrul vândut cumpărătorului sau obligația de a presta întreținere creditorului în virtutea contractului de vânzare cu clauză de întreținere).
- obligația de a nu face – fie îndatorirea generală de a nu face nimic de natură a aduce atingere unui drept real (ex. obligația ce revine oricărei persoane de a nu stânjeni exercițiul dreptului de proprietate al titularului unui asemenea drept), fie îndatorirea de a nu face ceva ce ar fi putut face debitorul, dacă acesta nu s-ar fi obligat la abținere. (ex. obligația asumată de un comerciant față de un alt comerciant de a nu exercita un comerț concurent).

De reținut!

Obligațiile civile pot fi:

- **pozitive** - obligațiile de a da și a face.
- **negative** - obligațiile de a nu face ceva.

- **de rezultat** - atunci când partea își asumă o obligație ce constă în îndatorirea sa de a obține un rezultat determinat (ex. obligația vânzătorului de a preda cumpărătorului lucrul vândut)
- **de diligență sau de mijloace** - atunci când obligația pe care debitorul și-o asuma, constă în îndatorirea sa de a depune toată străduința de a obține un anumit rezultat fără a se obliga el însuși la obținerea acelui rezultat (ex. medicul care tratează pe pacient de o anumită boală, fără a se obliga să-l vindece).
- **perfecte** - executarea acestora este asigurată în caz de neexecutare de către debitor, printr-o acțiune în justiție și obținerea unui titlu executoriu ce poate fi pus în executare.
- **imperfecte** - acele obligații a căror executare nu se poate obține pe cale silită, dar odată executate de bună voie de către debitor nu este permisă restituirea lor – ex. art. 2506 NCC.

4.4. Obiectul raportului juridic civil;

De reținut! Prin **obiectul raportului juridic civil** se înțelege acțiunea la care este îndrituit subiectul activ și de care este ținut sau obligat subiectul pasiv²².

Obiectul raportului juridic civil este format din conduita părților, iar în raporturile patrimoniale conduita părților se referă la lucrurile din lumea exterioară (sau bunuri). Acestea, însă, nu pot fi incluse în structura raportului juridic civil dată fiind natura socială a acestui raport, bunurile fiind considerate obiecte derivate ale raportului juridic civil.

Prin **bun**²³ se înțelege o valoare economică ce este utilă pentru satisfacerea unor nevoi materiale ori spirituale a omului, fiind susceptibil de apropiere sub forma drepturilor patrimoniale.

²² E.Lupan, *Op.cit.*, p.135

²³ Despre bunuri a se vedea E.Lupan, *Op.cit.*, p 142 sqq; G. Boroș, *Op.cit.*, p.72 sqq

Pentru a fi în prezența unui bun, în sensul dreptului civil, trebuie cumulativ îndeplinite următoarele **particularități**, și anume: valoarea economică trebuie să fie aptă de a satisface o trebuință de ordin material sau spiritual a omului și de a fi susceptibilă de însușire sub forma drepturilor patrimoniale.

O noțiune destul de des întâlnită în dreptul civil și strâns legată de bun, este aceea de parimoniu.

Patrimoniu adică, totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale care aparțin unor persoane fizice sau juridice.

Între bun și patrimoniu există corelația „parte – întreg”: bunul poate fi privit atât individual cât și ca element activ al patrimoniului.

Potrivit art. 535 NCC sunt bunuri, lucrurile corporale sau necorporale, care constituie obiectul unui drept patrimonial.

Categoriile de bunuri sunt reglementate de art. 536- 546 NCC.

De reținut!

A. Bunurile pot fi mobile și imobile²⁴;

Bunurile mobile : există trei categorii:

1. Mobile **prin natura lor** , adică acele bunuri care se pot transporta dintr-un loc în altul;
2. Mobile **prin determinarea legii**, cum sunt obligațiile și acțiunile care au ca obiect sume exigibile (ajunse la scadență). Aceste acțiuni se socotesc a fi mobile doar raportat la fiecare asociat și pe timpul cât durează asociația. Veniturile perpetue sau pe viață asupra statului sau asupra particularilor, sunt de asemenea bunuri mobile prin determinarea legii.
3. Mobile **prin anticipație**. Deși Codul Civil nu prevede expres doctrina admite că mobilele prin anticipație sunt bunurile care prin natura lor sunt imobile, dar pe care părțile unui act juridic le consideră ca bunuri mobile în considerarea a ceea ce vor deveni.(ex. fructe sau

²⁴ A se vedea : E. Lupan, **Op.cit.**, p.152-153 ; G. Boroi, **Op.cit.**, p. 73-74

recolte ce nu au fost culese încă, dar care au fost înstrăinate printr-un act juridic cu anticipație).

Bunurile imobile pot fi:

1. Imobile ***prin natura lor***. În Codul Civil se prevede că fondurile de pământ și cladirile sunt imobile prin natura lor. De asemenea, morile de vânt sau de apă asezate pe stâlpi sunt la fel, și recolte care sunt încă în rădăcini, precum și fructele de pe copaci, ce nu au fost culese încă.
2. Imobile ***prin obiectul la care se referă***. Sunt astfel de imobile, potrivit Codului Civil, uzufructul lucrurilor imobile, servituțiile și acțiunile care tind a revendica un imobil.
3. Imobile ***prin destinație***. Potrivit dispozițiilor legii, acestea sunt obiectele pe care proprietarul unui fond le-a pus pe el pentru serviciul și exploatarea acestui fond. Acestea sunt imobile prin destinație numai în situația în care proprietarul le-a dat o destinație expresă și anume aceea de a exploata fondul. Intră în această categorie - animalele destinate producției, instrumentele agricole, uneltele necesare pentru exploatarea unui fond comercial.

Importanța practică a clasificării bunurilor în mobile și imobile se materializează, în regimul juridic diferit aplicabil celor două categorii de bunuri și anume: în ce privește posesia îndelungată a bunurilor imobile, aceasta poate duce la dobândirea dreptului de proprietate asupra acestor bunuri prin uzucapiune, iar pentru bunurile mobile posesia de bună credință valorează proprietate.

În ceea ce privește drepturile reale accesorii, ipoteca poate avea ca obiect numai un bun imobil, iar gajul poate avea ca obiect doar bunuri mobile. În dreptul internațional privat, bunului imobil situat pe teritoriul unei anumite țări i se aplică legea țării pe a cărei teritoriu este situat, în schimb bunului mobil i se aplică legea proprietarului bunului.

Cât privește competența teritorială a instanțelor de a soluționa anumite litigii, reținem că în cazul bunurilor imobile, toate litigiile se vor judeca de către instanța în a cărei rază teritorială se află acele bunuri, iar în ceea ce privește bunurile mobile, instanța competentă este cea de la domiciliul pârâtului.

De reținut!

B. Bunuri aflate in circuitul civil²⁵, adica acele bunuri care pot face obiectul actelor juridice;(ex. de înstrăinare, închiriere sau gajare) si bunuri **scoase din circuitul civil**, adica acelea care nu pot forma obiectul unui act juridic civil (mai sunt numite inalienabile), cum ar fi terenurile ce fac parte din domeniul public.

Importanța practică a acestei clasificări se manifestă pe planul valabilității actelor juridice civile, sub aspectul obiectelor lor.

De reținut!

C. Bunuri divizibile²⁶, adica acele bunuri ce pot fi împărțite fără să-și schimbe destinația din punct de vedere economic si bunuri **indivizibile** sunt acele bunuri ce nu pot fi împărțite fără să-și schimbe destinația din punct de vedere economic.

Această împărțire a bunurilor prezintă importanță practică in materie de partaj si de obligații. Astfel, dacă un bun aparține mai multor proprietari și e indivizibil, acesta ar urma să fie atribuit unuia dintre proprietari, care la randul lui urmează să fie obligat la plata unei sume de bani fata de ceilalti.

De reținut!

D. Bunurile mai pot fi: principale²⁷ adica acelea ce pot fi folosite independent fără a servi la întrebuințarea altui bun si **accesorii** adica acelea ce sunt destinate să servească la întrebuințarea unui alt bun principal;

²⁵ A se vedea: E. Lupan, *Op.cit.*, p.150-151 ; G. Boroi, *Op.cit.*, p.75-76 ;

²⁶ A se vedea: E. Lupan, *Op.cit.*, p. 147 ; G. Boroi, *Op.cit.*, p.80

²⁷ A se vedea: E. Lupan, *Op.cit.* ,p. 171, G. Boroi, *Op.cit.*, p.80-81

Importanța practică se refera la faptul ca bunul accesoriu urmeaza soarta bunului principal, astfel ca atunci cand se datoreaza un bun , trebuie sa se predea ambele bunuri atat cel principal cat si cel accesoriu, daca nu exista stipulatie contrara.

De reținut!

E. Bunuri sesizabile²⁸ adica acele bunuri ce pot forma obiectul unei executării silite si bunuri **insesizabile** sunt cele care nu pot fi urmărite silit pentru plata vreunei datorii.

De reținut!

F. Bunuri de drept public²⁹ adica acele bunuri care fac parte din domeniul public al statului sau al unitatilor administrativ teritoriale si bunuri **de drept privat** adica acele bunuri care intra in alcatuirea dreptului de proprietate privata a persoanelor fizice sau juridice. Numai bunurile din domeniul public sunt inalienabile, imprescriptibile și insesizabile.

Autoevaluare:

1. *Precizați și explicați izvoarele dreptului civil!*
2. *Definiți și caracterizați raportul juridic civil!*
3. *Care sunt izvoarele raportului juridic civil?*
4. *Precizați și explicați elementele constitutive ale raportului juridic civil*
5. *Definiți capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu.*
6. *Explicați categoria bunurilor imobile prin natura lor!*
7. *Explicați categoria bunurilor imobile prin destinație!*
8. *Clasificați bunurile mobile, precizați și explicați categoriile de bunuri mobile!*
9. *Explicați noțiunea de patrimoniu!*

²⁸ A se vedea: E. Lupan, **Op.cit.**, p.173-174 ; G. Boroi, **Op.cit.**, p.83-84

²⁹ A se vedea: E. Lupan, **Op.cit.**, p. 149-150 ; G. Boroi, **Op.cit.**, p. 81

10. *Precizați conținutul noțiunii de obiect al raportului juridic civil!*
11. *Definiți obligațiile civile și precizați cele trei categorii de obligații civile!*
12. *Definiți dreptul subiectiv civil. Clasificați drepturile civile!*
13. *Definiți drepturile absolute și drepturile relative!*
14. *Clasificați drepturile relative și explicați categoriile de drepturi relative.*
15. *Explicați noțiunea de drept patrimonial! Clasificați drepturile patrimoniale!*
16. *Definiți și clasificați drepturile civile nepatrimoniale!*

**Disciplină: DREPT PENTRU
ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ**

**Modul II: ASPECTE
INTRODUCTIVE ÎN
DREPTUL CIVIL**

Secvența II: Actul juridic civil– definire, clasificare, condiții, efecte.

I. Cuprinsul secvenței

1. Notiunea și clasificarea actului juridic civil.
2. Condițiile actului juridic civil
3. Modalitățile actului juridic civil.
4. Efectele actului juridic civil.

II. Obiectivele secvenței

- Să definească actul juridic civil.
- Să clasifice actul juridic civil utilizând criteriile date de clasificare
- Să-și însușescă condițiile de valabilitate ale actului juridic civil
- Înșușirea aspectelor privin forma actului juridic civil
- Să explice modalitățile actului juridic civil: temenul, condiția, cauza.
- Să explice principiile care guvernează efectele actului juridic civil.

III. Cuvinte cheie

Actul juridic civil, clasificarea actului potrivit mai multor criterii, condițiile de valabilitate ale actului juridic civil, consimțământul, viciile de consimțământ, modalitățile actului juridic civil, termenul, cauza, condiția, efectele actului juridic civil, principiul relativității, principiul forței obligatorii, principiul irevocabilității.

1. Noțiunea și clasificarea actului juridic civil

NOȚIUNE:

Actul juridic civil este o manifestare de voință săvârșită cu intenția de a produce efecte juridice, adică a crea, modifica sau stinge un raport juridic civil³⁰.

CLASIFICAREA ACTULUI JURIDIC CIVIL

De reținut!

a) În funcție de **numărul părților** care își manifestă voința juridică în sensul formării actului, se disting următoarele categorii de acte juridice:

³⁰ A se vedea E.Lupan, *Op.cit.*, p.181; G.Boroi, *Op.cit.*, p.138

- ✓ -unilaterale;
- ✓ -bilaterale;
- ✓ -multilaterale³¹

Actul unilateral este acel act juridic care poate fi încheiat valabil printr-o manifestare de voință care provine de la o singură parte.; (*testamentul, acceptarea succesiunii, denunțarea unui contract*)

Actul bilateral este acel act juridic care reprezintă voința concordantă a două părți diferite; (*contractul de vânzare-cumpărare; contractul de donație*)

Acte multilaterale sunt actele juridice care reprezintă voința a două sau mai multe părți (*contractul de societate*)

De reținut!

b) În funcție de **scopul**³² urmărit la încheierea lor, actele juridice cu conținut patrimonial pot fi:

➤ **cu titlul oneros:**

- **a) comutative;**
- **b) aleatorii;**

Acte cu titlu oneros adică acele acte juridice care în schimbul folosului patrimonial, procurat de o parte celeilalte, se urmărește obținerea altui folos patrimonial (*contractul de vânzare-cumpărare, în care vânzătorul urmărește prețul în schimbul bunului vândut, iar cumpărătorul urmărește obținerea bunului în schimbul prețului*).

Actele comutative sunt acele acte în care, din chiar momentul încheierii lor, părțile cunosc sau pot cunoaște existența și întinderea drepturilor și obligațiilor ce le revin;

Actele aleatorii sunt acele acte în cazul cărora părțile nu cunosc de la început întinderea drepturilor și obligațiilor (*ex. contractele de întreținere ; jocuri de noroc; bursă; contractul de asigurare*)

➤ **cu titlul gratuit :**

- **a) liberalități;**
- **b) acte dezinteresate.**

³¹ G.Boroi, *Op.cit.*, p. 140-141

³² E. Lupan, *Op.cit.*, p.188

Acte cu titlu gratuit sunt acele acte juridice prin care o parte, fara a urmarii sa primeasca nimic in schimb, procura celeilalte parti un folos patrimonial, (*ex. donația, comodatul, împrumutul fără dobândă*)

- **liberalități** - acte prin care o parte transmite celeilalte parti, cu titlu gratuit, un bun .
- **acte dezinteresate** – acte prin care o parte procura, cu titlu gratuit, celeilalte parti un folos dar fara a-și știrbi propriul său patrimoniu;

Importanta clasificarii:

- rezidă din faptul că în ceea ce privește actul cu titlu gratuit legea civilă este mai stricta sub aspectul capacității de a încheia astfel de acte;
- aplicarea viciilor de consimțământ, cum ar fi leziunea, nu poate fi făcută la actele cu titlu gratuit

De reținut!

c) In functie de **felul si natura efectelor**³³ pe care le produc, **actele juridice civile**, pot fi:

- **constitutive;**
- **translative;**
- **declarative.**

Act constitutiv – act prin care i-au nastere intre parti, raporturi juridice avand in continut drepturi si obligatii corelative si care nu au existat anterior; (*ex. contractul de ipotecă*)

Act translativ - act juridic civil care are ca efect strămutarea unui drept subiectiv civil dintr-un patrimoniu în alt patrimoniu; (*ex. contractul de donație; contractul de vânzare-cumpărare*)

Act declarativ - actul juridic care are ca efect consolidarea sau definitivarea unui drept subiectiv preexistent (*ex. contractul de partaj*)

Importanta clasificarii:

³³ Ibidem, p.190

- actele constitutive si translativе își produc efectele numai pentru viitor, în timp ce actele declarative produc efecte și pentru trecut
- publicitățile imobiliare îi sunt supuse, în principiu, numai actele constitutive și cele translativе.

De reținut!

d) In functie de importanța³⁴ lor, actele juridice, pot fi:

- **de conservare;**
- **de administrare;**
- **de dispoziție.**

Acte de conservare - actele juridice care se încheie pentru a păstra un drept în patrimoniul persoanei, pentru a se preintampina pierderea lui; (ex. *contractul de asigurare; întreruperea unei prescripții prin intermediul unei modificări sau înscrierea unei ipoteci asupra unui imobil*)

Acte de administrare - acele acte juridice prin care se realizează o normală punere în valoare a unui bun sau a unui patrimoniu, fara pierderea, instrainarea lor; pot privi doar un bun sau un patrimoniu; (ex. *închirierea unui bun, culegerea fructelor, reparațiile de întreținere făcute cu caracter sporar.*)

Acte de dispoziție - actele juridice prin care se realizează ieșirea din patrimoniu a unui bun sau a unor drepturi precum și grevarea acestora cu o sarcină reală (ipotecă sau gaj); (ex. *contract de vânzare-cumpărare; contract de donație*)

Importanța clasificării:

- are în vedere capacitatea diferită cerută părții pentru diferitele categorii de acte, în materie de reprezentare, în ceea ce privește acceptarea moștenirii sau efectele față de terți în cazul desfintării unui act.

³⁴ G.Boroi, *Op.cit.*, p. 144

De reținut!

e) In functie de **conținutul lor**³⁵ actele juridice civile pot fi:

- **patrimoniale;**
- **nepatrimoniale;**

Acte patrimoniale - acte juridice civile a căror conținut poate fi evaluabil în bani;
(*contractul de vânzare-cumpărare; contractul de donație*)

Acte nepatrimoniale - actele juridice a căror conținut nu poate fi evaluat în bani
(*înțelegerea părinților unui copil din afara căsătoriei ca acesta să ia numele de familie a unuia dintre ei, fie a ambilor*)

De reținut!

f) In functie de **forma sau modul de încheiere**³⁶, actele juridice civile se impart in:

- **consensuale;**
- **formale (solemne);**
- **reale.**

Acte consensuale - actele juridice civile care se încheie valabil prin simpla manifestare a vointei partilor, indiferent de forma ei de exprimare; .

Acte formale (solemne) - acte juridice civile care pentru a fi încheiate valabil este nevoie ca voința juridică să îmbrace o anumită formă. Această formă specială este o condiție de valabilitate a actelor (*ex. contractul de vânzare-cumpărare care are ca obiect un imobil teren; contractele imobiliare, contractele de donație; ipoteca; testamentul*).

Acte reale - actele juridice care nu se pot încheia decât dacă manifestarea de voință este însoțită de remiterea sau predarea bunului respectiv (*împrumutul sau darul manual*)

Importanta practica: se manifestă în ceea ce privește aprecierea valabilității actelor juridice civile din punct de vedere al formei de încheiere. Nerespectarea formei solemne atrage nulitatea absoluta a actului.

³⁵ E. Lupan, **Op.cit**, p. 193

³⁶ G.Boroi, **Op.cit**, p. 145

De reținut!

g) In functie de momentul cand urmeaza a-si produce efectele³⁷, se disting, acte juridice civile:

- **între vii;**
- **pentru cauza de moarte(mortis causa).**

Acte între vii - actele juridice care își produc efectele necondiționat de moartea autorului sau autorilor lor, adica sunt destinate sa-si produca efectele inca in timpul vietii partilor; Majoritatea actelor juridice civile sunt formate din acte între vii.

Acte pentru cauză de moarte - actele juridice civile care sunt destinate sa-si produca efectele numai după moartea autorului lor. (ex. testamentul)

Importanta practica: în ceea ce privește capacitatea și forma în care se pot încheia actele respective, astfel, capacitatea de a dispune pentru cauza de moarte este diferita de aceea de a dispune prin acte între vii; actele mortis causa sunt solemne in timp ce actele între vii nu sunt neaparat solemne, putand fi si consensuale.

De reținut!

h) In functie de **rolul voinței** părților³⁸ actele juridice pot fi

- **subiective;**
- **conditie.**

Acte subiective - actele juridice civile ale cărui conținut este determinat prin voința autorului lor. Intră în această categorie marea majoritate a actelor civile.

Acte condiție - actele juridice civile la a căror încheiere părțile își exprimă voința doar in privința nașterii acelu act, conținutul lui fiind deja predeterminat de anumite norme de la care părțile nu pot deroga.

³⁷ E. Lupan, *Op.cit*, p. 194-195

³⁸ G.Boroi, *Op.cit*, p. 147

Importanta practica: în ceea ce privește condițiile de valabilitate ale acestor acte. Valabilitatea actelor juridice conditio este apreciata mai strict, decat cea a actelor subiective. Actele juridice conditio sunt limitativ enumerate de lege, pe cand actele juridice subiective pot fi concepute si de parti.

De reținut!

i) După **legătura** lor **cu modalitățile**³⁹ actului civil (termen, condiție, sarcină) actele juridice civile pot fi:

- **pure si simple;**
- **afectate de modalitati.**

Acte pure și simple - actele care nu sunt afectate de nici o modalitate, cum ar fi termen, condiție sau sarcină. Unele acte juridice civile sunt însă incompatibile cu modalitățile (ex. actul de opțiune succesorală - acceptarea ori renunțarea la moștenire ori actul de recunoaștere a filiației.)

Acte afectate de modalități - acele acte juridice care cuprind una din modalitățile arătate mai sus. Unele acte civile sunt prin însăși natura lor afectate de modalități (ex. contractul de împrumut; donația cu sarcină, dreptul de vânzare-cumpărare cu clauză de întreținere)

Importanta practica: se manifestă pe planul valabilității și pe cel al producerii efectelor actelor juridice civile. Daca o modalitate este considerata de lege element esential atunci se pune in discutie valabilitatea actului juridic.

De reținut!

j) După **raportul care exista** între ele⁴⁰, actele juridice se impart in:

- **principale;**

³⁹ Ibidem, p.147

⁴⁰ E. Lupan, **Op.cit**, p. 197

➤ **accesorii.**

Acte principale - actele juridice civile care au o existență de sine stătătoare, soarta lor nedepinzând de soarta juridică a altui act juridic, sau de existența unui alt act juridic civil.

Acte accesorii - actele juridice a căror existență depinde de soarta unui act juridic principal, ele neavând existența de sine statatoare; (ex. gajul; ipoteca convențională)

Importanta practica: în ceea ce privește aprecierea valabilității și eficacității actelor juridice civile. În raportul dintre actul accesoriu și cel principal se aplică principiul potrivit căruia actul accesoriu urmează soarta celui principal.

De reținut!

k) În funcție de **legătura cu cauza** sau **scopul** actului⁴¹, actele juridice civile pot fi:

- **cauzale;**
- **abstracte;**

Acte cauzale - atunci când valabilitatea actelor juridice implică analiza cauzei ori a scopului lor. Dacă scopul acestor acte lipsește, este imoral sau ilicit, însuși actul juridic civil este lovit de nulitate.

Acte abstracte (acauzale) - atunci când actul juridic civil este detașat de elementul cauză, valabilitatea sa neimplicând analiza acestui element. Sunt abstracte actele juridice constatate prin titlurile de valoare, adică înscrisuri care încorporează acțiuni juridice.

Importanta practica: poate fi relevată pe planul valabilității, astfel, valabilitatea și proba cauzei se analizează numai în actele cauzale; referitor la actele acauzale avantajul constă în faptul că exercitarea lor nu cere o analiză a scopului sau cauzei actului juridic respectiv, debitorul neavând posibilitatea de a invoca excepția nevalabilității cauzei pentru a refuza executarea acestora. Titlurile de valoare sunt la purtător ca obligațiunea CEC, nominative, ca acțiunile, ori la ordin ca biletul la ordin.

⁴¹ Ibidem, p.198

De reținut!

l) In functie de **modalitatea încheierii**⁴² lor, actele juridice pot fi:

- **strict personale;**
- **care pot fi încheiate prin reprezentare;**

Act strict personal - actul juridic civil, care nu poate fi făcut decât personal, fără a putea fi încheiat prin reprezentare. (ex. testamentul) .

Acte ce pot fi încheiate prin reprezentare- reprezentarea consta in incheierea de catre o persoana, numita reprezentant, in numele si pe seama altei persoane, numita reprezentat, a unui act juridic civil ale carui efecte se produc direct in persoana si patrimoniul reprezentantului.

Importanta practica: din punct de vedere al valabilitatii, actele strict personale se apreciaza numai in raport de persoana sau persoanele care le incheie, in timp ce in cazul actelor încheiate prin reprezentant, se are in vedere, in principiu, si persoana reprezentantului. De asemenea, aceasta clasificare vizeaza principiul potrivit caruia exceptiile sunt de stricta interpretare, prin urmare nu poate fi refuzata incheierea unui act juridic civil prin reprezentare, daca actul nu face parte din cele strict personale.

De reținut!

m) In functie de **reglementarea și denumirea lor legală**⁴³, actele juridice civile pot fi:

- **tipice (numite);**
- **atipice(nenumite).**

Acte numite - acele acte care au o denumire stabilită de legiuitor și care au o reglementare proprie. (marea majoritate a actelor juridice civile sunt acte numite)

Acte nenumite - atipice, atunci când actul juridic nu are o reglementare proprie și nici o denumire proprie (contractul de vânzare-cumpărare cu clauză de întreținere; prestări-servicii)

⁴² G.Boroi, *Op.cit*, p. 149

⁴³ E. Lupan, *Op.cit*, p. 200

Importanta practica: are in vedere determinarea regulilor aplicabile actului nenumit pornindu-se de la ideea că este cărmuit de normele care reglementează actul numit cel mai apropiat, precum și principiile generale de drept.

De reținut!

n) In functie de **modul de executare**⁴⁴, actele juridice civile pot fi cu executare:

- **dintr-o data (uno ictum);**
- **succesiva.**

Actele cu executare dintr-o dată - acele acte juridice care se executa prin savarsirea unei singure prestatii; (ex. darul manual- donația bunurilor mobile)

Acte cu executare succesivă - acele acte juridice care se executa fie prin mai multe prestatii succesive (vanzare cu plata in rate), fie printr-o prestatie continua (ex. contractul de închiriere, de rentă viageră)

Importanta practica: privește diferite aspecte: astfel, neexecutarea culpabilă a obligatiilor de catre una din parti atrage rezoluțiunea actelor cu executare dintr-o dată și rezilierea actelor cu executare succesivă; În ceea ce privește efectele nulității, la contractele cu executare succesivă, ca regulă, efectele nulității sunt numai pentru viitor. Prescripția extinctivă se aplică diferit contractelor cu execuție succesivă și celor cu executare dintr-o dată.

2. Condițiile actului juridic civil

De reținut! Prin condiții de valabilitate a actului juridic civil se înțeleg componentele structurale ale acestuia, adică elementele sale constitutive, elemente

⁴⁴ G.Boroi, *Op.cit.*, p. 150

care pot să fie comune tuturor acestor acte juridice, dar pot fi și specifice unei anumite categorii de astfel de acte⁴⁵.

Condițiile actului juridic se pot clasifica în funcție de diferite criterii. Astfel:

- în funcție de aspectul la care se referă, există **condiții de fond** ale actului juridic, care privesc conținutul acestuia, precum și **condiții de formă**, care vizează exteriorizarea voinței.
- după criteriul obligativității sau neobligativității lor, condițiile se împart în **condiții esențiale**, care trebuie îndeplinite obligatoriu pentru valabilitatea actului juridic, și **condiții neesențiale**, care pot fi prezentate sau pot lipsi fără a afecta valabilitatea actului.
- raportat la sancțiunea care intervine în cazul nerespectării lor, pot exista **condiții de validitate**- cele a căror nerespectare atrage nulitatea actului juridic, și **de eficacitate**- a căror nerespectare nu presupune nulitatea actului juridic, ci alte sancțiuni.

De reținut!

Potrivit art. 1179 din N.C.C. condițiile esențiale pentru validitatea contractului, implicit pentru validitatea tuturor actelor juridice civile, fie ele contracte, fie acte unilaterale sunt:

- **capacitatea de a contracta,**
- **consimțământul părților,**
- **un obiect determinat și licit,**
- **o cauză licită și morală.**

În măsura în care legea prevede **o anumită formă a contractului**, aceasta trebuie respectată, sub sancțiunea prevăzută de dispozițiile legale aplicabile.

În baza criteriilor de clasificare mai sus menționate, capacitatea de a contracta, consimțământul părților, obiectul determinat și licit și cauza licită și morală reprezintă condiții de fond, esențiale și de validitate.

⁴⁵ Apud E. Lupan, *Op.cit.*, p. 151; G.Boroi, *Op.cit.*, p. 201; M.Muresan, P.Ciacli, *Op.cit.*, p111-113

De reținut!

Cât privește forma contractului, și implicit a oricărui act juridic, distingem între:

- forma cerută pentru validitatea actului juridic – ***ad validitatem*** sau ***ad solmnitatem***, care reprezintă o condiție de formă, esențială și de validitate.
- forma cerută pentru probarea actului juridic – ***ad probationem***, care reprezintă o condiție de formă, neesențială și de eficacitate din moment ce lipsa ei nu aduce atingere validității actului, ci atrage imposibilitatea dovedirii acestuia cu alt mijloc de probă.
- forma cerută pentru opozabilitatea față de terți, care reprezintă la rândul ei, o condiție de formă, neesențială și de eficacitate, absența ei neafectând validitatea actului, dar ducând la posibilitatea terțului interesat de a ignora actul juridic invocat de părți sau de una dintre ele.

De reținut!

A. CAPACITATEA de a încheia acte juridice civile: *condiția de fond și esențială ce constă în capacitatea unui subiect de a deveni titular de drepturi și obligații civile*⁴⁶.

Capacitatea de a încheia acte juridice civile e o parte a capacității de folosință a persoanei. Astfel, orice subiect de drept civil poate încheia orice fel de act juridic civil, ori de câte ori legea nu prevede altfel.

De aici rezultă că **principiul** este capacitatea, incapacitatea fiind excepția. Corecta înțelegere a principiului presupune distincția dintre capacitate care este o stare de drept spre deosebire de discernământ care e o stare de fapt, discernământul putând exista în mod izolat și la o persoană incapabilă, după cum o persoană deplin capabilă se poate găsi într-o situație când, temporar, nu are discernământ. Excepția de a încheia acte trebuie să fie prevăzută expres de lege, aceste texte fiind de strictă interpretare și aplicare.

⁴⁶ G.Boroi, **Op.cit.**, p. 152

B. CONSIMȚĂMÂNTUL. Actul juridic e o manifestare de voință, cu intenția de a produce efecte juridice.

Voința juridică fiind, deci, un element de natură psihologică sub acest aspect ea are un conținut complex, în structura sa intrând două elemente: **consimțământul, cauza sau scopul.**

De reținut!

Prin **consimțământ**, se înțelege manifestarea hotărârii de a încheia un anumit act juridic⁴⁷. Pentru a fi valabil trebuie să îndeplinească următoarele condiții⁴⁸:

- a). să provină de la o persoană cu discernământ;
- b). să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice
- c). să fie exteriorizat
- d). să nu fie alterat de vreun viciu de consimțământ

De reținut!

a). Capacitatea de a încheia actul juridic civil este o stare de drept însă prezența sau lipsa discernământului este o stare de fapt. Persoana fizică, cu deplină capacitate de exercițiu, este prezumată că are discernământ juridic necesar pentru a încheia acte juridice civile, adică poate să-și dea seama de semnificația sau consecințele actelor sale. Persoana care este lipsită de capacitate de exercițiu (aici intră minorii sub 14 ani și cei puși sub interdicție judecătorească) este prezumată a nu avea discernământ, fie datorită vârstei fragede, fie stării de sănătate mintală. Minorul între 14-18 ani are discernământ juridic în curs de formare.

b). Consimțământul, la încheierea unui act juridic, trebuie să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice. Suntem în prezența acestei situații atunci când manifestarea de voință este făcută cu intenția de a produce efecte juridice, adică cu intenția de a crea, modifica sau stinge un raport juridic civil concret. Această **condiție nu este îndeplinită în următoarele situații:**

⁴⁷ E. Lupan, **Op.cit.**, p. 209; M.Muresan P.Ciacli, **Op.cit.**, p.113

⁴⁸ G.Boroi, **Op.cit.**, p. 157

- când manifestarea de voință a fost făcută în glumă, din prietenie, din curtoazie ori pură complezență;
- când s-a făcut sub condiție pur protestativă din partea celui care se obligă (ex. ”mă oblig dacă vreau”.
- când manifestarea de voință este prea vagă;
- când manifestarea de voință s-a făcut cu o rezervă mintală cunoscută de contractant;

De reținut!

c) Pentru a fi valabil, consimțământul trebuie să fie exteriorizat, adică hotărarea de a încheia actul trebuie să fie manifestată în exterior. Principiul aplicabil exteriorizării consimțământului este acela al consensualismului, care înseamnă că părțile sunt libere să aleagă forma de exteriorizare a voinței lor, astfel simpla manifestare de voință este nu numai necesară dar și suficientă pentru ca actul civil să se nască valabil.

De la acest principiu există excepții, cum este cazul actelor solemne, în cazul cărora manifestarea voinței trebuie să îmbrace o formă specială, de regulă forma autentică.

Manifestarea de voință poate să fie exprimată într-o formă tacită sau implicită ori într-o formă expresă. În cazul actelor solemne, această manifestare trebuie să fie expresă, pe când în cazul acceptării moștenirii această manifestarea poate să fie implicită.

Modalitățile în care poate fi exteriorizat consimțământul sunt :în scris, verbal, prin gesturi sau fapte concludente ori neechivoce. Se pune în discuție valoarea juridică a tăcerii. În principiu, în dreptul civil tăcerea nu valorează consimțământ exteriorizat. Prin excepție tăcerea valorează consimțământ în următoarele situații:

- când legea prevede expres aceasta;
- când prin voința expresă a părților se atribuie o valoare juridică tăcerii;
- când tăcerea are valoare de consimțământ potrivit obiceiului locului.

d) De asemenea, pentru valabilitatea actului juridic, consimțământul trebuie să fie neviciat. Sunt vicii de consimțământ: **eroarea**, **dolul** sau **viclenia** precum și **violența** și **leziunea**.

De reținut!

EROAREA este o falsă reprezentare a realității în conștiința persoanei care deliberează și adoptă hotărârea de a încheia actul juridic⁴⁹. Potrivit dispozițiilor legale consimțământul nu este valabil dacă este dat prin eroare.

Art. 1207 din N.C.C. prevede faptul că partea care la momentul încheierii contractului, se afla într-o eroare esențială poate cere anularea acestuia, dacă cealaltă parte știa sau trebuia să știe că faptul asupra căruia a purtat eroarea era esențial pentru încheierea contractului (alin.1).

Din art. 1207 alin (2) rezultă că eroarea este esențială dacă falsă reprezentare cade asupra:

- naturii sau obiectului actului juridic ce se încheie, în sensul că o parte crede că încheie un anumit act juridic, iar cealaltă parte crede că încheie un alt act juridic
- identității fizice a obiectului prestației, în sensul că una dintre părți crede că tratează cu privire la un anumit bun, iar cealaltă parte are în vedere un alt bun
- calităților substanțiale ale obiectului prestației, în sensul că o parte crede că a achiziționat un bun dintr-un anumit material/substanță, dar, în realitate, bunul este alcătuit din alt material/substanță, ori altei împrejurări considerate esențiale de către părți în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat
- identității persoanei sau asupra unei calități a acesteia în absența căreia contractul nu s-ar fi încheiat.

Enumerarea nu este limitativă, eroarea putând fi esențială și atunci când poartă asupra unei alte împrejurări considerate esențiale de către părți în absența căreia actul juridic nu s-ar fi încheiat.

Eroarea este esențială atunci când privește o normă juridică determinată (alin.3), iar eroarea care privește simplele motive ale contractului nu este esențială (alin.4).

⁴⁹ E. Lupan, **Op.cit.**, p. 217

Astfel, pentru a fi în prezența viciului de consimțământ al erorii trebuie întrunite următoarele condiții:

- a) **eroarea trebuie să fie esențială** – altfel spus elementul asupra căreia poartă eroarea trebuie să fi fost hotărâtor, determinant pentru încheierea contractului, în sensul că, dacă ar fi fost cunoscută realitatea, contractul nu s-ar fi încheiat.
- b) **cunoașterea de către cocontractant a caracterului esențial al elementului asupra căruia poartă eroarea**
- c) **eroarea trebuie să fie scuzabilă** - eroarea nescuzabilă este definită de art 1208 alin1 si 2: „(1) Contractul nu poate fi anulat dacă faptul asupra căreia a purtat eroarea putea fi, după împrejurări, cunoscut cu diligențe rezonabile. (2) Eroarea de drept nu poate fi invocată în cazul dispozițiilor legale accesibile și previzibile.”
- d) **eroarea trebuie să fie neasumată** – eroarea asumată este definită de art. 1209: „Nu atrage anularea contractului eroarea care poartă asupra unui element cu privire la care riscul de eroare a fost asumat de cel care o invocă sau, după împrejurări, trebuia să fie asumat de acesta.”
- e) În ceea ce privește clasificarea erorii, cea mai importantă clasificare este **în funcție de criteriul naturii realității false reprezentate**⁵⁰:
 - **eroare de fapt** – care este o falsă reprezentare a unei situații faptice la încheierea actului juridic civil și care poate privi obiectul actului, valoarea obiectului sau persoana contractantă; toate cazurile mai sus menționate se circumscriu sferei erorii de fapt;
 - **eroare de drept** – constă în necunoașterea existenței sau cunoașterea inexactă a conținutului unui act normativ sau unei norme juridice. În reglementarea anterioară, eroarea de drept nu putea fi considerată ca fiind viciu de consimțământ. Însă, Noul Cod Civil prin dispozițiile art. 1207 alin. 3 coroborate cu prevederile art. 1208 alin 2, prevede că pentru a fi în prezența erorii de drept viciu de consimțământ trebuie îndeplinite următoarele condiții:
 1. **caracterul determinant al normei juridice**
 2. **norma juridică să fie ignorată sau conținutul ori semnificația ei sunt fals reprezentate de către errans**

⁵⁰ G.Boroi, *Op.cit.*, p. 162-163

3. eroarea să fie scuzabilă, în sensul de nu purta asupra dispozițiilor legale accesibile și previzibile.

În cazul actelor bilaterale și cu titlu oneros, este necesar ca și contractantul să fi trebuit să știe sau să fi știut că elementul asupra căruia cade falsa reprezentare este determinant sau hotărâtor pentru încheierea actului juridic civil. În actele bilaterale, de asemenea, nu este necesar ca fiecare parte să se găsească în eroare, pentru a fi în prezența viciului de consimțământ, care să atragă anularea actului juridic civil. În situația în care ambele părți sunt în eroare fiecare parte poate cere anularea actului pentru eroarea căruia îi este victimă.

De reținut!

DOLUL (VICLENIA)- Potrivit art. 1214 alin (1) N.C.C, consimțământul este viciat prin dol atunci când partea s-a aflat într-o eroare provocată de manoperele frauduloase ale celeilalte părți ori când aceasta din urmă a omis, în mod fraudulos, să îl informeze pe contractant asupra unor împrejurări pe care se cuvenea să i le dezvăluie.

În esență, dolul este o eroare provocată care poate să cadă și asupra unor elemente neesențiale ale contractului, spre deosebire de viciul erorii care poartă numai asupra unor împrejurări esențiale, cu condiția ca eroarea provocată, chiar și neesențială, să fie scuzabilă.

Diferența fundamentală dintre eroare și dol constă în scopul urmărit de partea care se află în eroare: autorul dolului trebuie să acționeze cu intenția de a induce în eroare pe cealaltă parte ori de a exploata eroarea în care se află, obținând un avantaj în detrimentul acesteia.

În funcție de consecințele pe care le are asupra actului juridic civil distingem :

Dolul principal este acea inducere în eroare care cade asupra unor elemente importante sau determinante la încheierea actului juridic. Dolul principal **atrage anularea actului.**

Dolul incidental este acel dol care cade asupra unor elemente sau împrejurări care nu sunt importante (determinante) pentru încheierea actului juridic civil. Dolul incidental, pentru că nu are caracter determinant în darea consimțământului la

încheierea actului juridic civil, nu atrage anulabilitatea acestuia, ci oferă doar dreptul la o acțiune în despăgubire pentru eventualele diferențe de preț.

Dolul presupune două elemente⁵¹ distincte:

- a) *element obiectiv* (material), care constă în utilizarea manoperelor dolosive care sunt necesare pentru inducerea în eroare; poate consta atât într-o acțiune cât și într-o inacțiune, caz în care întâlnim forma dolului prin reticență;
- b) *element subiectiv* (intențional), care constă în intenția de a induce în eroare o persoană pentru a o determina să încheie un act juridic civil.

Pentru a fi **viciu de consimțământ** dolul trebuie să îndeplinească, cumulativ, două condiții:

- 1. să fie determinant pentru încheierea actului juridic
- 2. să provină de la cealaltă parte.

Fiind vorba de un fapt juridic, dolul poate fi dovedit prin orice mijloc de probă.

De reținut!

VIOLENȚA - constă în amenințarea unei persoane, cu un rău, în așa fel încât i se insuflă o temere de natură a o face să încheie un act juridic pe care altfel nu l-ar fi încheiat⁵².

Potrivit art. 1217 constituie violență și temerea insuflată prin amenințarea cu exercițiul unui drept făcută cu scopul de a obține avantaje injuste. Astfel, deși se utilizează un mijloc licit prin el însuși – exercițiul unui drept- scopul urmărit apare ca ilicit.

În funcție de natura răului cu care se amenință distingem violența fizică și violența morală⁵³.

⁵¹ G.Boroi, *Op.cit.*, p. 165

⁵² E. Lupan, *Op.cit.*, p.225

⁵³ G.Boroi, *Op.cit.*, p. 168

- **Violența fizică** există atunci cand amenințarea cu răul privește integritatea fizică sau bunurile persoanei al cărei consimțământ a fost viciat, sau integritatea fizică sau bunurile unei persoane apropiate, soțului , soției, ascendenților ori descendenților părții al cărei consimțământ a fost viciat.
- **Violența morală** există atunci cand amenințarea cu un rău se referă la cinstea, onoarea sau reputația unei persoane.

În funcție de caracterul amenințării distingem amenințarea legitimă și amenințarea nelegitimă:

- **Amenințarea legitimă** este acea amenințare care nu constituie viciu de consimțământ. O astfel de ipoteză este aceea în care creditorul îl amenința pe debitor cu darea sa în judecată;
- **Amenințarea nelegitimă** este amenințarea care îndeplinește condițiile juridice pentru a fi viciu de consimțământ. Această amenințare atrage anularea actului încheiat, în astfel de condiții.

Din punct de vedere structural și violența are o structură complexă, incluzand două elemente distincte:

- a) *un element obiectiv* (exterior) care constă în amenințarea cu un rău;
- b) *un element subiectiv* –care constă în însuflarea unei temeri persoanei amenințate;

Pentru a fi viciu de consimțământ, violența trebuie să îndeplinească următoarele condiții cumulative:

1. temerea să fie justificată, în sensul de a fi determinantă pentru încheierea actului juridic civil;
2. să fie indusă fără drept;
3. temerea să fie indusă la momentul încheierii actului juridic.

De reținut!

LEZIUNEA, ca viciu de consimțământ constă în paguba materială pe care una din părțile unui contract oneros și comutativ, o suferă din cauza disproporției vădite de valoare dintre cele două prestații reciproce⁵⁴.

Pentru a atrage anularea actului juridic civil, leziunea trebuie să îndeplinească următoarele condiții⁵⁵:

1. Să fie o consecință directă a actului respectiv;
2. Leziunea să existe în raport cu momentul încheierii actului juridic;
3. Disproporția de valoare între contraprestații să fie vădită.

Leziunea are un domeniu restrâns de aplicare atât din punct de vedere al persoanelor care o pot invoca drept cauză de anulare, cât și din punct de vedere al actelor susceptibile de anulare prin leziune. În ceea ce privește primul aspect leziunea se referă la minorii, care având vârsta de 14 ani împliniți încheie singuri, fără încuviințarea ocrotitorului legal, acte juridice pentru a căror valabilitate nu se cere și încuviințarea autorității tutelare, dacă aceste acte le pricinuiască vreă vătămare. Referitor la cel de-al doilea aspect, anularea pentru leziune privește numai actele de administrare, căci numai acestea pot fi încheiate valabil de minor cu simpla încuviințare a părinților.

C. OBIECTUL ACTULUI JURIDIC CIVIL

De reținut!

Prin obiect al actului juridic se înțelege prestația (acțiunea sau inacțiunea) pe care subiectul activ o poate pretinde, iar subiectul pasiv este obligat să o săvârșească în temeiul angajamentului luat prin încheierea actului juridic.

⁵⁴ Apud E. Lupan, *Op.cit.*, p. 228

⁵⁵ Ibidem, p. 230; M. Muresan, P. Ciacli, *Op.cit.*, p. 129-136

Noul Cod Civil distinge între obiectul contractului și obiectul obligației: potrivit art. 1225 alin (1) N.C.Civ. obiectul contractului îl reprezintă operațiunea juridică, precum vânzarea, locațiunea, împrumutul și altele asemenea, convenită de părți, astfel cum acesta reiese din ansamblul drepturilor și obligațiilor contractuale, iar art. 1226 alin (2) N.C.Civ. dispune că obiectul obligației este prestația la care se angajează debitorul.

Potrivit dispozițiilor legale, obiectul convențiilor este acela la care părțile sau numai una din părți se obligă. Atunci când acțiunea sau inacțiunea, adică prestația se referă la un lucru, la un bun, acest lucru constituie obiectul prestației și, indirect, constituie obiectul exterior la care se referă actul juridic.

De reținut!

Pentru a fi valabil, obiectul juridic trebuie să îndeplinească următoarele condiții în mod cumulativ⁵⁶:

1. Să existe;
2. Să fie în circuitul civil;
3. Să fie determinat ori determinabil;
4. Să fie posibil;
5. Să nu fie ilicit și imoral.

Aceste condiții sunt condiții generale, însă pentru anumite acte sau obiecte ale unor acte există și anumite condiții speciale și anume:

1. Cel ce se obligă trebuie să fie titularul dreptului subiectiv;
2. Obiectul să constea într-un fapt personal al debitorului;

În ce privește condiția ca obiectul actului juridic să existe reținem următoarele aspecte:

- dacă bunul a existat dar nu mai există la data încheierii actului juridic, condiția nu este îndeplinită, iar actul nu mai este valabil;

⁵⁶ Ibidem, p.233

- un bun viitor poate forma obiectul valabil al actului juridic civil cu o singură excepție: succesiunile nedeschise nu pot forma obiectul valabil al unei convenții, nici cel puțin pentru actul unilateral al renunțării la succesiune

Condiția privind faptul că obiectul actului juridic civil trebuie să fie și posibil rezultă din regula potrivit căreia nimeni nu poate fi obligat la un fapt imposibil. Imposibilitatea trebuie să fie absolută, adică trebuie să existe pentru toată lumea și, de asemenea, trebuie să existe în momentul încheierii actului juridic. Dacă această imposibilitate este relativă atunci obiectul actului juridic civil este valabil iar în caz de neexecutare culpabilă se va angaja răspunderea civilă a debitorului. Imposibilitatea poate să fie de ordin material sau juridic. Această condiție trebuie, însă, să fie apreciată în mod dinamic, avându-se în vedere: evoluția tehnico-științifică, evoluția legislativă.

În actele constitutive ori translativ de drepturi se cere ca cel care se obligă să fie titularul dreptului. Această condiție specială este impusă de principiul potrivit căruia nimeni nu se poate obliga valabil la ceva ce nu se găsește în sfera sa patrimonială.

În actele care au un pronunțat caracter personal se cere ca obiectul să constea într-un fapt personal al debitorului. Această condiție rezultă din însăși esența unor acte juridice în care însușirile debitorului sunt avute în vedere. Intră în această categorie, de exemplu, contractul de mandat sau contractul încheiat cu un artist.

D. CAUZA ACTULUI JURIDIC CIVIL

De reținut!

Potrivit art. 1235 din N.C.Civ., cauza actului juridic civil este motivul care determină fiecare parte să încheie contractul. Astfel, **CAUZA este SCOPUL concret în vederea căruia se încheie un act juridic**. Cauza este un element de natură psihologică, determină

consimțământul și explică de ce anume s-a încheiat actul juridic Împreună cu consimțământul, cauza formează voința juridică.

STRUCTURA. Cauza cuprinde două elemente distincte⁵⁷:

a) **scopul imediat** (scopul obligației) un element abstract, obiectiv și invariabil în aceeași categorie de acte juridice(ex. remiterea lucrului în contracele reale, intenția de liberalitate în contractele gratuite);

b) **scopul mediat**: constă în motivul determinant al încheierii actului juridic civil. Acest motiv se referă fie la însușirile unei prestații, fie la calitățile unei persoane.Este un element concret, subiectiv și variabil de la o categorie la alta de acte juridice civile.

De reținut!

Conform art. 1236 N.C.Civ. pentru a fi valabilă cauza actului juridic civil trebuie să îndeplinescă în mod cumulativ următoarele condiții:

1. Să existe;
2. Să fie licită;
3. Să fie morală;

1. Astfel, potrivit dispozițiilor legale, obligația fără cauză nu poate avea nici un efect. De asemenea, când lipsa cauzei se datorează lipsei de discernământ, ambele elemente ale cauzei, și anume atât scopul mediat cât și cel imediat, lipsesc.

2. Cea de-a doua condiție rezultă din dispozițiile legale potrivit cărora cauza este ilicită atunci când este contrară legii și ordinii publice. De asemenea, cauza este ilicită și în ipoteza fraudei la lege, deci atunci când actul juridic este doar mijlocul pentru a eluda aplicarea unei norme legale imperative.(art. 1237 N.C.Civ.). Cauza ilicită atrage nulitatea absolută a actului juridic dacă este comună ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau, după împrejurări, trebuia să o cunoască (art. 1238, alin (2) N.C.Civ.).

3. Potrivit art. 1236 alin (3) N.C.Civ., cauza este imorală când este contrară bunelor moravuri. Cauza imorală atrage nulitatea absolută a actului juridic dacă este comună ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau după împrejurări, trebuia să o cunoască (art. 1238 alin (2) N.C.Civ.).

⁵⁷ G.Boroi, *Op.cit.*, p. 179-180; E. Lupan, *Op.cit.*, p. 238-239 ; M.Muresan, P.Ciacli, *Op.cit.*, p.136-142

Importanța practică a stabilirii cauzei rezultă din aceea că, prin mijlocirea cauzei, părțile unui act juridic civil atribuie valoarea de motiv determinant ori de element esențial unei anumite împrejurări sau unui anumit aspect. De asemenea prin condițiile pe care trebuie să le întrunească, atât scopul cât și cauza actului juridic civil, constituie instrumentul juridic prin intermediul căruia se asigură restabilirea egalității, respectarea bunelor moravuri și concordanța actelor juridice civile cu ordinea publică.

FORMA ACTULUI JURIDIC CIVIL

De reținut!

Reprezintă *acea condiție care constă în modalitatea de exteriorizare a manifestării de voință cu intenția de a crea, modifica sau stinge un raport juridic civil concret*⁵⁸.

În sens larg prin forma actului juridic civil, se înțeleg condițiile de formă pe care trebuie să le îndeplinească un act juridic atât pentru validitatea lui (forma **ad validitatem**) cât și pentru proba existenței și conținutului actului (forma **ad probationem**) și pentru opozabilitatea actului respectiv față de terți.

În sens restrâns, prin forma actului juridic civil se înțelege modul în care se exteriorizează voința internă a părții(părților) actului juridic, adică modul în care se exprimă consimțământul.

De reținut!

Forma actului juridic civil, în sens restrâns, se supune regulii de drept, numită **principiul consensualismului**⁵⁹ care înseamnă că simpla manifestare de voință este nu numai necesară ci și suficientă pentru ca actul juridic civil să ia naștere în mod valabil, din punct de vedere al formei care îmbracă manifestarea de voință, făcută în scopul de a produce efecte juridice.

Altfel spus acest principiu poate fi definit ca fiind regula de drept potrivit căreia, pentru a produce efecte juridice, manifestarea de voință nu trebuie să îmbrace o formă

⁵⁸ G.Boroi, *Op.cit.*, p.183; E. Lupan, *Op.cit.*, p. 247 ; M.Muresan. P.Ciacli, *Op.cit.*, p. 142-144

⁵⁹ Ibidem

specială. Art. 1178 din N.C.Civ consacră acest fapt: contractul se încheie prin simplul acord de voințe al părților dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă.

De reținut!

Principala **clasificare** a condițiilor de formă, amintită anterior, este aceea **în funcție de consecințele juridice** ale nerespectării lor⁶⁰, astfel se disting :

1. forma cerută pentru valabilitatea actului juridic civil a cărei nerespectare atrage nulitatea actului, adică forma **ad validitatem sau ad solemnitatem**
2. forma cerută pentru probarea actului juridic civil a cărei nerespectare nu atrage nevalabilitatea actului ci imposibilitatea dovedirii cu un alt mijloc de probă, adică forma **ad probaționem**
3. forma cerută pentru opozabilitatea față de terți a cărei nerespectare nu atrage nevalabilitatea actului juridic civil ci doar inopozabilitatea lui. Cu alte cuvinte, terțele persoane sunt în drept să facă abstracție de conținutul unui act juridic care trebuia adus la cunoștința altor persoane.

Aceste trei condiții legate de forma actului juridic constituie excepții de la principiul consensualismului.

În funcție de sursa sau izvorul care cere o anumită formă se disting:

1. **forma legală**, adică forma impusă de legea civilă;
2. **forma voluntară** (convențională);

De reținut!

Forma ad-validitatem⁶¹

Motivele pentru care legiuitorul a legiferat **forma ad-validitatem**:

1. Prin respectarea acestor forme se realizează o atenționare a părților asupra importanței deosebite pe care o au anumite acte juridice pentru patrimoniul celui ori celor care le fac.

⁶⁰ Apud E. Lupan, **Op.cit.**, p. 250 sq

⁶¹ G.Boroi, **Op.cit.**, p. 184

Intră în această categorie de acte *contractul de ipotecă, contractul de donație sau contractul de vânzare-cumpărare* a unui teren.

2. Prin instituirea acestor forme s-a urmărit asigurarea libertății și certitudinii consimțământului, cum este cazul testamentului.

3. Prin instituirea acestor forme se asigură exercitarea unui control al societății prin intermediul organelor statului, asupra acelor acte care au o importanță juridică ce depășesc interesele părților.

Dintre caracterele juridice ale formei **ad-validitatem** reținem că:

- această formă este un element constitutiv al actului juridic civil;
- nerespectarea acestor forme atrage, în mod automat, nulitatea absolută a actului juridic civil în cauză;
- este incompatibilă cu manifestarea tacită de voință (presupune manifestarea expresă de voință)
- este exclusivă pentru același tip de act solemn, părțile neputând alege între mai multe forme, ea fiind, de regulă, solemnă;

Condiții pentru asigurarea acestei forme:

- întregul act trebuie să îmbrace forma cerută pentru validitatea sa;
- actul care se află în interdependență cu actul solemn trebuie să îmbrace și el forma specială;
- actul care determină ineficiența unui act solemn trebuie să îmbrace și el această formă specială, și anume să fie încheiat în aceeași formă solemnă;

Aplicații practice ale formei ad-validitatem:

- donația;
- ipoteca convențională;
- testamentul;

- actele juridice încheiate între vii, de înstrăinare a terenurilor (indiferent unde sunt situate acestea, fie că sunt intravilan fie că sunt extravilan).

De reținut!

Forma ad-probationem⁶²

Forma cerută **ad probationem** constă în întocmirea actului juridic civil în formă scrisă. Întocmirea actului în această formă poate fi impusă de lege sau stabilită de părți și se face în vederea probării actului juridic civil, fără ca lipsa acestei forme să conducă la nevalabilitatea actului, ci doar la imposibilitatea dovedirii acestuia prin alt mijloc de probă.

Caracteristici ale formei ad-probationem:

- este obligatorie și nu facultativă
- nerespectarea ei atrage sancțiunea imposibilității dovedirii actului juridic cu un alt mijloc de probă;
- reprezintă, ca și forma ad-validitatem, o excepție de la principiul consensualismului;
- se întemeiază, pe de-o parte, pe importanța anumitelor acte juridice civile și pe de altă parte pe avantajul practic pe care îl prezintă o asemenea formă
- nerespectarea acestor forme nu atrage nevalabilitatea actului ci decăderea din dreptul de a proba acel act.

Aplicații practice ale formei ad-probationem:

- contractul de închiriere al locuințelor;
- contractul de cesiune al drepturilor patrimoniale de autor;
- contractul de asigurare;

⁶² G.Boroi, *Op.cit.*, p. 187

De reținut!

Forma cerută pentru opozabilitatea față de terți⁶³

Presupune acele formalități care sunt necesare, potrivit legii, pentru a face actul juridic opozabil și persoanelor care nu au participat la încheierea lui, în scopul ocrotirii drepturilor ori intereselor lor. Cu alte cuvinte justificarea acestor forme se găsește în ideea de protecție a terților.

Caracteristici ale acestei forme:

- este obligatorie;
- prin nerespectarea acestor cerințe de formă actul respectiv va fi sancționat cu inopozabilitate - orice terț interesat va putea ignora efectele unui astfel de act juridic
- acest act juridic își va produce efectele între părțile contractante dar va fi ineficace față de terți astfel încât părțile vor fi într-o imposibilitate materială de a se prevala de drepturile izvorâte din acel act.

Aplicații ale formei cerute pentru opozabilitate față de terți:

- publicitatea imobiliară realizată prin sistemul cărților funciare;
- notificarea cesiunii de creanță;
- înscrierile în cartea funciară a contractelor de leasing.

3.Modalitățile actului juridic civil.

De reținut!

Prin modalități ale actului juridic civil înțelegem anumite elemente sau împrejurări viitoare, care influențează existența sau exercitarea drepturilor ce rezultă din actul juridic.

⁶³ Ibidem, E.Lupan, *Op.cit.*, p.253

În dreptul civil se disting trei modalități ale actului juridic civil: **termenul, condiția și sarcina.**

De reținut!

1. TERMENUL

Din punct de vedere juridic termenul este un eveniment viitor și sigur în ceea ce privește realizarea lui, termen până la care părțile, de comun acord, convin ca executarea obligațiilor lor civile fie să fie amânată, fie să înceteze sau să înceapă⁶⁴.

Din punct de vedere al efectelor sale termenul poate fi:

- **suspensiv**; termenul suspensiv este acel termen care amână începutul exercițiului dreptului subiectiv și a executării obligației corelative până la împlinirea lui. - art. 1412 alin (1) N.C.Civ. (ex: termenul la care trebuie restituită suma de bani împrumutată)
- **extinctiv**; termenul extinctiv este acel termen care amână stingerea exercițiului dreptului subiectiv și a executării obligației corelative până la împlinirea lui - art. 1412 alin (2) N.C.Civ. (ex: data morții credentierului în cazul contractului de întreținere)

CLASIFICARE:

I. În funcție de izvorul⁶⁵ lui termenul poate fi:

1. **Termen voluntar (convențional)** stabilit prin actul juridic civil de către o parte sau părți, și poate fi expres sau tacit.
2. **Termen legal (stabilit prin lege)** - face parte de drept din actul juridic civil.
3. **Termen judiciar sau termen de grație** este termenul acordat de către instanță, unui anumit debitor, în vederea îndeplinirii obligației sale.

⁶⁴ A se vedea și G.Boroi, *Op.cit.*, p.189; E. Lupan, *Op.cit.*, p.258 ; Gh. Beleiu, *Op.cit* ; L.Pop, *Op.cit.*, p.389-392; M.Muresan, P.Ciacli, *Op.cit.*, p. 142

⁶⁵ E. Lupan, *Op.cit.*, p. 259

II. În funcție de criteriul cunoașterii sau nu a datei îndeplinirii sale, termenul poate fi:

1. **Termen cert** - acel termen a cărui dată calendaristică de împlinire este cunoscută încă din momentul încheierii actului juridic
2. **Termen incert** - nu este cunoscută data calendaristică a împlinirii acestuia (ex. contractul de rentă viageră).

Termenul afectează întotdeauna executarea actului, dar nu și existența sa!

III. În funcție de persoana care beneficiază de termen:

1. **Termen stabilit în favoarea debitorului**, care reprezintă regula.
2. **Termen stabilit în favoarea creditorului** - precum e cazul depozitului în care de regulă termenul e stipulat în favoarea deponentului
3. **Termen stabilit atât în favoarea creditorului cât și în favoarea debitorului** – ex: termenul stipulat într-un contract de asigurare, termenul de restituire a sumei împrumutate într-un contract de împrumut de consumație cu titlu oneros.

De reținut!

2. CONDIȚIA

Din punct de vedere civil condiția este un eveniment viitor și nesigur ca realizare, de care depinde existența dreptului subiectiv civil și a obligației civile corelative⁶⁶.

La fel ca și termenul, conditia este un eveniment viitor, însă spre deosebire de acesta este nesigur ca realizare.

CLASIFICARE:

Din punctul de vedere al efectelor, condiția poate fi :

⁶⁶ A se vedea și G.Boroi, *Op.cit.*, p. 192; E. Lupan, *Op.cit.*, p.263 ; Gh. Beleiu, *Op.cit.*, 286; L.Pop, *Op.cit.*, p.385-389 ; M.Muresan, P.Ciacli, *Op.cit.*, p. 152-161

1. **Condiție suspensivă**-acel eveniment viitor și nesigur în privința realizării lui, eveniment de a cărei împlinire depinde însăși nașterea actului juridic. (ex: îți vând garsoniera mea dacă voi fi transferat în alt oraș)
2. **Condiție rezolutorie** – acea condiție de a cărei îndeplinire depinde desființarea actului juridic. (îți vând autoturismul meu, dar, dacă mă voi muta în provincie până la sfârșitul anului, vânzarea se desființează)

Din punct de vedere a legăturii de voință a părților de realizare sau nerealizare a evenimentului, avem:

1. **Condiția este cauzală**- atunci când realizarea evenimentului depinde de hazard, de întâmplare, fiind deci independentă de voința părților (ex: îți vând schiurile mele dacă până de Crăciun nu va ninge)
2. **Condiția este mixtă** –atunci când realizarea evenimentului depinde atât de voința uneia dintre părți cât și de voința unei persoane determinate (ex: mă oblig să îți vând garsoniera mea dacă până la sfârșitul anului mă voi căsători cu X)
3. **Condiția este potestativă**- dacă realizarea evenimentului depinde de voința uneia dintre părți. (îți donez imobilul dacă doresc)

Efectele condiției sunt generate de două principii:

- a) Condiția afectează existența drepturilor subiective civile și a obligațiilor civile corelative
- b) Condiția își produce efectele retroactiv în toate cazurile în care ea a fost îndeplinită.

De reținut!

3. SARCINA

Din punct de vedere civil sarcina este o obligație de a da, a face ori a nu face ceva, condiție impusă de dispunător (donator) gratificatului, în actele cu titlu gratuit (donații). Sarcina afectează numai liberalitățile⁶⁷.

CLASIFICARE:

⁶⁷ A se vedea și G.Boroi, *Op.cit.*, p. 199; E. Lupan, *Op.cit.*, p.269 ; Gh. Beleiu, *Op.cit.*, 297; M.Muresan, P.Ciacli, *Op.cit.*, p. 161-163

În funcție de persoana beneficiarului de sarcină, aceasta poate fi:

1. Sarcină în favoarea dispunătorului;
2. Sarcină în favoarea gratificatului;
3. Sarcină în favoarea unui terț;

În raport cu valabilitatea lor, sarcina nu trebuie să fie: sarcină imposibilă, ilicită sau imorală.

Din punct de vedere al efectelor, sarcina nu afectează valabilitatea actului juridic civil, ci doar eficacitatea acestuia. Neexecutarea sarcinii atrage ca sancțiune revocarea actului juridic cu titlu gratuit prin care a fost instituită obligația debitorului la executarea acesteia.

4. Efectele actului juridic civil

De reținut!

Prin **efectele actului juridic civil** înțelegem drepturile subiective civile și obligațiile Civile cărora actul juridic civil le dă naștere, pe care le modifică sau le stinge.

Determinarea efectelor actului juridic: constă în stabilirea ori fixarea drepturilor subiective și obligațiilor civile pe care le-a generat, modificat sau stins un astfel de act.

Reguli de determinare a efectelor actului juridic⁶⁸

Determinarea efectelor actului juridic presupune o fază prealabilă și obligatorie și anume aceea a **dovedirii actului juridic civil** și de asemenea **interpretarea clauzelor** unui astfel de act. Interpretarea unui act are ca și obiective **calificarea juridică a actului și stabilirea înțelesului unor clauze.**

⁶⁸ A se vedea : G.Boroi, **Op.cit.**, p. 202

Ca urmare a acestor clarificări se poate ajunge la una din următoarele concluzii, astfel:

1. –dacă este vorba de un act numit sau un act tipic acestuia i se vor aplica regulile prevăzute special pentru un astfel de act;
2. –dacă este un act nenumit sau act atipic acestuia i se vor aplica regulile generale privitoare la contractele - convenții și nu regulile de la actul numit cel mai apropiat;

De reținut!

Principalele reguli de interpretare a actului juridic civil⁶⁹

Art. 1266-1269 N.C.Civ și art. 1272 N.C.Civ. stabilesc anumite reguli referitoare la interpretarea contractelor, iar, în baza art. 1325 N.C.Civ, aceste reguli se aplică și în cazul interpretării actelor juridice civile unilaterale, cu excepția celor care prin ipoteză presupun un act juridic bilateral sau plurilateral.

Regulile de interpretare sunt următoarele:

- Contractele se interpretează după voința concordantă a părților, iar nu după sensul literal al termenilor.
- La stabilirea voinței concordante se va ține seama, între altele, de scopul contractului, de negocierile purtate de părți, de practicile statornicite între acestea și de comportamentul lor ulterior încheierii contractului.
- Clauzele se interpretează unele prin altele, dând fiecăreia înțelesul ce rezultă din ansamblul contractului.
- Clauzele susceptibile de mai multe înțelesuri se interpretează în sensul ce se potrivește cel mai bine naturii și obiectului contractului.
- Clauzele îndoielnice se interpretează ținând seama, între altele, de natura contractului, de împrejurările în care a fost încheiat, de interpretarea dată anterior de părți, de sensul atribuit în general clauzelor și expresiilor în domeniu și de uzanțe.

⁶⁹ A se vedea și L.Pop, *Op.cit.*, p. 63-66

- Clauzele se interpretează în sensul în care pot produce efecte, iar nu în acela în care nu ar putea produce niciunul.
- Contractul nu cuprinde decât lucrul asupra căruia părțile și-au propus a contracta, oricât de generali ar fi termenii folosiți.
- Clauzele destinate să exemplifice sau să înlăture orice îndoială asupra aplicării contractului la un caz particular nu îi restrâng aplicarea în alte cazuri care nu au fost expres prevăzute.
- Dacă, după aplicarea regulilor de interpretare, contractul rămâne neclar, acesta se interpretează în favoarea celui care se obligă.
- Stipulațiile înscrise în contractele de adeziune se interpretează împotriva celui care le-a propus.
- Contractul valabil încheiat obligă nu numai la ceea ce este expres stipulat, dar și la toate urmările pe care practicile statornicite între părți, uzanțele, legea sau echitatea le dau contractului, după natura lui.
- Clauzele obișnuite într-un contract se subînțeleg, deși nu sunt stipulate în mod expres.

De reținut!

Principiile efectelor actului juridic civil și excepțiile lor

Principiile efectelor actului juridic civil sunt acele reguli care stabilesc atât felul cum se produc aceste efecte cât și față de cine se produc ele.

Principiile care guvernează efectele actului juridic civil sunt⁷⁰:

- 1. Principiul forței obligatorii**
- 2. Principiul irevocabilității**
- 3. Principiul relativității**

1.Principiul forței obligatorii rezultă din prevederile art. 1270 alin. 1 N.C.Civ., potrivit căruia „contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante”, iar potrivit alin. 2 „contractul se modifică sau încetează numai prin acordul părților ori din cauze autorizate de lege.”

⁷⁰ A se vedea și E.Lupan, *Op.cit.*, p.272 sqq; G.Boroi, *Op.cit.*, p.204 sqq ; L.Pop, *Op.cit.*, p.59 sqq ; M.Muresan, P.Ciacli, *Op.cit.*, p. 163 sqq

Deci, potrivit acestor prevederi, actul juridic civil este obligatoriu iar nu facultativ.

De reținut!

Acest principiu are la bază două cerințe:

1. necesitatea asigurării stabilității și siguranței raporturilor juridice generate de actele juridice civile;
2. imperativul moral al respectării cuvântului dat.

Excepții de la principiul forței obligatorii a actului juridic civil sunt situații în care efectele nu se produc așa cum au dorit părțile la încheierea actului, situații care sunt independente de voința acestora, efectele fiind fie mai restrânse, fie mai întinse decât cele stabilite inițial.

Cazuri de restrângere a forței obligatorii sunt prezente în situația în care actele juridice încetează înainte de termen datorită dispariției unui element al său cum ar fi :

- ✓ *încetarea contractelor de mandat din cauza morții, interdicției, insolubilității și falimentul mandatului ori mandatarului.-art. 2030 lit. c) N.C.Civ*
- ✓ *contractul de locațiune sau închiriere încetează ca urmare a faptului că obiectul contractului fie a dispărut în totalitate, fie a devenit imposibil de folosit.- art. 1818 alin (1) N.C.Civ.*
- ✓ *Încetarea contractului de închiriere a locuinței în termen de 30 de zile de la data înregistrării decesului chiriașului- art. 1834 alin (1) N.C.Civ*
- ✓ *încetarea contractului de arendare prin decesul, incapacitatea sau falimentul arendașului- art. 1850 N.C.Civ*

Cazuri de extindere a forței obligatorii:

- ✓ *Prerogarea(prelungirea) efectelor anumitor acte juridice prin efectul legii, peste termenul convenit de părți*

- ✓ *Prelungirea efectelor actului juridic cu executare succesivă datorită suspendării temporare a executării acestuia, pe tot timpul cât durează cauza de suspendare*

De reținut!

2.Principiul irevocabilității rezultă din prevederile art. 1270 alin (2) N.C.Civ. potrivit căreia convențiile nu pot fi revocate prin voința unilaterală, ci numai prin acordul părților.

Irevocabilitatea este atât o consecință cât și o garanție a principiului forței obligatorii a actului juridic civil.

Excepții de la principiul irevocabilității - sunt diferite din punct de vedere a consecințelor juridice, **excepții** existând atât în categoria actelor bilaterale cât și în categoria actelor unilaterale.

În categoria actelor bilaterale: ex:

- ✓ orice donație între soți, în timpul căsătoriei este revocabilă; -art. 1031 N.C.Civ
- ✓ în situația în care contractul de locațiune a fost fără termen, concediul sau denunțarea (concediu = denunțare) trebuie să se dea de la o parte contractantă la alta, cu respectarea termenelor stabilite, potrivit obiceiurilor locului.

În categoria actelor unilaterale:ex.

- ✓ testamentul este, esențialmente, revocabil, de asemenea , poate avea loc retractarea renunțării la moștenire, care își găsește sursa în dispozițiile legale, potrivit cărora în tot timpul în care prescripția dreptului de a accepta succesiunea nu este dobândită în contra moștenitorilor ce au renunțat, ei au posibilitatea de a accepta succesiunea cu condiția ca aceasta să nu fi fost acceptată de alți moștenitori.- art. 1034 N.C.Civ.

- ✓ oferta poate fi revocată până în momentul ajungerii ei la destinatar
- ✓ consimțământul părinților, sau după caz al părintelui, exprimat la adopția copilului poate fi revocat în termen de 30 de zile de la data întocmirii înscrisului autentic prin care acesta a fost exprimat. –art. 466 alin (2) N.C.Civ.

De reținut!

3. Principiul relativității rezultă din prevederile art. 1280 N.C.Civ., potrivit căruia „contractul produce efecte numai între părți, dacă prin lege nu se prevede altfel”⁷¹

Potrivit prevederilor acestui principiu reiese că actul juridic bilateral dă naștere la drepturi și obligații numai în favoarea și respectiv sarcina părților care l-au încheiat, iar actul unilateral îl obligă doar pe autorul său.

Acest principiu își găsește justificarea în însăși natura volițională a actului juridic civil pentru că așa cum este firesc ca cineva să devină debitor sau creditor prin manifestarea lui de voință, tot așa de firesc este ca nimeni să nu devină, fără voința sa, debitor și, în principiu, creditor, în caz contrar aducându-se atingere libertății persoanei.

Înțelegerea conținutului principiului relativității ca și a excepțiilor acestuia presupune precizarea noțiunilor sau a termenilor de *parte(părțile actului juridic)* ,*succesorii în drepturi ai părților sau avânzii-cauză* și *terți*.

De reținut!

Prin parte (părțile actului juridic) - se înțelege *persoana care încheie actul juridic civil, fie personal, fie prin reprezentare și în patrimoniul ori persoana căruia se produc efectele actului juridic civil, deoarece a exprimat un interes personal în acel act.*

ex. Contractul de vânzare - cumpărare încheiat între A și B - fiecare este **parte** a contractului atât vânzătorul cât și cumpărătorul, **având - cauză** este persoana care, deși nu a participat la încheierea actului juridic civil, totuși suportă efectele acestuia dată fiind legătura juridică cu părțile actului.

⁷¹ A se vedea și L.Pop, **Op.cit**, p.98-105

De reținut!

Succesorii în drepturi ai părților sau avânzii cauză sunt acei terți față de care se produc totuși efectele actului juridic, deși nu și-au dat consimțământul la încheierea lui datorită legăturii sau raportului în care se află cu părțile.

Există trei categorii de **avânzi-cauză**:

1. **succesori universali și succesori cu titlu universal**; succesorul universal este acea persoană care dobândește un patrimoniu, adică o universalitate: ex: moștenitorul legal unic; succesorul cu titlu universal este acea persoană care dobândește o fracțiune dintr-un patrimoniu: ex: moștenitorii legali
2. **succesori cu titlu particular**; este acea persoană care dobândește un anumit drept subiectiv, privit individual: spre exemplu cumpărătorul unui bun
3. **creditori chirografari** (creditori fără garanții) - sunt creditorii care nu au o garanție reală care să le asigure realizarea creanței pe care o au împotriva debitorului, ci numai un drept de gaj general asupra bunurilor prezente și viitoare ale debitorului lor, aceste bunuri servind drept garanție comună a creditorilor.

Calitatea succesorului universal și cu titlu universal de a fi avânzi-cauză constă în aceea că actul juridic, încheiat de autorul lor, își produce efectele și față de ei. Acești succesori sunt continuatorii personalității autorului lor, preiau drepturile și obligațiile autorului lor, devenind astfel creditori și debitori.

Terții sunt acele persoane care n-au participat la încheierea actului juridic.

De reținut!

Excepții de la principiul relativității sunt acele situații juridice în care actul juridic civil produce efecte și față de alte persoane decât părțile, prin voința părților actului.

Sunt excepții de la principiul relativității:

1. Promisiunea pentru altul sau convenția de porte-fort⁷² este un contract sau o clauză într-un contract prin care o persoană, debitorul, se obligă față de creditor, să obțină consimțământul unei terțe persoane de a încheia un contract sau a ratifica un contract deja încheiat.

2. Simulația⁷³ este o operațiune juridică complexă care constă în încheierea și existența concomitentă între aceleași părți contractante, a două acte: unul aparent sau public, prin care se crează o situație juridică aparentă, contrară realității; altul secret care dă naștere situației juridice reale dintre părți, anihilând sau modificând efectele produse în aparență în temeiul actului public. Simulația se poate realiza prin trei procedee: **fictivitate, deghizare, interpunere de persoane.**

- **Prin fictivitate** adică **actul aparent sau public este fictiv** - *actul public e încheiat numai de formă, fiind contrazis de actul secret, numit și contraînscris;*
- **Prin deghizare** adică **actul public deghizează actul secret** - *în situația în care în actul public se indică un anumit act (ex. vânzare-cumpărare) pe când în actul secret se arată adevăratul act ce s-a încheiat între părți (ex. donația).*
- **Prin interpunere de persoane** - *când numai prin actul secret se determină persoanele, altele decât cele din actul public, fie ambele persoane, fie numai una.*

3. Reprezentarea este procedeu juridic prin care o persoană (reprezentant) încheie un act juridic în numele ei și pe seama altei persoane (reprezentat) în așa fel încât efectele actului se produc direct și nemijlocit în persoana reprezentatului.

Reprezentarea este de două feluri : **convențională** - *generată de contractul de mandat și reprezentare legală* - *aceea care izvorăște din lege, în sensul că reprezentantul are dreptul de a reprezenta în baza unui text de lege;*

Autoevaluare:

⁷² L.Pop, **Op.cit**, p.108 sqq

⁷³ Ibidem, p.120 sqq

1. *Definiți actul juridic civil.*
2. *Clasificați actele juridice civile după criteriul modului de executare!*
3. *Clasificați actele juridice civile după criteriul raportul care exista între ele!*
4. *Clasificați actele juridice civile după criteriul legătura lor cu modalitățile!*
5. *Clasificați actele juridice civile după criteriul momentul cand urmeaza a-si produce efectele!*
6. *Clasificați actele juridice civile în functie de importanța acestora!*
7. *Clasificați actele juridice civile în functie de felul si natura efectelor!*
8. *Clasificați actele juridice civile în funcție de scopul lor!*
9. *Care sunt condițiile de valabilitate a actului juridic civil?*
10. *Care sunt modalitățile ale actului juridic civil!*
11. *Definiți și clasificați termenul!*
12. *Definiți cauza!*
13. *Definiți și clasificați sarcina!*
14. *Explicați noțiunea de cauza actului juridic civil!*
15. *Explicați noțiunea de obiect al actului juridic și precizați condițiile pe care trebuie să le îndeplineasca!*
16. *Explicați eroarea, dolul sau viclenia!*
17. *Definiți consimțământul și precizați condițiile pentru valabilitatea acestuia!*
18. *Definiți capacitatea a încheia acte juridice civile!*
19. *Precizați și explicați cele trei categorii de avânzi-cauză!*
20. *Precizați conținutului principiului relativității și excepțiile acestuia!*
21. *Explicați principiul irevocabilității!*
22. *Principiul forței obligatorii și excepțiile acestuia.*
23. *Precizați principalele reguli de interpretare a actului juridic civil*

**Secvența III: Nulitatea actului juridic civil. Probele. Prescripția
extinctivă.**

I. Cuprinsul secvenței

- 1 Nulitatea actului juridic civil.
- 2 Prescripția extinctivă

II. Obiectivele secvenței

- Să definească nulitatea actului juridic civil și funcțiile acesteia.
- Să clasifice nulitatea actului juridic civil, realizând diferențierea felurilor nulității.
- Să explice funcțiile nulității actului juridic civil.
- Să cunoască și să explice efectele nulității.
- Să explice regimul probelor ca dovezi ale drepturilor civile.
- Să explice noțiunea de prescripție extinctivă.

III. Cuvinte cheie

Nulitatea actului juridic civil, funcțiile nulității, clasificarea nulității, nulitate absolute, nulitate relativă, nulitate totală, nulitate parțială, nulitate de fond, nulitate de formă, cauzele nulității, efectele nulității, principiile efectelor nulității, probele-dovada drepturilor civile.

I. Nulitatea actului juridic civil;

De reținut!

Definiție: Nulitatea este sancțiunea civilă care desfințează, cu efect retroactiv, efectele unui act juridic încheiat cu încălcarea dispozițiilor legale privitoare la condițiile sale de validitate⁷⁴.

Funcțiile nulității: Ca sancțiune juridică civilă nulitatea îndeplinește mai multe funcții:

1. **Funcție preventivă**- efectul inhibitoriu pe care îl exercită asupra subiectelor de drept civil tentate să încheie acte juridice civile cu nerespectarea condițiilor sale de valabilitate; părțile, știind că un act, încheiat cu încălcarea legii privind valabilitatea sa, va fi lipsit de efecte, sunt, astfel, preocupate să-l încheie cu respectarea tuturor condițiilor legale de valabilitate.
2. **Funcție sancționatorie**- intervine în situația în care funcția preventivă nu și-a dovedit eficiența , înlătură efectele contrare legii.
3. **Funcția de mijloc de garanție a realizării principiului legalității**, asigurând, pe de o parte, restabilirea ordinii de drept încălcate, iar pe de altă parte repararea prejudiciului cauzat.

Nulitatea apare ca un mijloc juridic de asigurare a respectării ordinii publice și a bunelor moravuri.

Criterii de clasificare ale nulității⁷⁵

De reținut!

Nulitățile se clasifică în funcție de mai multe criterii, astfel:

⁷⁴ A se vedea și E.Lupan, *Op.cit.*, p.284 sqq; G.Boroi, *Op.cit.*, p.221 sqq

⁷⁵ E.Lupan, *Op.cit.*, p.292

1. După natura interesului ocrotit prin norma juridică încălcată la încheierea actului juridic civil nulitatea poate fi conform art. 1246 alin (2) N.C.Civ:

a) nulitate absolută

b) nulitate relativă

De reținut!

Nulitatea absolută- este acea cauză de ineficacitate care intervine, atunci când cu ocazia încheierii unui act juridic s-au încălcat dispoziții imperative de ordine publică sau o dispoziție legală care ocrotește un interes precumpănitor public, general art. 1247 alin (1) N.C.Civ;

Nulitatea relativă- este acea cauză de ineficacitate care sancționează nerespectarea, la încheierea actului juridic civil, a unei norme juridice care ocrotește un interes particular, individual art. 1248 alin (1) N.C.Civ.

2. După întinderea efectelor nulității, nulitatea poate fi:

a). nulitate totală

b). nulitate parțială

De reținut!

Nulitatea parțială- este acea nulitate care desființează numai o parte din efectele actului juridic civil, celelalte efecte producându-se întrucât nu contravin legii. (REGULA)

Nulitate totală- este acea nulitate care desființează în întregime actul juridic civil. (EXCEPȚIA)

În sistemul nostru de drept nulitatea parțială este regula iar nulitatea totală este excepția

3. După modul de consacrare legislativă, nulitatea poate fi:

- a) nulitate expresă (textuală sau explicită)
- b) nulitate virtuală (implicită sau tacită)

De reținut!

Nulitatea expresă-este acea nulitate prevăzută ca atare, expres într-o dispoziție legală; marea majoritate a nulităților sunt prevăzute expres de legea civilă.

Nulitatea virtuală-este acea nulitate care nu este prevăzută expres în textul de lege, dar rezultă din modul în care este reglementată o anumită condiție de validitate a actului juridic civil **art. 1253 N.C.Civ.**

4. După felul condiției de validitate încălcate la încheierea actului juridic civil, nulitatea poate fi:

- a) nulitate de fond
- b) nulitate de formă

De reținut!

Nulitatea de fond-este acea nulitate care sancționează nerespectarea reglementărilor legale privitoare la condițiile de fond ale actului juridic civil, adică cele care reglementează capacitatea, consimțământul, obiectul și cauza.

Nulitatea de formă-este acea cauză de ineficacitate care sancționează nerespectarea condițiilor de formă cerute pentru valabilitatea actului juridic civil.

Cauzele nulității absolute:

Potrivit art. 1250 N.C.Civ., „contractul este lovit de nulitate absolută în cazurile anume prevăzute de lege, precum și atunci când rezultă neîndoiește din lege că interesul ocrotit este unul general”

1. încălcarea regulilor privind capacitatea civilă a persoanelor ca urmare a nerespectării unei incapacități speciale, impuse pentru ocrotirea unui interes de ordine publică, pe de-o parte, iar, pe de altă parte, lipsa capacității de folosință a persoanei juridice și nerespectarea principiului specialității capacității de folosință.
2. lipsa unui element structural (capacitate, consimțământ, obiect, cauză)
3. nevalabilitatea obiectului actului juridic civil, lipsa cauzei sau imoralitatea acesteia, nerespectarea formei cerute ad-validitate, lipsa ori nevaliditatea autorizației administrative, încălcarea ordinii publice sau fraudarea legii.

Cauzele nulității relative: nulitatea este relativă atunci când:

1. Consimțământul a fost viciat prin eroare, dol, violență, leziune;
2. A lipsit capacitatea de exercițiu, ori aceasta a fost restrânsă;
3. Lipsa discernământului în momentul încheierii actului juridic civil art. 1205 N.C.Civ
4. S-a încălcat o prohibiție instituită de lege în scop de ocrotire.

Regimul juridic al nulității⁷⁶

Regimul juridic reprezintă regulile cărora este supusă nulitatea absolută sau cea relativă

Regimul juridic al nulității absolute diferă de regimul juridic al nulității relative sub trei aspecte:

1. Din punct de vedere al persoanei îndreptățite să invoce nulitatea
 2. Din punct de vedere al timpului în care poate fi invocată nulitatea
 3. Din punct de vedere al faptului dacă ea poate sau nu să fie acoperită prin confirmare,
- astfel:

⁷⁶ Apud. G. Boroi, **Op.cit.**, p.233 sqq

1. În timp ce **nulitatea absolută** poate fi invocată de orice persoană interesată, **nulitatea relativă** poate fi invocată numai de către persoana ocrotită prin dispoziția legală încălcată la încheierea actului, fie personal, fie de către reprezentantul său legal;

2. În timp ce **nulitatea absolută** poate fi invocată oricând, fie pe cale de excepție, fie pe cale de acțiune, **nulitatea relativă** nu poate fi invocată decât în interiorul termenului legal de prescripție, acțiunea în anulare fiind prescriptibilă în termenul general de prescripție de 3 ani;

3. În timp ce **nulitatea absolută** nu poate fi, în principiu, acoperită prin confirmarea actului, **nulitatea relativă** poate fi acoperită prin confirmarea actului de către cel îndreptățit a cere anularea lui, fie în mod expres fie chiar în mod tacit;

Efectele nulității

De reținut! Definiție: *Toate consecințele juridice ale aplicării sancțiunii juridice a nulității. Constă în desființarea raportului juridic generat de actul juridic lovit de nulitate și prin acesta restabilirea ordinii de drept. Efectele nulității unui act juridic sunt aceleași indiferent dacă este vorba de o nulitate absolută sau de o nulitate relativă⁷⁷.*

Ca urmare a efectelor nulității se pot distinge următoarele ipoteze, astfel:

1. -dacă actul nu a fost executat încă și deci nu a produs efecte juridice, sancțiunea nulității va face ca actul să nu mai poată produce efectele în vederea cărora a fost încheiat.

⁷⁷ Ibidem, p.241

2. **-dacă actul a fost executat în totul sau parțial** până a intervenit sancțiunea nulității, atunci părțile vor fi obligate să-și restituie reciproc prestațiile săvârșite și primite în temeiul actului lovit de nulitate;

3. **—dacă actul a fost deja executat iar dobânditorul de drepturi le-a transmis la rândul său unor terți subdobânditori** - efectele nulității presupun, în principiu, desființarea actului, restituirea prestațiilor efectuate în temeiul actului anulat și desființarea actului subsecvent.

Principii ale efectelor nulității

Principiile efectelor nulității sunt⁷⁸:

- 1. Principiul retroactivității efectelor nulității**
- 2. Principiul repunerii părților în situația anterioară**
- 3. Principiul anulării nu numai a actului inițial ci și a actului subsecvent**

1. Principiul retroactivității efectelor nulității actului juridic civil⁷⁹. Nulitatea desființează actul juridic civil încheiat cu încălcarea cerințelor de validitate prevăzute de lege, cu efect retroactiv din chiar momentul încheierii actului, ca și când acesta nici nu ar fi fost încheiat.

Acest principiu este consacrat de art. 1254 alin (1) N.C.Civ, potrivit căruia: „contractul lovit de nulitate absolută sau anulat este considerat a nu fi fost niciodată încheiat”

De la principiul retroactivității efectelor nulității există și unele **excepții**, adică situații în care unele efecte ale actului juridic lovit de nulitate sunt menținute: este vorba de contractele cu executare succesivă în timp în cazul cărora constatarea sau pronunțarea nulității produce efecte numai pentru viitor, datorită caracterului, uneori, ireversibil al prestațiilor deja executate- ex. contractul de închiriere (nu ai cum să restitui prestațiile executate); de asemenea, păstrarea fructelor culese anterior anulării unui act, păstrare care operează doar în privința posesorului de bună credință, cazul copiilor dintr-o căsătorie anulată(anularea căsătoriei nu produce nici un efect asupra copiilor);

⁷⁸ G.Boroi, *Op.cit.*, p.241

⁷⁹ Ibidem, p.242-243

2. Principiul repunerii părților în situația anterioară este regula de drept potrivit căreia tot ceea ce s-a executat în baza unui act lovit de nulitate trebuie restituit astfel încât părțile raportului juridic să ajungă în situația în care se aflau înainte de încheierea actului, ca și când nu ar fi încheiat niciodată actul nevalabil⁸⁰.

Acest principiu este consacrat de art. 1254 alin (3) N.C.Civ. care prevede că: „în cazul în care contractul este desființat, fiecare parte trebuie să restituie celeilalte, în natură sau prin echivalent, prestațiile primite, potrivit prevederilor art. 1639-1647, chiar dacă acestea au fost executate succesiv sau au avut un caracter continuu”

Și de la acest principiu există unele **excepții** :

1. Este vorba de posesorul de bună credință a unui bun frugifer care păstrează pentru sine fructele culese chiar dacă el trebuie să restituie bunul însuși;

2. Cazul incapabilului care este ținut să restituie prestațiile primite numai în măsura îmbogățirii sale;

3. Nimănui nu-i este îngăduit să se prevaleze de propria incorectitudine ori imoralitate, pentru a obține protecția unui drept, adică situația în care acțiunea reclamantului în restituirea prestației nu este admisibilă în situația în care acesta a urmărit un scop vădit imoral la încheierea actului.

3. Principiul anulării nu numai a actului inițial ci și a actului subsecvent ,derivă din primele două principii; potrivit acestui principiu, din moment ce s-a desființat actul juridic prin care cineva a dobândit un bun este normal să se desființeze și actele juridice ulterioare prin care acest aparent dobânditor a dispus de acel bun⁸¹;

Principiul este consacrat de art. 1254 alin (2) N.C.Civ care prevede că: „desființarea contractului atrage, în condițiile legii, și desființarea actelor subsecvente încheiate în baza lui”

⁸⁰ Ibidem, p. 244-245

⁸¹ Ibidem, p.246-247

Excepții de la principiul desființării actului(actelor) subsecvent:

1. Cel care a intrat în posesia unui bun mobil cu bună-credință devine proprietar al bunului și nu mai poate fi obligat la restituirea acestuia;
2. De asemenea nu se desființează nici actele subsecvente de conservare și de administrare
3. Tot astfel se păstrează și actele de dispoziție încheiate cu titlu oneros cu un subdobânditor de bună-credință.

II. Probele-dovada drepturilor civile

II.1. Probele-notiune.

De reținut!

Într-un sens mai larg, prin probă înțelegem fie acțiunea de stabilire a existenței sau inexistenței unui anumit raport juridic, fie mijlocul prin care se poate stabili raportul juridic ce trebuie dovedit, fie rezultatul obținut prin folosirea mijloacelor de probă, adică măsura în care acestea au reușit să formeze convingerea judecătorului cu privire la existența sau inexistența raportului juridic dedus judecății.

De reținut!

Într-un sens mai restrâns, noțiunea de probă este utilizată în două accepțiuni:

- Într-o prima accepțiune ca **mijloc de probă** – adică mijlocul prevăzut de lege prin care se poate dovedi un raport juridic. În acest sens legea prevede că dovada se poate face prin **înscrișuri, martori, prezumții și mărturisirea uneie din părți** precum și prin **expertiză și cercetarea la fața locului**, la toate acestea urmând a se mai adăuga și probele materiale.
- Într-o a doua accepțiune ca **fapt probator**- adică un fapt material care odată dovedit print-un mijloc de probă, este folosit, la rândul său, pentru a dovedi un alt fapt material, determinant în soluționarea pricinii. În acest context, distingem între **fapte**

principale care constituie raportul juridic dedus judecății și care trebuie dovedite și **fapte probatorii**, care nu constituie raportul litigios, dar care contribuie la dovedirea existenței sau inexistenței acestuia.

Probele sunt indispensabile pentru stabilirea situației de fapt. Părțile trebuie să dovedească afirmațiile pe care la fac cu privire la pretențiile formulate și la apărările împotriva acestor pretenții, iar judecătorul va își va forma convingerea și va pronunța hotărârea pe baza probelor care s-au administrat în cauză.

Menționăm că în materia probelor, sunt în continuare aplicabile dispozițiile prevăzute de vechiul Cod Civil până la intrarea în vigoare a Noului Cod de Procedură Civilă. Astfel, potrivit art. 230 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil „La data intrării în vigoare a Codului civil **se abrogă:** a) Codicele civil (sau Codul civil din 1864)**cu excepția** dispozițiilor art. **1169-1174 și 1176-1206**, care se abrogă la data intrării în vigoare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă;.. Acest lucru se datorează faptului că s-a considerat ca este mai potrivit ca materia probelor sa fie reglementata de codul de procedura civila si sa se renunte la reglementarea duala, intrucat probele apartin procedurii si nu dreptului material.

De reținut!

II.2. Obiectul probei

Obiectul probei este constituit din acele împrejurari, acte sau fapte juridice generatoare de drepturi si obligatii, sau altfel spus, care au dus la crearea, modificarea sau stingerea unui raport juridic, ori care au determinat ineficacitatea sa, dând dreptul de a cere anularea, rezoluțiunea, rezilierea actului juridic etc.

Obiectul probei⁸² prezintă anumite particularități:

1. **Norma de drept civil nu constituie un obiect al probei deoarece legea se prezumă a fi cunoscută și nimeni nu poate invoca în apărarea sa necunoașterea legii;**

⁸² Ibidem, p.88-89

2. **Faptele negative nedefinite nu pot forma obiect al probei nefiind posibilă dovedirea lor ca atare**, spre exemplu este aproape imposibil de dovedit că o anumită persoană nu a fost niciodată într-o anumită localitate, situația fiind altfel dacă se urmărește dovedirea faptului că acea persoană nu a fost în acea localitate la o anumită dată, la care se pretinde că a săvârșit un accident de circulație, prin dovedirea faptului pozitiv că la data respectivă se află într-o altă localitate. Prin urmare, **un fapt negativ determinat constituie obiect al probei, acesta putându-se dovedi prin probarea faptelor pozitive contrare** (de exemplu, moștenitorii subsecvenți în clasă trebuie să dovedească, pentru a culege moștenirea, că moștenitorii din clasa superioară nu au acceptat-o; de asemenea, într-o cerere în tăgăduirea paternității se tinde a se dovedi un fapt negativ și anume că a fost imposibilitate de coabitare sau de concepție – prin dovedirea unor fapte pozitive etc.);

3. Nu trebuie probate nici faptele de notorietate si cele necontestate.

Sunt fapte necontestate acele fapte asupra existenței cărora toate părțile din proces sunt de acord. Ele nu au forță probantă deosebită, judecătorul având posibilitatea de a se convinge, pe bază de probe, de realitatea sau de fictivitatea lor.

Sunt fapte de notorietate acele fapte care sunt cunoscute de un mare număr de persoane, părțile urmând a fi dispensate de a mai administra probe pentru dovedirea lor.

O altă clasificare a faptelor juridice lato sensu ce pot forma obiectul probei are în vedere existența:

- **faptelor generatoare de drepturi și obligații** – spre exemplu contractul, îmbogățirea fără justă cauză etc.
- **faptelor modificatoare de drepturi și obligații** – spre exemplu cesiunea de creanță, subrogația, reorganizarea persoanelor juridice etc.
- **faptelor extinctive de drepturi și obligații** – spre exemplu plata, compensația, remiterea de datorie cu consimțământul creditorului etc
- **fapte de ineficacitate**- spre exemplu vicierea consimțământului uneia dintre părți la încheierea actului juridic, lipsa capacității de exercițiu, neexecutarea obligației contractuale asumate etc.

De reținut!

II.3. Sarcina probei⁸³

Potrivit art. 1169 din vechiul Cod Civil cel ce face o propunere în fața instanței trebuie să o dovedească. Această dispoziție legală se va regăsi și în Noul Cod de Procedură Civilă: potrivit art. 243 NCPC „Cel care face o susținere în cursul procesului trebuie să o dovedească, în afară de cazurile anume prevăzute de lege”. Cum prima propunere se face prin însuși cererea de chemare în judecată, prin care se stabilește obiectul litigiului, înseamnă că întâiul îndatorat la dovada probelor este reclamantul. Din momentul în care reclamantul a dovedit actul sau faptul juridic din care dreptul său s-a născut, sarcina probei revine paratului. Există însă situații în care pârâtul este obligat să preia inițiativa probei, spre exemplu în cazul invocării unor excepții procesuale.

Ca o concluzie generală, se poate spune că partea care pretinde un fapt nou, contrar poziției dobândite de adversar, trebuie să îl dovedească.

De reținut!

II.4. Condiții de admisibilitate a probei:

Pentru ca o anumită probă să fie încuviințată de instanță, adică să fie admisibilă, aceasta trebuie să îndeplinească următoarele condiții⁸⁴:

1. **Proba să nu fie oprită de legea materială sau procesuală;** de exemplu în cazul unei hotărâri judecătorești definitive nu se poate admite dovada că aceasta nu ar exprima adevărul pentru că în acest fel s-ar răsturna prezumția legală absolută a autorității lucrului judecat.

2. **Proba să fie verosimilă,** adică prin proba respectivă să nu se încerce dovedirea unor fapte contrare legilor naturii, a unor fapte imposibile.

3. **Proba să fie utilă** adică prin proba respectivă să nu se încerce dovedirea unor fapte evidente, care sunt prezumate absolut de lege.

⁸³ Ibidem, p.90-91

⁸⁴ Ibidem, p.93

4. **Proba să fie pertinentă**, adica prin proba respectiva sa se dovedeasca existenta unor fapte care au legatura cu obiectul litigiului.

5. **Proba să fie concludentă**, adica sa fie destinata a contribui la solutionarea litigiului.

De reținut!

II.5. Mijloace de proba

Proba se poate face prin inscrisuri, prin martori, prin prezumtii si prin marturisirea uneia din parti, potrivit prevederilor art. 1170 C. civ., iar potrivit prevederilor Codului de procedura civila, expertiza si cercetarea la fata locului sunt tot mijloace de proba. Aceste mijloace de probă vor fi reglementate și în Noul Cod de Procedură Civilă, astfel potrivit art. 244 NCPC „Dovada unui act juridic sau a unui fapt se poate face prin înscrisuri, martori, prezumții, mărturisirea uneia dintre părți, făcută din proprie inițiativă sau obținută la interogatoriu, prin exeptriză, prin mijloacele materiale de probă, prin cercetarea la fața locului sau prin orice alte mijloace prevăzute de lege.”

I.Din categoria mijloacelor de probă, o primă categorie este cea a **înscrișurilor**⁸⁵. Prin înscris se înțelege consemnarea de date despre acte și fapte juridice cu un mijloc adecvat și pe un anumit suport material.

Inscrisurile se clasifica in :

- Inscrisuri **preconstituite** adica acele inscristuri întocmite special pentru a servi ca probe
- Inscrisuri **nepreconstituite** adica acele inscristuri care nu au fost întocmite pentru a servi ca probe dar care pot fi folosite ca mijloace de proba
- Inscrisuri **semnate**, adica acele inscristuri care contin semnatura partilor, cum sunt inscristurile autentice
- Inscrisuri **nesemnate**, de exemplu biletele, registrele comerciale, tichetele
- Inscrisuri **primordiale** sunt acele inscristuri care se întocmesc pentru a servi ca proba cu ocazia încheierii unui act juridic sau a constatarii unui fapt juridic
- Inscrisuri **recognitive** adica acele inscristuri care se întocmesc pentru a înlocui un inscrist pierdut

⁸⁵ Ibidem, p.95 sqq

- Inscrisuri **confirmative** adica acele inscristuri care se intocmesc cu ocazia confirmarii unui act juridic anulabi
- Inscrisurile **autentice** adica acele inscristuri care s-au făcut cu respectarea solemnităților prevăzute de lege de către un funcționar public care are dreptul de a-și desfășura activitatea în acel loc.

Principalele categorii de înscrisuri autentice sunt: inscristurile notariale, hotărârile organelor jurisdicționale, actele de stare civilă (certificate de naștere, de casătorie, de deces).

Consecințele juridice ale unui înscris autentic:

1. In ceea ce privește mențiunile ce reprezintă constatări personale ale agentului care instrumentează respectivul înscris, făcut cu propriile simțuri, acestea fac dovada deplină, acestea putand fi combătute numai prin procedura înscrierii în fals;

2. Mențiunile ce privesc declarațiile părților făcute în fața agentului care instrumentează înscrisul, dar care nu poate fi verificat de acesta, fac dovada până la proba contrarie;

3. De asemenea mențiunile străine de obiectul înscrisului pot avea valoarea unui început de probă scrisă.

Inscristurile **sub semnătură privată**, adica acele inscristuri care sunt semnate de partea sau partile de la care provin.

Este considerata semnatura numai aceea ce se execută cu mâna autorului; nu îndeplinește această cerință “semnătura” dactilografiată. Nu se cere ca semnătura să conțină întregul nume al persoanei fiind suficientă executarea acesteia potrivit obișnuinței persoanei. Întotdeauna semnătura trebuie aplicată pe continutul unui act încât să rezulte că autorul ei își însușește întregul conținut al inscristului.

De reținut!

Reguli speciale de valabilitate pentru înscrisurile sub semnătură privată care cuprind conventii:

1. Mențiunea multiplului exemplar, adică fiecare exemplar trebuie să conțină mențiunea despre numărul de exemplare originale întocmite. De exp. **testamentul olograf** este tot un înscris sub semnătură privată și pentru a fi valabil trebuie să fie scris, datat și semnat de mână testatorului.

2. Mențiunea „bun și aprobat pentru”, mențiune care trebuie scrisă în întregime de mână celui care se obligă. Această condiție trebuie îndeplinită atunci când prin înscrisul sub semnătură privată se constată o obligație unilaterală a uneia dintre părți. Mențiunea trebuie scrisă în întregime de mână celui care se obligă și trebuie urmată de indicarea în cifre și litere a sumei la care acesta se obligă.

Înscrisurile sub semnătură privată au o forță probantă mai redusă decât înscrisurile autentice, ele având efecte doar între părți;

De reținut!

II. Un alt mijloc de probă este **mărturia (declarație de martor sau depozitie)**⁸⁶, adică relatarea orală făcută de martor în fața instanței de judecată cu privire la acte sau fapte litigioase săvârșite în trecut și despre care are cunoștință personală. Martorii sunt acele persoane, străine de interesele în conflict, care relatează în fața instanței de judecată despre fapte referitoare la pricina ce se judecă, fapte ce ar putea servi la soluționarea ei.

În principiu orice persoană care are cunoștință despre faptele cauzei poate fi ascultată ca martor în procesul civil. Totuși art. 189 C. Proc. Civ. dispune că **nu pot fi ascultați ca martori:**

- rudele și afinii până la gradul trei inclusiv (însă potrivit art. 190 C. Proc. Civ. în pricinile privitoare la starea civilă sau divorț se vor putea asculta ca martori și rudele și afinii până la gradul trei, cu excepția descendenților.)
- soțul sau fostul soț
- interzișii judecătorești

⁸⁶ Ibidem, p. 109 sqq

- cei condamnați pentru mărturie mincinoasă.

De asemenea, **există unele categorii de persoane care sunt scutite de a fi martori potrivit art. 191 C. Proc.civ:**

- cei ținuți de secretul profesional cu privire la faptele încredințate lor în exercițiul profesiei, spre exemplu avocații, notarii, medicii, slujitorii cultelor.
- funcționarii publici și foștii funcționari publici asupra împrejurărilor secrete de care au avut cunoștință în această calitate
- cei care prin răspunsurile lor s-ar expune ei înșiși sau ar expune pe o rudă sau un afîn până la gradul al treilea inclusiv, pe soț sau pe fostul soț, la o pedeapsă penală sau la disprețul public.

În funcție de modalitatea în care a luat cunoștință de un anumit act sau fapt juridic există martor direct și martor indirect. Forța probantă a mărturiei este lasată la aprecierea judecătorului.

Potrivit prevederilor art. 1191 alin 1 C. civ., proba cu martori nu se admite atunci când se încearcă dovedirea unui act juridic a cărui valoare este mai mare de 250 lei, prin urmare actele a căror obiect are o valoare mai mică de 250 lei pot fi dovedite cu martori.

De la aceste prevederi există anumite **exceptii**, când, chiar dacă valoarea actului este inferioară sumei de 250 de lei, nu se admite proba cu martori:

1. în cazul actelor pentru a căror valabilitate este necesară încheierea lor într-o anumită formă solemnă prevăzută de lege, de exp. actele autentice;

2. În cazul actelor pentru care forma scrisă este cerută de lege ad probationem.

De asemenea există situații de excepție în care chiar dacă valoarea actului depășește suma de 250 lei este admisibilă proba cu martori și anume:

1. Când există un început de dovadă scrisă;
2. Când a fost imposibilă preconstituirea sau conservarea unui înscris;

De reținut!

III. **Mărturisirea**⁸⁷ este un alt mijloc de probă și constă în recunoașterea de către o persoană a unui act sau fapt juridic pe care o altă persoană își întemeiază o pretenție și care este de natură să producă consecințe juridice contra autorului său. Din punct de vedere juridic, mărturisirea este irevocabilă.

Dacă mărturisirea este făcută în fața instanței de judecată, atunci ea se mai numește și **judiciară** și poate fi la rândul ei **spontana**, adică din inițiativa celui care o face și **provocată** în cadrul interogatoriului de întrebări care i se pun.

La rândul ei **mărturisirea judiciară provocată** se clasifică în:

- **simplică** – atunci când partea chemată la interogatoriu recunoaște fără rezerve sau adaosuri, faptul pretins de adversar, spre exemplu reclamantul recunoaște că a primit plata invocată de către pârât;
- **calificată** – aceasta conține o recunoaștere a faptului ales de partea care a propus interogatoriul, însă de adăugă anumite elemente sau împrejurări în legătură directă cu acest fapt și anterioare sau concomitente acestuia, care îi schimbă consecințele juridice, făcând ca în fapt, răspunsul să fie negativ la întrebarea formulată de partea adversă, spre exemplu reclamantul pretinde restituirea unui împrumut cu dobândă și pârâtul recunoaște suma împrumutată, dar adăugă faptul că împrumutul a fost făcut fără dobândă;
- **complexă** – conține o recunoaștere a faptului pretins de partea adversă, însă cu adăugarea unui alt fapt, în legătură cu cel recunoscut și ulterior acestuia, care tinde să diminueze sau să anihileze efectele juridice ale faptului mărturisit, spre exemplu pârâtul recunoaște că a împrumutat de la reclamant suma pretinsă, însă adăugă imediat că a restituit-o, ori că a operat compensația, că a fost iertat de datorie etc.

⁸⁷ Ibidem, p. 121 sqq

Mărturisirea extrajudiciară – este cea făcută în afara judecății procesului în care se folosește această probă. Potrivit art. 1205 C. Proc. Civ „mărturisirea extrajudiciară verbală nu poate servi de dovadă când obiectul contestației nu poate fi dovedit prin martori.”

De reținut!

IV. **Prezumțiile**⁸⁸ potrivit dispozițiilor legale, (art. 1199 C. civ) prezumțiile sunt consecințele pe care legea sau magistratul le trage de la un fapt cunoscut la unul necunoscut.” Potrivit doctrinei judiciare, prezumția este considerarea unui fapt ca existent, dedus din existența altui fapt vecin și conex, datorită legăturii ce există între acele două fapte.

Prezumția este deci presupunerea făcută de legiuitor sau magistrat.

Categorii de prezumții

1. Presumții legale adică acele prezumții determinate de însăși legile în vigoare;

2. Presumții simple, adică acele prezumții stabilite de magistrat. Presumțiile nu sunt permise magistratului decât în cazurile când se admite și dovada prin martori, dar ii sunt permise fara restrictii cu condiția ca actul sa fie atacat pentru ca s-a facut prin fraudă, dol sau violență.

După forța lor probantă, **prezumțiile legale** pot fi **absolute** cele ce nu pot fi răsturnate prin proba contrarie (irefragabile), cum ar fi prezumția puterii lucrului judecat si **relative**, cele ce pot fi răsturnate prin proba contrarie. Majoritatea prezumțiilor legale sunt formate din prezumții relative.

Cercetarea la fața locului – un alt mijloc de probă prin care judecătorul poate ajunge direct și nemijlocit la stabilirea raporturilor juridice dintre părți este observarea directă, care poate fi făcută în instanță prin cercetarea unor obiecte, planuri, schițe sau în afara acesteia, prin cercetarea anumitor împrejurări la fața locului.

⁸⁸ Ibidem, p. 130 sqq

III. Prescripția extinctivă

De reținut!

III.1. Noțiune.

Din punct de vedere civil, prescripția extinctivă este definită ca fiind mijlocul de stingere a dreptului la acțiune ca urmare a neexercitării acestui drept în termenul stabilit de lege⁸⁹; Prin drept la acțiune se înțelege dreptul de a constrânge o persoană, cu ajutorul forței publice, să execute o anumită prestație, să respecte o anumită situație juridică sau să suporte orice altă sancțiune civilă, după caz.

Este folosită în două accepțiuni :

1. Cea care desemnează **instituitia de drept civil** și care cuprinde totalitatea normelor de drept civil care reglementează stingerea dreptului la acțiune în domeniul raporturilor civile.
2. Desemnează esența prescripției extinctive, **stingerea dreptului material la acțiune** neexercitat în termenul de prescripție.

Normele juridice care formează instituția prescripției extinctive sunt cuprinse, în principal, în Cartea a VI-a a Codului Civil – Despre prescripția extinctivă, decădere și calculul termenelor. Trebuie precizat că, spre deosebire de reglementarea anterioară care prevedea că prescripția extinctivă este o instituție juridică de ordine publică, Noul Cod Civil îi conferă acesteia caracter de ordine privată. Prin urmare, în prezent, organul de jurisdicție competent nu poate aplica prescripția din oficiu, nici măcar în acele situații în care ar fi în interesul statului sau al unităților sale administrativ-teritoriale.

Tot ca efect al caracterului privat al prescripției extinctive putem enumera și posibilitatea părților cu capacitate deplină de exercițiu ca prin acord expres să modifice durata

⁸⁹ A se vedea și G.Boroi, *Op.cit.*, p.254 sqq; E.Lupan, *Op.cit.*, p.313 sqq ; Gh. Beleiu, *Op.cit.*, p. 224 sqq

termenelor de prescripție sau cursul prescripției prin fixarea începutului acesteia ori prin modificarea cauzelor legale de suspendare sau întrerupere. Astfel, în ceea ce privește modificarea termenelor de prescripție prin acordul expres al părților, dispozițiile legale prevăd ca acestea pot fi reduse sau mărite, fiind fixate totuși anumite limite în sensul că, în cazul termenelor de prescripție legale mai mici de 10 ani, noua durată a acestora, convenită de părți, nu poate fi mai mică de un an și nici mai mare de 10 ani, iar în cazul termenelor de prescripție legale de cel puțin 10 ani, noua durată a acestora poate fi stabilită până la 20 de ani. Aceasta schimbare este una majoră având în vedere că în reglementarea anterioară, orice clauză înserată într-un act juridic și care se abătea de la reglementarea legală a prescripției, spre exemplu prevedea un alt termen de prescripție decât cel stabilit de lege, era lovită de nulitate absolută.

De reținut este faptul că, nicio astfel de modificare precum cea menționată mai sus nu poate opera în cazul drepturilor la acțiune de care părțile nu pot să dispună și nici în cazul acțiunilor derivate din contractele de adeziune, de asigurare și cele supuse legislației privind protecția consumatorului.

De reținut!

III.2. Prescripția extinctivă îndeplinește următoarele funcții⁹⁰:

1. Educativă și mobilizatoare;
2. Sancționatorie care intervine în situația în care prima funcție n-a avut eficiență – creditorul nediligent care a lăsat mai mult timp să treacă fără a-și valorifica dreptul subiectiv este sancționat;
3. De consolidare a raporturilor juridice și de înlăturare a dificultăților în administrarea probelor.

⁹⁰ E.Lupan, *Op.cit.*, p.318

De reținut!

III.3. Efectele si domeniul de aplicare al prescriptiei extinctive;

Efectul prescripției extinctive constă în stingerea dreptului la acțiune pe care îl are orice titular de drepturi subiective civile⁹¹ - art. 2500 NCC, cel obligat putând să refuze executarea obligației după împlinirea termenului de prescripție – art. 2506 alin. 2 NCC.

Pentru a înțelege mai bine efectele prescripției, trebuie făcută distincție între următoarele drepturi:

1. **drept subiectiv:** acea putere a persoanei de a face sau a cere altuia să dea, să facă sau să nu facă

2. **dreptul la acțiune în sens procesual:** prin care se înțelege îndreptățirea titularului unui drept subiectiv de a se adresa instanței de judecată cu o cerere sau cu o acțiune atunci când pretinde că un drept al său nepatrimonial ori real a fost încălcat, cât și atunci când un drept de creanță al său nu poate fi realizat, fiindcă cel ce are o obligație corespunzătoare acestui drept nu o execută;

3. **dreptul la acțiune în sens material:** prin care se înțelege îndreptățirea celui ce a introdus o acțiune în justiție de a obține o hotărâre judecătorească prin care, fie să se dispună încetarea încălcării dreptului nepatrimonial ori real și să fie obligat autorul încălcării la plata de despăgubiri, fie, să fie obligat cel care are o îndatorire corelativă unui drept de creanță să execute această îndatorire;

4. **dreptul de a cere executarea silită:** care desemnează îndreptățirea celui care are o hotărâre judecătorească sau un alt titlu executoriu de a obține concursul instanțelor judecătorești și a organelor de executare silită pentru punerea în aplicare a hotărârii judecătorești sau a unui alt titlu executoriu.

Pentru a determina efectele prescripției extinctive înseamnă a stabili care dintre aceste drepturi se stinge prin prescripție. Astfel, dreptul la acțiune având un obiect patrimonial, se stinge dacă nu a fost exercitat în termenul prevăzut de lege, precum și dreptul de a cere executarea silită în temeiul unei hotărâri judecătorești sau a unui alt titlu executoriu

⁹¹ Ibidem, p.324

se stinge dacă nu a fost exercitat în timpul prevăzut de lege. Din aceste două dispoziții rezultă că prin prescripție se stinge dreptul de a cere executarea silită și dreptul la acțiune. Referitor la dreptul la acțiune în sens procesual, el nu se poate stinge prin prescripție, el este imprescriptibil. Dreptul la acțiune care încetează, care se stinge în urma prescripției este dreptul la acțiune în înțeles material. În ceea ce privește, dreptul subiectiv acesta supraviețuiește prescripției, însă el nu mai este apărut, așa cum era înainte de împlinirea prescripției fiindcă dreptul la acțiune în înțeles material s-a stins.

Ca și în reglementarea anterioară, dreptul subiectiv prescris se bucură de protecție pe cale de excepție, în sensul că, debitorul, în cazul în care a executat obligația după ce dreptul la acțiune al creditorului s-a prescris, nu are dreptul să ceară înapoierea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul prescripției era împlinit. Deci potrivit acestor dispoziții dreptul subiectiv supraviețuiește prescripției, deoarece, dacă el s-ar fi stins ca urmare a trecerii termenului de prescripție, executarea prestației de către debitor ar fi fost o plată nedatorată, iar acela care face o plată nedatorat, adică o plată care nu corespunde unui drept al celui ce a primit-o, poate să ceară restituirea plății.

Tot despre supraviețuirea dreptului ulterior împlinirii termenului de prescripție este vorba și în cazurile prevăzute de art. 2506 alin. 4 NCC, potrivit căruia sunt valabile recunoașterea dreptului făcută prin act scris, precum și constituirea de garanții în folosul titularului dreptului supus prescripției extinctive, chiar dacă cel care le-a făcut nu știa că termenul de prescripție era împlinit, în ambele ipoteze fiind aplicabile regulile de la renunțarea la prescripție.

III.4. Natura juridică a prescripției extinctive.

Pornind de la efectele acesteia, se consideră că prescripția extintivă are natura juridică a unei sancțiuni civile prin efectul căreia titularul unui drept subiectiv civil sau a altei situații juridice ocrotite de lege, își pierde o parte din mijloacele juridice de ocrotire a dreptului său subiectiv nevalorificat în termenul stabilit de lege, pierzând posibilitatea de a obține protecția judiciară a acestuia prin exercitarea dreptului material la acțiune.

Prescripția extintivă, ca sancțiune civilă, trebuie deosebită de alte sancțiuni civile:

1. prescripția extinctivă se deosebește de prescripția achizitivă, prin care cel care posedă timp îndelungat un bun imobil, dobândește un drept real asupra acestui bun, iar nu pierde un drept la acțiune în sens material;

2. prescripția extinctivă se deosebește de sancțiunea decăderii, pentru că prin decădere se stinge însuși dreptul subiectiv civil neexercitat în termenul prevăzut de lege

Principiile privitoare la efectele prescripției extinctive:

Efectele prescripției extinctive sunt guvernate de două principii consacrate, astfel:

1. odată cu stingerea dreptului la acțiune cu privire la pretențiile principale, se stinge și dreptul la acțiune cu privire la pretențiile accesorii (penalități, dobânzi). Prin excepție, art. 2504 alin. 1 teza I NCC prevede că prescripția dreptului la acțiune privind creanța principală nu atrage și stingerea dreptului la acțiune ipotecară. Sunt fixate însă două limite, și anume, creditorul ipotecar va putea urmări, în condițiile legii, doar bunurile mobile și imobile ipotecate, însă numai în limita valorii acestor bunuri, și cea de a doua limitare, care se referă la faptul că dobânzile și alte accesorii ale creanței ipotecare nu mai pot fi acoperite în afara capitalului după împlinirea prescripției din valorificarea pe cale silită a bunului ipotecat.

Spre exemplu:

- să presupunem că a intervenit prescripția unei creanțe de 15000 lei, garantate prin ipotecă. Creditorul ipotecar este îndreptățit să execute silit bunul ipotecat, iar, dacă din valorificarea acestuia se obține doar o sumă de 9000 lei, creditorul nu va putea solicita și urmărirea altor bunuri neipotecate pentru a-și acoperi întreaga creanță de 15000 lei.
 - Să mai presupunem că a intervenit prescripția unei creanțe ipotecare de 20000 de lei care a produs o dobândă de 3000 lei. Creditorul ipotecar este îndreptățit să execute silit bunul ipotecat, iar în cazul în care din valorificarea acestuia s-ar obține o sumă de 30000 lei, creditorul nu-și va putea acoperi din aceasta decât valoarea capitalului de 20000 lei, iar nu și valoarea dobânzii de 3000 lei.⁹²
2. în cazul în care există pretenții succesive (cazul producerii unor prejudicii succesive rezultate din aceeași faptă ilicită, sau chirii, arenze, dobânzi, ratele de rentă viageră), pentru fiecare pretenție sau prejudiciu există o acțiune distinctă, deci dreptul la acțiune, cu privire la fiecare dintre aceste prestații, se stinge printr-o prescripție distinctă, cu excepția

⁹² G. Boroi, L. Stănciulescu, *Instituții de drept civil în reglementarea noului cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p.281

cazului în care prestațiile succesive alcătuiesc, prin finalitatea lor, rezultată din lege sau convenție, un tot unitar – art .2503 alin. 3 NCC.

De reținut!

III.5. Domeniul de aplicare al prescripției extinctive⁹³

Prin domeniul prescripției extinctive se înțelege sfera drepturilor subiective ale căror acțiuni cad sub incidența prescripției extinctive. Practic se determină acțiunile care sunt supuse prescripției extinctive.

După caracterul patrimonial sau nepatrimonial al dreptului ce se valorifică, acțiunile sunt **patrimoniale** și **nepatrimoniale**.

La rândul lor, acțiunile patrimoniale se împart în:

- **acțiuni reale**- când dreptul a cărei protecție se urmărește este un drept real, spre exemplu dreptul de proprietate, de uz, uzufruct, abitație etc.
- **acțiuni personale** – atunci când se valorifică un drept personal, de creanță, spre exemplu dreptul locatorului de a-și primi chiria, dreptul împrumutătorului de a-i se restitui suma împrumutată.
- **acțiuni mixte** – când se valorifică deopotrivă un drept personal și unul real, spre exemplu acțiunea privind anularea sau rezoluțiunea unui contract prin care se transmite sau se constituie un drept real imobiliar (spre exemplu cazul acțiunii în revocarea donatiei pentru neindeplinirea sarcinii etc.)

De reținut!

Domeniul de aplicare al prescripției extinctive în materia drepturilor de creanță

Drepturile de creanță sunt protejate, în special, prin acțiuni personale. În principiu, drepturile la acțiune privitor la drepturile de creanță sunt prescriptibile extintiv, urmând ca legea să

⁹³ E.Lupan, *Op.cit.*, p.329 sq; G.Boroi, *Op.cit.*, p. 262 sq

prevadă expres situațiile în care nu intervine prescripția extinctivă – art. 2501 alin. 1 NCC.

Astfel, sunt prescriptibile extinctiv următoarele acțiuni:

- acțiunea oblică, acțiune civilă prin care creditorul chirografar exercită în numele debitorului său, substituindu-i-se, drepturile și acțiunile patrimoniale neexercitate de către acesta.
- acțiunea având ca obiect executarea unui antecontract de vânzare-cumpărare, în sensul pronunțării unei hotărâri judecătorești care să țină loc de contract de vânzare-cumpărare
- cererea de acordare de despăgubiri ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite.

De reținut!

Domeniul de aplicare al prescripției extinctive în materia drepturilor reale

Dreptul de proprietate este apărut în general prin acțiunea în revendicare, nefiind însă exclusă posibilitatea ca acest drept să fie apărut sau pus în discuție prin alte acțiuni precum acțiunea negatorie, acțiunea în partaj, petiția de ereditate sau acțiunea în grănițuire.

1. Acțiunea în revendicare, acțiunea prin care se valorifică dreptul de proprietate, este, în principiu, imprescriptibilă, persoana care își revendică bunul, deci proprietarul bunului putând să introducă oricând acțiunea în revendicarea bunului său. Menționăm că, imprescriptibilitatea acțiunii în revendicare nu împiedică pierderea dreptului de proprietate prin efectul uzucapiunii sau ca urmare a dobândirii dreptului de proprietate de terțe persoane prin exercitarea posesiei de bună-credință asupra bunurilor mobile.

Astfel, se face distincție între acțiunea în revendicare imobiliară și acțiunea în revendicare mobilă.

Acțiunea în revendicare imobiliară este imprescriptibilă dar cu toate acestea ea poate fi, totuși, paralizată prin invocarea de către pârât a faptului că el a dobândit, între timp, proprietatea imobilului prin uzucapiune, așa cum am precizat și mai sus. Reclamantul, în acest caz, nu își pierde prin prescripție extinctivă dreptul la acțiune în sens material (dreptul la

acțiune în revendicare este imprescriptibil) , ci își pierde însuși dreptul subiectiv de proprietate, pe care pârâtul l-a dobândit prin posesia prelungită.

Referitor la acțiunea în revendicare mobilă, acea acțiune în revendicare care se referă la bunuri mobile corporale, soluțiile sunt diferite, astfel:

- dacă proprietarul s-a desesizat voluntar de bunul său mobil și acesta a ajuns în posesia de bună-credință a unei terțe persoane, proprietarul nu îl va mai putea revendica pentru că posesia de bună credință valorează titlu de proprietate, în acest caz proprietarul își pierde însuși dreptul de proprietate și odată cu acesta pierde și dreptul la acțiune pentru valorificarea acestui drept;
- dacă bunul a ieșit din posesia proprietarului fără voia sa (prin furt, tâlhărie), acțiunea în revendicare a acestui bun poate fi introdusă de proprietar împotriva terțului dobânditor de bună credință într-un termen de 3 ani de la data furtului sau pierderii.

De asemenea, regula imprescriptibilității acțiunii în revendicare este mai puternică în cazul revendicării unui bun din proprietatea publică, deoarece aceste bunuri sunt declarate, potrivit prevederilor constituționale, ca fiind inalienabile, imprescriptibile și inesizabile.

2. Acțiunea confesorie este acea acțiune prin care se valorifică un drept real principal asupra lucrului altuia (dreptul de uzufruct, uz, abitație) și care este prescriptibilă, cu excepția acțiunii confesorie ce are ca obiect apărarea unui drept de superficie care este imprescriptibilă.

3. Acțiunea negatorie – acțiunea prin care proprietarul unui bun cere încetarea exercițiului nelegitim, cu privire la bunul său, al unui drept de servitute, uz, uzufruct, abitație, superficie - este și ea la fel ca și acțiunea în revendicare, imprescriptibilă pentru că și prin această acțiune se apără dreptul de proprietate dar la fel ca și acțiunea în revendicare și acțiunea negatorie poate fi paralizată prin uzucapiune.

4. Acțiunile în partaj sunt, la rândul lor, imprescriptibile, potrivit prevederilor art. 669 sau 1343 alin. 1 NCC, care dispune că încetarea coproprietății prin partaj

poate fi cerută oricând, sau faptul că un coerede poate să ceară oricând împărțeala succesiunii, chiar dacă ar exista convenții contrare.

5. Acțiunea în grănițuire – având ca obiect determinarea prin semne exterioare alimetelor dintre proprietăți învecinate – art. 560 NCC și vizând indirect apărarea dreptului de proprietate este imprescriptibilă.

De reținut!

În concluzie, din categoria acțiunilor reale **imprescriptibile** fac parte: acțiunea în revendicare imobiliară, acțiunea în revendicare a bunurilor (fie mobile, fie imobile) care aparțin domeniului public de interes național sau local, acțiunea în partaj, acțiunea în grănițuire, acțiunea în dobândirea coproprietăți zidului despărțitor, acțiunea prin care se reclamă un drept de trecere și **sunt supuse prescripției extinctive**: acțiunea în revendicare a bunului mobil pierdut sau furat, acțiunea în revendicarea unui teren smuls de ape și alipit altui teren prin avulsione, acțiunea în revendicare a bunului adjudecat, acțiunea posesorie, acțiunea confesorie.

De reținut!

Domeniul de aplicare al prescripției extinctive în materia drepturilor nepatrimoniale

Prin drepturi nepatrimoniale se înțeleg acele drepturi subiective civile stâns legate de persoana umană, cum sunt dreptul la nume, la onoare, drepturi care sunt imprescriptibile extintiv, putând fi ocrotite și valorificate, atât pe cale de excepție cât și pe cale de acțiune. Astfel, acțiuneaprivind apararea dreptului lanume sau a dreptului la pseudonim –art. 254 alin 2 si 3 NCC, acțiunea prin care se solicita inregistrarea tardiva a nasterii, acțiunea prin care se solicita desfiintarea, modificarea sau completarea unui act de stare civila sau unei mentiuni de pe aceasta.

De asemenea sunt imprescriptibile și drepturile la acțiune referitoare la raporturile de familie, cum sunt: acțiunea pentru înapoierea copilului de la persoana care îl reține fără drept; acțiunea în contestarea unei recunoașteri de paternitate, acțiunea în contestarea existenței împrejurărilor care să facă aplicabilă prezumția de paternitate- art. 434 NCC.

Principiul imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale este consacrat expres de art. 2502 alin. 2 pct. 1 NCC, care însă admite și excepții pentru care trebuie să existe dispoziție legală expresă.

Principiul imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale este justificat de caracterul perpetuu al drepturilor nepatrimoniale și de împrejurarea că astfel de drepturi sunt inseparabile de persoana fizică sau juridică.

Asa cum am menționat anterior, există unele excepții de la principiul imprescriptibilității drepturilor nepatrimoniale. Cu titlu de exemplu, sunt prescriptibile extinctiv următoarele acțiuni:

- acțiunea în anulabilitate, adică în nulitatea relativă a unui act juridic civil nepatrimonial – art. 1249 alin. 2 NCC;
- acțiunea în stabilirea filiației față de mama, atunci când este pornită după decesul copilului de către moștenitorii acestuia – art. 432 alin. 5 NCC.
- acțiunea în tăgăduirea paternității atunci când este introdusă de sotul mamei sau moștenitorii acestuia – art. 430 NCC, mama sau moștenitorii acesteia – art. 431 NCC precum și de către moștenitorii tatălui biologic- art. 432 alin. 2 teza a II-a NCC.
- acțiunea în anularea căsătoriei pentru vicii de consimțământ – art. 301 alin. 1 NCC

Atunci când prin încălcarea unui drept personal, nepatrimonial, s-a produs și un prejudiciu patrimonial titularului dreptului, regimul juridic al acțiunilor este diferit, astfel : acțiunea pentru restabilirea dreptului încălcat și cea pentru repararea daunelor morale, nepatrimoniale sunt imprescriptibile, în schimb, acțiunea pentru repararea prejudiciilor patrimoniale cauzate prin încălcarea dreptului nepatrimonial se prescrie, potrivit dreptului comun.

Criteriul cel mai important de determinare a domeniului prescripției extinctive, are în vedere adesea natura drepturilor subiective civile. Mai precis, distingem între

domeniul prescripției extinctive în categoria drepturilor patrimoniale pe de o parte, precum și domeniul prescripției extinctive în categoria drepturilor personale nepatrimoniale.

De reținut!

III.6. Termenele de prescripție extinctivă;

Prin **termen de prescripție** se înțelege intervalul de timp stabilit de legiuitor înăuntrul căruia trebuie exercitat dreptul la acțiune în sens material și dreptul de a cere executarea silită sub sancțiunea pierderii acestui drept.

La fel ca orice termen și termenul de prescripție extinctivă are un început, marcat de data la care începe să curgă prescripția, o durată și un sfârșit marcat de data împlinirii termenului de prescripție.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, termenul de prescripție extinctivă nu mai este un termen esențialmente legal, deoarece în condițiile art. 2515 NCC, partile pot reduce sau mari termenele de prescripție extinctivă prevăzute de lege.

De reținut!

Clasificarea termenelor de prescripție extinctivă⁹⁴

Termenele de prescripție se clasifică având la bază anumite criterii, astfel:

- 1. În funcție de izvorul lor** – termenele de prescripție extinctivă pot fi clasificate în termene legale- care sunt expres prevăzute de dispoziții legale, și termene convenționale – acele termene care sunt stabilite de către părți în condițiile legii.
- 2. Din punct de vedere al sferei de aplicare** se disting: **termenul general de prescripție și termene speciale de prescripție.**
- 3. Din punct de vedere al izvorului normativ**, adică actul normativ care le reglementează, termenele de prescripție sunt termene instituite de către de Noul Cod Civil și termene legale de prescripție extinctivă instituite de alte acte normative.

⁹⁴ A se vedea G.Boroi, *Op.cit.*, p. 279-285, E.Lupan, *Op.cit.*, p.338-347

4. Din punct de vedere al mărimii sau întinderii lor termenele speciale se împart în :
termene mai mari decât termenul general, termene egale cu termenul general și termene mai mici decât termenul general;
5. În funcție de felul prescripției extinctive la care se aplică, se disting **termene de prescripție a dreptului la acțiune și termene de prescripție a dreptului de a cere executarea silită;**

De reținut!

Termenul general de prescripție⁹⁵

Prin termen general de prescripție extinctivă se înțelege acel termen care se aplică practic ori de câte ori nu își găsește aplicatie un termen special de prescripție extinctivă într-un anumit caz dat sau partile nu au convenit un alt termen.

Potrivit art. 2517 NCC termenul de prescripție extinctivă este de 3 ani, dacă legea nu prevede un alt termen.

Cu titlu exemplificativ, se aplică termenul de prescripție general de 3 ani în cazul: cererii prin care se solicită revoluțiunea unui antecontract de vânzare-cumpărare, cererii prin care mandantul solicită obligarea mandatarului să îi restituie bunurile primite de acesta din urma în temeiul contractului de mandat, acțiunea de stabilire a unui termen de restituire în cazul împrumutului de consumație.

De reținut este faptul că termenul general de prescripție de 3 ani nu își va găsi aplicarea în cazurile când, printr-o dispoziție legală expresă, se instituie un termen special de prescripție tot de 3 ani.

De reținut!

⁹⁵ E.Lupan, *Op.cit.*, p.342

Termenele speciale de prescripție⁹⁶

Termenele speciale de prescripție se deosebesc de **termenele generale** nu prin durata lor, ci prin aceea că sunt în mod expres prevăzute de lege pentru acțiunile care au un anumit obiect. (sunt stabilite în norma sau legea specială) și trebuie să fie aplicate obligatoriu atunci când ele există. Consecințele distincției dintre termenele generale și speciale sunt cele care rezultă din clasificarea normelor juridice în norme generale și norme speciale.

Spre exemplu, Noul Cod Civil stabilește următoarele termene speciale de prescripție extinctivă :

- Termenul de 10 ani, aplicabil dreptului la acțiune privitor la drepturile reale care nu sunt declarate prin lege imprescriptibile ori nu sunt supuse altui termen de prescripție – art. 2518pct. 1 NCC ;
- Termenul de 10 ani, aplicabil dreptului la acțiune privitor la repararea prejudiciului adus mediului înconjurător – art .2518 pct. 3 NCC ;
- Termenul de 2 ani, aplicabil dreptului la acțiune întemeiat pe un raport de asigurare sau reasigurare- art. 2519 alin. 1 NCC ;
- Termenul de 1 an, aplicabil dreptului la acțiune privitor la restituirea sumelor încasate din vânzarea biletelor pentru un spectacol care nu a mai avut loc – art. 2521 alin. 1 NCC
- Termenul de 10 ani, aplicabil servitutiilor ;
- Termenul de 10 ani aplicabil uzului și abitației.

Termenele speciale de prescripție extinctivă pot fi stabilite și prin alte acte normative.

Sunt astfel de termene următoarele:

- Termenul de 6 luni prevăzut de art. 11 alin. 1 din Legea 554/2004 pentru acțiunile prin care se solicită anularea unui act administrativ individual, a unui contract administrativ, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei cauzate ;
- Termenul de 3 ani, prevăzut de art. 11 din legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte, republicată, aplicabil

⁹⁶ Ibidem, p.344

actiunii pentru repararea pagubelor generate de produsele cu defecte destinate pentru uzul sau consumul privat al persoanelor fizice sau juridice.

Regula generala – prescriptia incepe sa curga de la data cand titularul dreptului la actiune a cunoscut sau, dupa imprejurari, trebuia sa cunoasca nasterea lui.

De reținut!

Dreptul la actiunea in executarea obligatiilor de a da sau de a face

- prescriptia incepe sa curga de la data cand obligatia devine exigibila si debitorul trebuia astfel s-o execute, daca prin lege nu se prevede altfel;
- in cazul in care dreptul este afectat de un termen suspensiv, prescriptia incepe sa curga de la implinirea termenului sau, dupa caz, de la data renuntarii la beneficiul termenului stabilit exclusiv in favoarea creditorului;
- daca dreptul este afectat de o conditie suspensiva, prescriptia incepe sa curga de la data cand s-a indeplinit conditia.

Dreptul la actiunea in restituirea prestatii facute in temeiul unui act anulabil ori desfiintat pentru rezolutiune sau alta cauza de ineficacitate

- prescriptia incepe sa curga de la data ramanerii definitiva a hotararii prin care s-a desfiintat actul ori, dupa caz, de la data la care declaratia de rezolutiune sau reziliere a devenit irevocabila.

Dreptul la actiunea in executarea prestatii successive

- prescriptia incepe sa curga de la data la care fiecare pretatie devine exigibila, iar daca prestatile alcatuiesc un tot unitar, de la data la care ultima pretatie devine exigibila.

Dreptul la actiunea in materia asigurarilor

- in cazul asigurarii contractuale, prescriptia incepe sa curga de la expirarea termenelor prevazute de lege ori stabilite de parti pentru plata primei de asigurare, respectiv pentru plata indemnizatiei sau, dupa caz, a despagubirilor datorate de asigurator.

Dreptul la actiunea in repararea pagubei cauzate printr-o fapta ilcita

- prescriptia incepe sa curga de la data cand pagubitul a cunoscut sau trebuia sa cunoasca atat paguba, cat si pe cel care raspunde de ea;

- dispozițiile se aplică și în cazul acțiunii în restituire întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată sau gestiunea de afaceri.
- Se poate observa că legiuitorul stabilește două momente alternative pentru începerea cursului prescripției: un moment subiectiv, reprezentat de cunoașterea pagubei și a celui care răspunde de ea, și un moment obiectiv, reprezentat de data la care păgubitul trebuia să cunoască aceste două elemente.
- Așadar, rezultă că, în acest caz, prescripția nu începe să curgă de la data producerii pagubei, ci de la momentul când păgubitul a cunoscut sau trebuia să cunoască atât paguba cât și autorul acesteia, ceea ce ne conduce la concluzia că legiuitorul a optat pentru acordarea unei protecții corespunzătoare victimei faptei ilicite.

Dreptul la acțiunea în anularea actului juridic

prescripția dreptului la acțiunea în anularea unui act juridic începe să curgă:

- a) în caz de violență, din ziua când aceasta a încetat;
- b) în cazul dolului, din ziua când a fost descoperit;
- c) în caz de eroare ori în celelalte cazuri de anulare, din ziua când cel îndreptățit, reprezentantul sau legal ori cel chemat de lege să îi încuviințeze sau să îi autorizeze actele a cunoscut cauza anularii, însă nu mai târziu de împlinirea a 18 luni din ziua încheierii actului juridic.
- în cazurile în care nulitatea relativă poate fi invocată de o terță persoană, prescripția începe să curgă, dacă prin lege nu se dispune altfel, de la data când tertul a cunoscut existența cauzei de nulitate.

Dreptul la acțiunea în răspundere pentru vicii ascunse

- dacă prin lege nu se prevede altfel, prescripția dreptului la acțiune pentru viciile ascunse începe să curgă:
- a) în cazul unui bun transmis sau al unei lucrări executate, altă decât o construcție, de la împlinirea unui an de la data predării ori recepției finale a bunului sau a lucrării, în afara cazului în care viciul a fost descoperit mai înainte, când prescripția va începe să curgă de la data descoperirii;
- b) în cazul unei construcții, de la împlinirea a 3 ani de la data predării sau recepției finale a construcției, afara numai dacă viciul a fost descoperit mai înainte, când prescripția va începe să curgă de la data descoperirii.
- pentru executarea unor lucrări curente, termenele de mai sus sunt de o lună, în cazul prevăzut la lit. a), respectiv de 3 luni, în cazul prevăzut la lit. b);

- dispozițiile de mai sus se aplică și în cazul lipsei calitatilor convenite ori al lipsurilor cantitative, însă numai dacă oricare din aceste lipsuri nu puteau fi descoperite, fără cunoștințe speciale, printr-o verificare normală;
- termenele prevăzute în prezentul articol sunt termene de garanție înăuntrul cărora viciile trebuie, în toate cazurile, să se ivească;
- prin aceste dispoziții nu se aduce însă nicio atingere termenelor de garanție speciale, legale sau conventionale;
- aceste dispoziții se aplică, în mod corespunzător, și în cazul produselor pentru care s-a prevăzut un termen de valabilitate, ca și în cazul bunurilor sau lucrărilor pentru care există un termen de garanție pentru buna funcționare.

Calculul termenului de prescripție extinctivă

Cursul prescripției se calculează potrivit dispozițiilor articolelor 2.551-2.556 NCC, luându-se în considerare, dacă este cazul, și cazurile de suspendare sau de întrerupere prevăzute de lege

De reținut!

Regulile aplicabile privind modul de calcul al duratei termenelor:

1. Termenul stabilit pe săptămâni, luni sau ani

- se împlineste în ziua corespunzătoare din ultima săptămână ori luna sau din ultimul an;
- dacă ultima luna nu are o zi corespunzătoare celei în care termenul a început să curgă, termenul
- se împlineste în ultima zi a acestei luni;
- mijlocul lunii se socotește a cincisprezecea zi;
- dacă termenul este stabilit pe o luna și jumătate sau pe mai multe luni și jumătate, cele 15 zile se vor socoti la sfârșitul termenului.

2. Termenul stabilit pe zile

- când termenul se stabilește pe zile, nu se ia în calcul prima și ultima zi a termenului;
- termenul se va împlini la ora 24,00 a ultimei zile;
- cu toate acestea, dacă este vorba de un act ce trebuie îndeplinit într-un loc de muncă, termenul se va împlini la ora la care încetează programul normal de lucru.

- ! *Daca ultima zi a termenului este o zi nelucratoare, termenul se considera implinit la sfarsitul primei zile lucratoare care ii urmeaza.*

3. Termenul stabilit pe ore

- nu se iau in calcul prima si ultima ora a termenului.
- De retinut ca actele de orice fel se socotesc facute in termen, daca inscrisurile care le constata au fost predate oficiului postal sau telegrafic cel mai tarziu in ultima zi a termenului, pana la ora cand inceteaza in mod obisnuit activitatea la acel oficiu.

De reținut!

Efectele prescripției împlinite

- Prescripția nu operează de plin drept, ci trebuie invocată; după împlinirea termenului de prescripție, cel obligat poate să refuze executarea prestației. Cel care a executat de bunăvoie obligația după ce termenul de prescripție s-a împlinit nu are dreptul să ceară restituirea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul prescripției era împlinit.
- Recunoașterea dreptului, făcută printr-un act scris, precum și constituirea de garanții în folosul titularului dreptului a cărui acțiune este prescriptibilă sunt valabile, chiar dacă cel care le-a făcut nu știa că termenul de prescripție era împlinit, în aceste cazuri fiind aplicabile regulile de la renunțarea la prescripție.

Renunțarea la prescripție

- Noul Cod civil dispune că nu se poate renunța la prescripție cât timp nu a început să curgă, ci doar la prescripția împlinită, precum și la beneficiul termenului scurs pentru prescripția începută și neîmplinită.
- Renunțarea la prescripție poate să fie expresă sau tacită – în acest caz, trebuie să fie neîndoielnică, putând rezulta numai din manifestări neechivoce.
- Nu va putea renunța la prescripție cel lipsit de capacitatea de a înstrăina sau, după caz,

de a se obliga.

Efectele renunțării la prescripție

- După renunțare, începe să curgă o nouă prescripție de același fel; dacă partea îndreptățită renunță la beneficiul termenului scurs până la acea dată, sunt aplicabile dispozițiile privind întreruperea prescripției prin recunoașterea dreptului.

Întinderea renunțării la prescripție

- Renunțarea își produce efecte numai în privința celui care a făcut-o; nu poate fi invocată împotriva codebitorilor solidari ori ai unei obligații indivizibile sau împotriva fideiusorilor.

De reținut!

Persoanele care pot invoca prescripția

1. cel în folosul căruia curge; prescripția poate fi opusă personal sau prin reprezentant, fără ca persoana să fie ținută a produce vreun titlu contrar ori să fi fost de bunăcredință; organul de jurisdicție competent nu poate aplica prescripția din oficiu, chiar dacă invocarea prescripției ar fi în interesul statului sau al unităților sale administrativ-teritoriale.
2. codebitorii unei obligații solidare sau indivizibile și fideiusorii; ei pot invoca prescripția, chiar dacă unul dintre debitori a neglijat să o facă ori a renunțat la ea;
3. creditorii celui interesat, precum și orice altă persoană interesată.

De reținut!

Momentul până la care se poate invoca prescripția. Prescripția poate fi opusă numai în primă instanță, prin întâmpinare sau, în lipsa invocării, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate.

Cazurile generale de suspendare a prescripției. Prescripția nu începe să curgă, iar, dacă a început să curgă, ea se suspendă:

1. între soți, cât timp durează căsătoria și nu sunt separați în fapt;
2. între părinți, tutore sau curator și cei lipsiți de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă ori între curatorii și cei pe care îi reprezintă, cât timp durează ocrotirea și socotelile nu au fost date și aprobate;

3. între orice persoană care, în temeiul legii, al unei hotărâri judecătorești sau al unui act juridic, administrează bunurile altora și cei ale căror bunuri sunt astfel administrate, cât timp administrarea nu a încetat și socotelile nu au fost date și aprobate;
4. în cazul celui lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, cât timp nu are reprezentant sau ocrotitor legal, în afară de cazurile în care există o dispoziție legală contrară;
5. cât timp debitorul, în mod deliberat, ascunde creditorului existența datoriei sau exigibilitatea acesteia;
6. pe întreaga durată a negocierilor purtate în scopul rezolvării pe cale amiabilă a neînțelegerilor dintre părți, însă numai dacă acestea au fost ținute în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de prescripție;
7. în cazul în care cel îndreptățit la acțiune trebuie sau poate, potrivit legii ori contractului, să folosească o anumită procedură prealabilă, cum sunt reclamația administrativă, încercarea de împăcare sau altele asemenea, cât timp nu a cunoscut și nici nu trebuia să cunoască rezultatul acelei proceduri, însă nu mai mult de 3 luni de la declanșarea procedurii, dacă prin lege sau contract nu s-a stabilit un alt termen;
8. în cazul în care titularul dreptului sau cel care l-a încălcat face parte din forțele armate ale României, cât timp acestea se află în stare de mobilizare sau de război. Sunt avute în vedere și persoanele civile care se găsesc în forțele armate pentru rațiuni de serviciu impuse de necesitățile războiului;
9. în cazul în care cel împotriva căruia curge sau ar urma să curgă prescripția este împiedicat de un caz de forță majoră să facă acte de întrerupere, cât timp nu a încetat această împiedicare; forța majoră, când este temporară, nu constituie o cauză de suspendare a prescripției decât dacă survine în ultimele 6 luni înainte de expirarea termenului de prescripție;
10. în alte cazuri prevăzute de lege.

De reținut!

Efectele suspendării prescripției – potrivit art. 2534 NCC de la data când cauza de suspendare a încetat, prescripția își reia cursul, socotindu-se pentru împlinirea termenului și timpul scurs înainte de suspendare.

Prescripția nu se va împlini mai înainte de expirarea unui termen de 6 luni de la data când suspendarea a încetat, cu excepția prescripțiilor de 6 luni sau mai scurte, care nu se vor împlini decât după expirarea unui termen de o lună de la încetarea suspendării.

De reținut!

Cazurile de intrerupere a prescripției. Prescripția se intrerupe:

1. printr-un act voluntar de executare sau prin recunoasterea, in orice alt mod, a dreptului a carui actiune se prescrie, facuta de catre cel in folosul caruia curge prescriptia;
2. prin introducerea unei cereri de chemare in judecata sau de arbitrare, prin inscrierea creantei la masa credala in cadrul procedurii insolventei, prin depunerea cererii de interventie in cadrul urmaririi silite pornite de alti creditorori ori prin invocarea, pe cale de exceptie, a dreptului a carui actiune se prescrie;
3. prin constituirea ca parte civila pe parcursul urmaririi penale sau in fata instantei de judecata pana la inceperea cercetarii judecatoresti; in cazul in care despagubirile se acorda, potrivit legii, din oficiu, inceperea urmaririi penale intrerupe cursul prescriptiei, chiar daca nu a avut loc constituirea ca parte civila;
4. prin orice act prin care cel in folosul caruia curge prescriptia este pus in intarziere;
5. in alte cazuri prevazute de lege.

De reținut!

Efectele intreruperii prescriptiei

- sterge prescriptia inceputa inainte de a se fi ivit cauza de intrerupere;
- dupa intrerupere incepe sa curga o noua prescriptie;
- daca intreruperea prescriptiei a avut loc prin recunoasterea dreptului de catre cel in folosul caruia curgea, va incepe sa curga o noua prescriptie de acelasi fel;
- in cazul in care prescriptia a fost intrerupta printr-o cerere de chemare in judecata ori de arbitrare, noua prescriptie a dreptului de a obtine executarea silita nu va incepe sa curga cat timp hotararea de admitere a actiunii nu a ramas definitiva;

- daca intreruperea rezulta din interventia facuta in procedura insolventei sau a urmaririi silite, prescriptia va reincepe sa curga de la data la care exista din nou posibilitatea legala de valorificare a creantei ramase neacoperite;

De reținut!

Beneficiul intreruperii prescriptiei

- efectele intreruperii prescriptiei profita celui de la care emana actul intreruptiv si nu pot fi opuse decat celui impotriva caruia a fost indreptat un asemenea act, afara de cazul in care prin lege se dispune altfel;
- daca prescriptia a fost intrerupta prin recunoasterea dreptului de catre cel in folosul caruia curgea, efectele intreruperii profita celui impotriva caruia a curs si nu pot fi opuse decat autorului recunoasterii.

Autoevaluare:

1. *Definiți nulitatea actului juridic civil și explicați funcțiile acesteia!*
2. *Clasificați nulitatea actului juridic civil.*
3. *Definiți nulitatea absolută și precizați cauzele acesteia.*
4. *Definiți nulitatea relativă și precizați cauzele acesteia.*
5. *Explicați funcțiile nulității actului juridic civil.*
6. *Explicați efectele nulității.*
7. *Definiți prescripția extinctivă.*
8. *Definiți noțiunea de probă, în sens larg și în sens restrâns.*
9. *Precizați particularitățile obiectului probei.*
10. *Precizați condițiile de admisibilitate ale probei!*
11. *Precizați cazurile de intrerupere a prescriptiei!*
12. *Care sunt persoanele care pot invoca prescripția?*
13. *Explicați efectele prescripției împlinite!*
14. *Prin ce se deosebesc termenele speciale de prescripție de termenele generale ?*